

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СІМДЕСЯТ ДЕВ'ЯТИ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZENIA I ADMINISTRACJI
W OPOLE

26-27 жовтня 2023 р.

**Тернопіль, Україна – Ополе, Польща
2023**

Сімдесят дев'яті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Львів, Україна, м. Ополе, Польща, 26-27 жовтня 2023 р.) / редкол. : О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Львів : ФО-П Шпак В.Б. 121 с. ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійівна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

*Богачова Ася Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Київський
національний лінгвістичний
університет
ORCID: 0009-0004-8487-887X*

*Олейнікова Катерина Вікторівна,
студентка, Київський
національний лінгвістичний
університет*

*Проценко Вікторія Станіславівна,
студентка, Київський
національний лінгвістичний
університет*

*Чинча Аріна Ігорівна,
студентка, Київський
національний лінгвістичний
університет*

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНАЛІТИКА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ. ЩО КРАЩЕ: МІЛЬЙОННА АУДИТОРІЯ ЧИ АКТИВНА?

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4554/>

Соціальні мережі та блоги іноді розглядаються як конфліктуючі один з одним. Фактично, вони активно доповнюють ролі один одного в Інтернеті, скорочуючи розрив між людьми, які шукають інформацію, та творцями, які прагнуть до них дістатися. Блогери використовують соціальні мережі, щоб вийти на нові багаті ринки на різних платформах, використовуючи різні методи [1]. Соціальні мережі для ведення блогів – від маркетингу та просування своїх блогів до розміщення контенту безпосередньо на цих платформах з високою відвідуваністю – є цінним інструментом та ресурсом [2].

Ціль дослідження – проаналізувати дані на сторінках блогерів. Дослідити залежність (або її відсутність) між кількістю підписників в Instagram та кількістю переглядів Stories. Підтвердити чи спростувати

залежність. Основна гіпотеза: кількість підписників в Instagram не впливає на кількість переглядів Stories. Кількість підписників «не дорівнює» високому активу та високої залученості.

Для проведення власного дослідження було проаналізовано 25 сторінок блогерів за допомогою соцмереж. Показники, що збиралися для проведення аналізу: кількість підписників кожного блогера; кількість переглядів (залученість).

Маємо наступні результати.

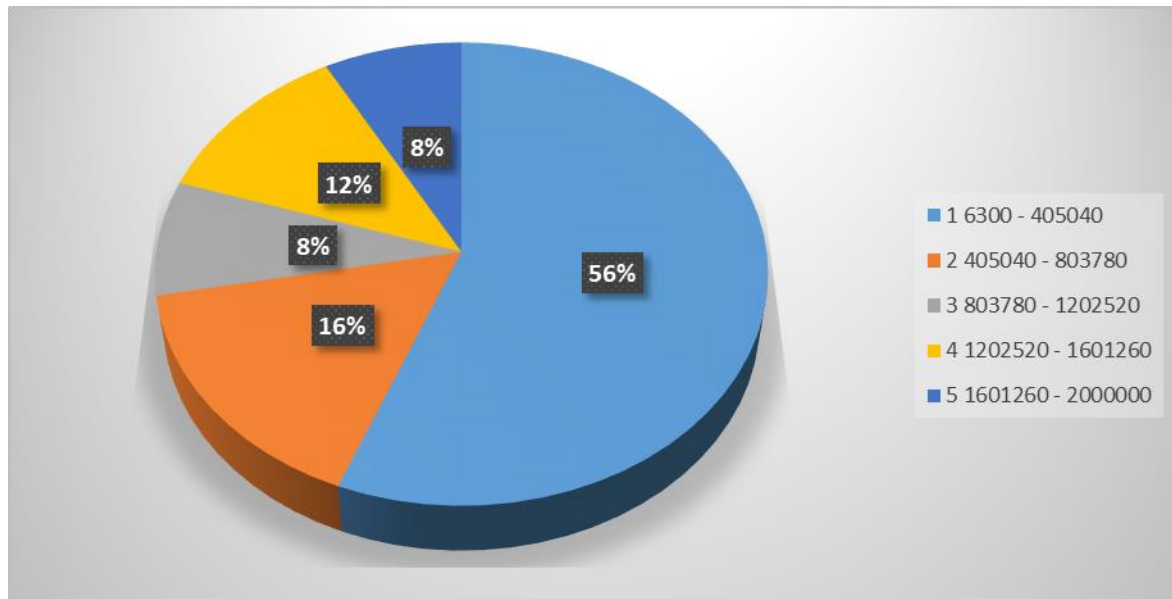

Рис. 1. Структура респондентів (блогерів) за кількістю підписників в Instagram

Таблиця 1.

Залежність між кількістю підписників та залученістю цільової аудиторії

АНАЛІТИЧНЕ ГРУПУВАННЯ						
№ групи	Група блогерів за кількістю підписників	Число блогерів в групі	Кількість підписників		Кількість переглядів	
			Разом	Середня по групі	Разом	Середня на один групу
1	6300 - 405040	14	2038300	145592,9	1033407	73814,8
2	405040 - 803780	4	2362400	590600,0	955700	238925,0
3	803780 - 1202520	2	1830000	915000,0	205000	102500,0
4	1202520 - 1601260	3	4300000	1433333,3	971000	323666,7
5	1601260 - 2000000	2	3800000	1900000,0	667000	333500,0
Разом	-	25	14330700	4984526,2	3832107	1072406,5

ВИСНОВКИ

Блогери використовують соціальні мережі для розширення своєї аудиторії та просування свого контенту. Дослідження, яке проводилося, мало на меті визначити, чи існує залежність між кількістю підписників в Instagram та кількістю переглядів Stories. Основна гіпотеза стверджувала, що кількість підписників не впливає на кількість переглядів Stories. Результати цього дослідження можуть вказувати на те, що інтерактивність та залученість аудиторії блогера можуть бути важливішими факторами, ніж просто кількість підписників, що відкриває нові можливості для розвитку інтернет-маркетингу та контент-стратегій.

Література:

1. Best Social Media Platforms for Bloggers. – URL: <https://bloggingguide.com/best-social-media-platforms-for-bloggers/>
2. Журнал Forbes Ukraine. – URL: <https://forbes.ua/ratings/30-naypopulyarnishikh-inflyuenseriv-ukraini-02112020-409>

*Маркова Дар'я Олександрівна,
студентка II курсу бакалаврату,
Державний торговельно-
економічний університет*

*Науковий керівник:
Вавдійчик Ірина Миколаївна,
кандидат економічних наук,
доцент, Державний торговельно-
економічний університет*

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЙОГО ВАЖЛИВІТЬ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4555/>

В Україні існує велика кількість підприємств, що успішно поповнюють економіку країни. Секрет їх успіху полягає в гарному тайм-менеджменті та організації СЕО менеджерами своїх підприємств. В цій тезі буде йтися про тайм-менеджмент та складові успішного тайм-менеджменту.

Для початку, що таке Тайм-менеджмент, або управління часом? Це процес організації та планування того, як розподілити час між конкретними видами діяльності, завданнями та обов'язками [1]. Звісно одразу напрошується питання: «Для чого він потрібен?» Відповіддю на це питання буде таке – воно дозволяє максимально використовувати кожен день, працювати над досягненням цілей та виконувати зобов'язання [1]. Тепер цікаво наступне: «Що треба робити для успішного тайм-менеджменту?». Тут ми маємо шість пунктів, а саме Встановлення цілей і пріоритетів, Створення розкладу, Усунення марнотратників часу, Ефективне управління завданнями, Делегування та аутсорсинг та Подолання прокрастинації.

Встановлення цілей і пріоритетів. Для кожного підприємства треба визначити цілі та їх пріоритети для успішного існування та розвитку. Ставлячи цілі, треба враховувати структуру SMART: Конкретність (Specific), Вимірність (Measurable), Досяжний (Achievable), Релевантність (Relevant), Прив'язаний до часу (Time-bound).

Встановивши цілі, вам треба розставити їх пріоритетність. Для цього можна використати матрицю Ейзенхауера: метод розстановки пріоритетності, класифікуючи їх як *термінові та важливі, важливі, але не термінові, термінові, але не важливі*, або *ні термінові, ні важливі* [1].

Створення розкладу. Далі, що нам треба робити, це скласти розклад. Після визначення цілей і їх пріоритетності буде важливо скласти розклад з урахуванням їх пріоритетності. Для підприємства, створення плану є невід'ємною частиною для успіху.

Усунення марнотратників часу. Мова йде про дії та звички, які витрачають час без продуктивної віддачі. Для успішності ведення підприємства, важливо визначити та усунути дії, які витрачають час. Прикладами будуть багатозадачність, погано визначені цілі та неефективні зустрічі (уникнення непотрібних зустрічей, які не сприяють досягненню цілей).

Ефективне управління завданнями. Для ефективного тайм-менеджменту знадобиться ефективне управління завданнями. Для цього можна розбивати завдання на більш дрібні кроки, дозволяючи систематичний підхід і відчуття прогресу. Також можна використати блокування часу. Тут маєтись на увазі виділення певних блоків часу для завдань або діяльності.

Делегування та аутсорсинг. Це гарний метод економії дорогоцінного часу та сил. Завдання, які не під силу одній групі можна передати іншій, у якої більше шансів на його виконання. Також, при відсутності спроможних груп до вирішення завдання, можна звернутися до спеціалізованих фахівців та служб.

Подолання прокрастинації. Це може стати однією з головних причин відсутності розвитку вашого підприємства. В таких ситуаціях треба встановлювати крайні терміни та відповідальність за їх порушення та зрозуміти, чи наявні страхи перед невдачею, відсутність мотивації або відчуття пригніченості у робітників.

У висновку можу сказати, що ефективне управління часом має важливе значення для успіху підприємства. Розуміючи важливість управління часом, подолання загальних викликів і встановлення цілей, ви можете оптимізувати продуктивність робітників та свою власну. Також хочу зазначити, що виконати всі пункти буде означати, що тайм-менеджмент буде успішним.

Література:

1. Time Management: A Key to Success. URL: <https://physiorehabsolution.com/time-management-a-key-to-success/> (дата звернення 25.10.2023)

*Бевз Юлія Володимирівна,
аспірантка, Донецький
національний університет
імені Василя Стуса, адвокат
ORCID: 0000-0002-9716-5789*

*Науковий керівник:
Щебетун Ірина Степанівна,
кандидат юридичних наук,
доцент, Донецький
національний університет
імені Василя Стуса*

ЩОДО ОСНОВНИХ ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4549/>

Відповідно до частини 1 статті 36 Конституції України громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [1].

Особливої уваги потребує процедура припинення діяльності політичних партій та їх регулювання у національному законодавстві, оскільки на законодавчому рівні не знайшли належного закріплення, а в наукових дослідженнях ці питання порушуються в окремих роботах здебільшого оглядово й не набули самостійного наукового аналізу.

Порядок та процедуру припинення юридичних осіб в Україні регулюють, зокрема, Цивільний кодекс України (ЦК) та Господарський кодекс України (ГК), тому об'єднання громадян – юридичні особи припиняють свою діяльність у спосіб, визначений вказаними кодифікованими актами. Так, відповідно до ст. 104 ЦК юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам (злиття,

приєднання, поділу, перетворення) або в результаті ліквідації [2]. Отже, на сьогодні термін «реорганізація» цивільний закон не вживає, проте передбачає його через передання майна та перехід прав і обов'язків до правонаступника. Водночас ч. 1 ст. 59 ГК використовує поняття реорганізації як способу «припинення діяльності суб'єкта господарювання» [3].

Загальні правила щодо припинення юридичних осіб встановлені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [4].

Так, системний аналіз вищевказаного закону дозволяє виокремити наступні форми припинення юридичної особи: реорганізація (злиття, приєднання, поділ, перетворення) або ліквідація.

Частиною 1 статті 23 Закону України «Про політичні партії в Україні» визначено, що політичні партії припиняють свою діяльність шляхом реорганізації чи ліквідації (саморозпуску) або в разі заборони її діяльності чи анулювання реєстрації в порядку, встановленому цим та іншими законами України [5].

Таким чином, профільним законом передбачено наступні форми припинення політичних партій: а) Реорганізація політичної партії. б) Ліквідація (саморозпуск) політичної партії. в) Заборона діяльності політичної партії. г) Анулювання реєстрації.

Вказані форми припинення політичних партій можна умовно розділити на дві групи:

- 1) добровільне припинення діяльності політичної партії (реорганізація, ліквідація (саморозпуск));
- 2) примусове припинення діяльності політичної партії (заборона діяльності, анулювання реєстраційного свідоцтва).

Добровільне припинення діяльності політичної партії є виразом конституційного права на свободу об'єднання, оскільки свобода створення політичних об'єднань передбачає також свободу їхньої добровільної самоліквідації.

Частина 2 статті 23 Закону України «Про політичні партії в Україні» встановлює, що рішення про реорганізацію чи саморозпуск приймається з'їздом (конференцією) політичної партії відповідно до статуту політичної партії. Одночасно з прийняттям такого рішення з'їзд (конференція) політичної партії приймає рішення про використання майна та коштів політичної партії на статутні чи благодійні цілі [5].

Згідно частини 3 статті 23 вищевказаного Закону рішення про реорганізацію чи ліквідацію (саморозпуск) політичної партії з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань не може бути скасовано політичною партією [5].

Оскільки Україна відноситься до країн, де законодавством частково визначено зміст статутів політичних партій, тому потрібно розглянути можливість визначення основних принципів процедури добровільного припинення діяльності політичної партії на рівні спеціального закону.

Більш чіткого регулювання потребує і процедура ліквідації (саморозпуску) політичної партії.

По-перше, політична партія повинна бути зареєстрована згідно з встановленим порядком, у зв'язку з чим, політична партія має бути виключена з реєстру не на підставі однієї заяви, а після виконання відповідних організаційних дій – виконання певної процедури, порядку.

По-друге, статутні положення щодо ліквідації партії можуть надавати певним внутрішньо-партійним структурам більше впливу, включаючи можливість ухвалення рішень про добровільне припинення діяльності. Цей підхід може зміцнювати централізацію влади в партії та обмежувати можливості членів партії впливати на цей процес. Зважаючи на те, що для легалізації партії необхідно провести установчий з'їзд, то остаточне рішення про припинення діяльності теж повинно прийматися на з'їзді партії.

Наприклад, у законодавстві Федеративної Республіки Німеччина передбачено, що процедура саморозпуску політичної партії можлива лише після проведення з'їзду, в результаті якого відповідне рішення має підтримати більшість членів партії. Задля цього проводиться опитування всіх членів партії, від результатів якого залежить легітимність або нелегітимність рішення з'їзду щодо саморозпуску партії [6].

У Республіці Болгарія виділяють такі підстави припинення політичних партій: 1) злиття або приєднання; 2) розкол на дві або більше партій; 3) саморозпуск відповідно до статуту; 4) розпуск за рішенням Верховного Суду [7].

Законодавством Республіки Румунія передбачено наступні підстави припинення діяльності політичних партій: 1) саморозпуск; 2) рішення суду або Конституційного Суду; 3) висновок Трибуналу Муніципалітету Бухарест про відсутність активності партії.

Так, у профільному законі про політичні партії в Румунії передбачено, що документи, які стосуються розпуску політичної партії, повинні бути подані протягом 10-ти днів до Трибуналу Муніципалітету Бухарест з метою виключення партії з Реєстру політичних партій. У разі, якщо кандидати від партії протягом двох виборчих кампаній поспіль не будуть представлені принаймні у 10-ти виборчих округах, або партія не буде представлена в Національній Асамблеї протягом 5-ти років, на прохання Публічного Міністерства (Public Ministry) Трибунал Муніципалітету Бухарест приймає рішення про припинення діяльності партії [8].

Таким чином, аналіз законодавства європейських країн свідчить про майже аналогічні підходи щодо визначення підстав припинення діяльності політичних партій, разом з тим кожна країна має свої особливості регулювання даного питання.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України. URL: <http://zaon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №18-22 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 №755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
5. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05 квітня 2001 року №2365-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.
6. Gesetz über die politischen Parteien (Parteiengesetz) Ausfertigungsdatum : 24.07.1967 [Electronic resource]. Access mode: <http://www.gesetze-iminternet.de/bundesrecht/partg/gesamt.pdf>
7. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник. Чернівці: “Рута”. 2015. 424 с., С. 180
8. Порівняльна таблиця окремих положень про політичні партії зарубіжних країн // Парламент. 2011. №5. С.134.

*Войно-Данчишина
Ольга Леонідівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри економіки
та права Харківського
гуманітарного університету
«Народна українська академія»
ORCID: 0000-0002-0662-4821*

ЗАКОНОДАВЧИЙ СУПРОВІД ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4562/>

Останні роки декілька проблемних питань піднімаються фахівцями на різних платформах. Насамперед це демографічні зміни, які відбуваються на всій планеті та стосуються всіх країн. Йдеться про глобальне старіння населення. Дорослі люди працюватимуть для самозабезпечення довше, ніж попередні покоління. Відповідно потреба у вдосконаленні своїх навичок, отриманні додаткових компетенцій через навчання буде як ніколи актуальною. На демографічний баланс величезний вплив мають міграційні процеси, які відбувалися минуле десятиліття, а за останні два роки набули небаченого масштабу. Крім цього, відзначається практично повсюдний дисбаланс на ринку праці, який пов'язаний із дефіцитом кадрів із робочими спеціальностями при одночасному надлишку людей, які мають вищу освіту. Це разом з прискоренням темпу життя і зростаючою невизначеністю майбутнього вимагають від людей певної стійкості та здатності до адаптації в нових умовах і до навчання новим навичкам. Всі ці проблеми притаманні повною мірою і нашій країні. Але додаються ще кілька не менш важливих особливостей, властивих саме Україні. Це високий рівень безробіття, який, за деякими даними, охоплює чверть українців. [4]. І дуже важливою проблемою є відсутність в Україні державної політики та законодавчого регулювання сфери освіти дорослих (тоді як у Європі це питання давно законодавчо врегульоване).

Всі перелічені вище аспекти говорять про необхідність ведення у нас більш активної державної політики у сфері освіти дорослих та безперервної освіти. Ситуація актуалізується тим, що внаслідок воєнних дій, великої кількості руйнувань, біженців та внутрішньо переміщених осіб ринок праці та сфера освіти дорослих потребують переформатування.

І цього року наші законодавці зробили важливий крок – у першому читанні було ухвалено законопроект «Про освіту дорослих».

Законопроект враховує досвід і основні рекомендації Європейського Союзу з питань розвитку освіти впродовж життя та освіти дорослих, а також вітчизняні напрацювання з цього питання[7]. А вони є завдяки громадському обговоренню проекту цього Закону, ініціаторами й співавторами якого стали Міністерство освіти і науки України, Українська асоціація освіти дорослих та Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України.

Слід зауважити, що окремі положення щодо регулювання різних аспектів цієї сфери освіти дорослих представлено у Конституції України, Законі України «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток працівників»; «Про зайнятість населення» й інших нормативних документах у цій сфері. Проте правозастосовна діяльність показала, що доволі часто існуючі механізми можуть суперечити один одному або суб'єкти освітньої діяльності по-різному трактують одне й те саме положення, що загалом гальмує розвиток вітчизняної системи освіти дорослих.

Важливим кроком став розгляд проекту Закону «Про освіту дорослих» та прийняття його Верховною радою у першому читанні у січні цього року (реєстраційний № 7039) [3]. В ньому окреслено правові, організаційні та економічні засади функціонування й розвитку системи освіти дорослих в Україні, умови ефективної співпраці заінтересованих сторін із метою реалізації права дорослої особи на безперервне навчання впродовж життя. У документі наголошено, що держава підтримує та заохочує неперервний розвиток особистості через формування усвідомленої потреби в безперервному навчанні, формуванні культури неформального та інформального навчання [3].

Серед основних завдань, які ставляться у цій сфері наступні: створення умов для розвитку освіти дорослих на засадах комплексного розуміння її суспільної цінності та значущості; визначення пріоритетних напрямів освіти дорослих, які б, зокрема, забезпечили формування у дорослих осіб ключових компетентностей; структурування системи освіти дорослих; визначення засад співробітництва між державою, органами місцевого самоврядування та провайдерами освіти дорослих; створення підґрунтя правових основ діяльності нових інституцій у сфері освіти дорослих [3].

Взагалі структура проекту закону «Про освіту дорослих» досить стандартна для подібного роду рамкових законів. Але ж є декілька положень та норм, які раніше взагалі не підпадали під законодавче регулювання або трактувалися іншим чином. Так, зовсім по-новому виглядає сукупність складових освіти дорослих.

Додаткова особистісно орієнтована освіта спрямована на формування та розвиток компетентностей відповідно до інтересів або потреб особистості. При цьому дорослі люди самостійно мають визначити темп, вид освіти та заклад, в якому це робити (стаття 7) [3]. За словами деяких фахівців, особистісно орієнтована освіта – як правило, неформальна [6].

Наступна складова освіти дорослих це громадянська освіта, яка спрямована на розвиток громадянських компетентностей, критичного мислення та медіаграмотності, активній участі у суспільному житті, самоврядуванні. Цей напрям освіти дорослих в руслі неформальної освіти повинен розвиватись завдяки сприянню органів держави та місцевого самоврядування (стаття 8) [3].

Для тих дорослих людей, хто з певних причин не здобув середню освіту відведено складову, яка називається компенсаторною освітою (стаття 10).

Ще однією складовою освіти названо Безперервний професійний розвиток, в тому числі післядипломна освіта (стаття 9). Під цим напрямом у проекті закону розуміється постійне навчання дорослих, вдосконалення професійних компетенцій на основі раніше здобутого рівня освіти задля конкурентоспроможності дорослих людей на ринку праці [3]. У цієї ж статті дається поняття післядипломної освіти, як вдосконалення професійної підготовки або отримання іншої професії на основі здобутого раніше освітнього рівня. Але ж нижче, роз'яснюючи складові самої післядипломної освіти, мова йде про підвищення кваліфікації, стажування; лікарську та педагогічну інтернатуру. Поняття іншої професії дорослими людьми ми не бачимо. Ця стаття дещо потребує вдосконалення. І у цьому зв'язку виявляється цікавою наступна складова освіти дорослих запропонована законопроектом – формаційна освіта, яка розуміється як отримання професійно-технічної освіти або освіти за іншою професією, спеціальністю, освітньою програмою (стаття 11) [3]. За словами виконавчого директора Української асоціації освіти для дорослих Микити Андрєєва, під час наступного розгляду законопроекту статтю про формаційну освіту з цього закону виключать та включають регулювання формаційної освіти до законів про вищу та про професійну освіту [6]. Законопроект прописує, що ті, хто має не менше 7 років

страхового стажу, зможуть отримувати «другу освіту» (формаційну) за рахунок пільгових державних кредитів. Раніше здобуття такої освіти було можливим лише на контрактній основі. В той же час у вересні 2022 року до закону «Про зайнятість населення» були внесені зміни, які пропонують отримання від держави ваучера на здобуття другої професійної чи вищої освіти за визначеними спеціальностями для певних категорій осіб – старших 45 років, ветеранів чи демобілізованих з військової служби (крім строковиків), ВПО, осіб з інвалідністю та тих, які постраждали від російської агресії (раніше такі ваучери були доступні лише для здобуття професійної освіти).

Наступним нововведенням законопроекту є положення про неформальну освіту, яку тепер можливо буде визнавати у системі формальної освіти та за її результатами можна отримати повну кваліфікацію (стаття 18) (в той час як раніше можна було отримувати професійну або часткову кваліфікацію). Крім цього, зміст неформальної освіти та форму (курси, тренінги, семінари тощо) провайдери освітніх послуг зможуть визначати самостійно на підставі професійних стандартів, а у разі їх відсутності – кваліфікаційних характеристик, типових освітніх програм, вимог роботодавців, потреб економіки та суспільства. Повна інформація про зміст та тривалість програми, результати навчання неформальної освіти має бути доступна майбутнім слухачам. Це дуже важливо адже законопроект робить ринок неформальної освіти максимально прозорим та досить вільним, що актуально для швидкоплинних тенденцій сучасного ринку праці.

Важливою особливістю законопроекту є підвищення ролі державних органів влади та органів місцевого самоврядування у створенні (у Харкові вже протягом багатьох років ця діяльність була успішною), та, в разі потреби, закритті центрів освіти для дорослих. Але ж, як рекомендує Науково-експертне управління Верховної ради деякі приписи проекту потребують уточнення з огляду діючого законодавства і розмежування повноважень зазначених органів [1].

У законодавчий обіг законопроект вперше ввів термін «надавач послуг у сфері освіти дорослих» та виділив окремі їх категорії. Наприклад, центри освіти дорослих (провайдери, що працюють за різними програмами неформальної освіти дорослих і виконують соціальну функцію) та заклади освіти дорослих (надають освіту дорослих у певній галузі). Закладається законодавча основа діяльності центрів освіти дорослих. Освітні програми для дорослих зможуть проводити будь-які юридичні особи й навіть фізичні особи-підприємці. Втім, знайдеться місце на ринку освіти дорослих й, наприклад, для платформ онлайн-курсів.

Законопроект приділяє увагу професійному розвитку, зокрема питанням заохочення роботодавців інвестувати в професійний розвиток своїх працівників. Питання навчання працівників і відношення до цього роботодавців завжди були слабо врегульовані у законодавстві і викликали немало суперечок між ними. Зараз це питання представлено достатньо повно. Йдеться й про надання пільг при оподаткуванні у випадку забезпечення роботодавцями робочих місць для навчання дорослих, і про зниження суми податків у разі витрат на навчання працівників. Законодавці акцентували увагу на доцільності надання короткострокових і довгострокових кредитів (на пільгових умовах) для організації професійного навчання працівників, надання субсидій, грантів для покриття витрат роботодавців на участь у програмах навчання на робочих місцях, а також субсидій, грантів роботодавцям на навчання прийнятих на роботу дорослих осіб без навичок. Передбачено також відшкодування витрат роботодавця на виплату заробітної плати працівникові на період його навчання (оплачуваної відпустки); запровадження механізмів заміщення працівників, які тимчасово залишають робоче місце у зв'язку із навчанням [3].

Законодавці запропонували у законопроекті створити Реєстр особистих електронних портфоліо. Особа добровільно записуватиметься до цього реєстру, в якому зберігатимуться дані про її освіту протягом життя.

Фінансування освіти дорослих людей з особливими потребами буде здійснюватися з державного бюджету. Таким же чином буде фінансуватись розробка та розміщення у вільному доступі 100 освітніх програм на навчальних курсів. Якщо надавачі освітніх курсів будуть використовувати ці курси, вони вважатимуться такими, що частково фінансуються державою. І інформація про надавача освітніх послуг буде внесена до Єдиної державної електронної бази даних з питань освіти. Законопроект потребує доробок і в цьому розділі, що і зазначає Бюджетний комітет щодо використання бюджетних коштів і необхідності узгодження цього з Бюджетним Кодексом України [2]. Натомість у пояснювальній записці зазначено, що реалізація законопроекту не потребує додаткових фінансових витрат з державного та місцевих бюджетів. Але ж зрозуміло, що на розробку згаданих вище 100 навчальних курсів треба фінансування. Відкриття центрів освіти для дорослих також потребуватиме фінансування з місцевих бюджетів. До того ж Антикорупційний комітет Верховної ради зазначає, що у проекті не виявлено корупціогенних факторів, що можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень та пропонує привести положення законопроекту, які стосуються ліцензування, у відповідність до закону про ліцензування [5].

З урахуванням сучасних реалій, в яких зараз перебуває наша держава та доросле населення, прийняття цього Закону «Про освіту дорослих» для України, є надзвичайно актуальним. Скільки загалом людей потребуватимуть перекваліфікації чи підвищення кваліфікації в подальшому під час війни та після перемоги оцінити важко. Але мова йде про мільйони, в той час як у допандемічні часи Державна служба зайнятості, наприклад, навчала 130-140 тис. осіб на рік. Для порівняння, онлайн-курси від Prometheus за 8 років видали 1,3 млн сертифікатів (в середньому близько 162 тис. за рік) [6].

Подальше затягування процедури остаточного прийняття Закону може потягнути за собою певні проблеми. Цей базовий закон є підставою для формування державної політики у сфері навчання дорослих. Відсутність такого спеціального закону уповільнить процеси післявоєнного відновлення України. Оскільки саме освіта дорослих відіграє ключову роль у вирішенні багатьох економічних проблем, подоланні соціальної нерівності, формуванні відповідальності та довіри у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Висновок на проект Закону України «Про освіту дорослих». Головне науково-експертне управління. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1444786>.
2. До законопроекту за реєстр. № 7039. Комітет з питань бюджету. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1338537>.
3. Закон про освіту дорослих. Проект. (2022). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1216182>.
4. Лук'янова Л. Б. Законодавче регулювання освіти дорослих в Україні: прийняти закон чи почекати. URL: <httpwww.adult-education-journal.com.ua/index.php/ae/article/view/199163>.
5. Рішення Комітету з питань антикорупційної політики щодо експертного висновку законопроекту № 7039. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1612057>.
6. Сологуб І. Освіта для дорослих що пропонує Кабмін <https://voxukraine.org/osvita-dlya-doroslyh-shho-proponuye-kabmin>.
7. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF>.

*Дутчак Остап Ігорович,
аспірант I року навчання кафедри
публічного права, Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича
ORCID: 0009-0009-5375-1469*

*Науковий керівник: Пацурківський
Петро Станіславович,
доктор юридичних наук,
професор, Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича*

ПОНЯТТЯ ВОЄННОЇ ПАРАДИГМИ ПОДАТКОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4561/>

Вступ. В українській науці податкового права домінуючим методологічним інструментом його пізнання продовжує залишатися так званий *підхід*. В етимології сучасної української мови його зміст тлумачиться як сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь [1, с. 968]. Він дозволяє найефективніше поглянути на досліджуване явище в цілому, «схопити» його панорамно у найочевидніших зовнішніх ознаках та найістотніших властивостях, виділити серед останніх системоутворюючу, побачити загальні тенденції розвитку податкового права. До недоліків *підходу* як прийому пізнання явищ дійсності зазвичай відносять його низьку евристичну спроможність щодо розкриття природи пізнавальних явищ, його глибинних якісних характеристик та найрізноманітніших особливостей.

Виклад основних результатів дослідження. Наразі найпоширенішим серед вищезазначеного виду пізнавальних інструментів є етатистський (позитивістський) підхід, який позиціонує податкове право як право держави, а його найупізнаванішим представником в Україні є, на нашу думку, М. П. Кучерявенко [2].

Світоглядним та інструментальним антиподом етатистського підходу виступає новий для українських дослідників податкового права антропосоціокультурний підхід. Він позиціонує податкове право як право людини (особи). Найяскравішим представником цього підходу серед вітчизняних вчених, що досліджують податкове право, є Р. О. Гаврилюк [3].

Оскільки податкове право України являє собою еклектичну суміш державоцентристських і людиноцентристських начал, його нерідко пізнають за допомогою поєднання евристичних спроможностей обидвох вищезазначених підходів. Хрестоматійним прикладом останнього може бути аналіз податково-правової доктрини України П. Пацурківським та О. Савкіною [4].

Однак податково-правова дійсність за своєю природою спонтанна, як і право в цілому. Вона нерідко під кумулятивним впливом внутрішніх причин і зовнішніх чинників здійснює такі карколомні кульбіти та зазнає таких глибоких якісних змін в періоди проходження нею точок власної біфуркації, що жоден із класичних підходів до її пізнання, окремо взятий, не спроможний їх пояснити. Так ставалося з податковим правом і його пізнанням багаторазово, коли історія кидала йому інноваційні виклики. Переважно вони були пов'язані з війнами відповідних держав і соціумів за самозбереження.

До прикладу, дослідник давньогрецького податкового права зокрема та давньогрецьких публічних фінансів міст-полісів періоду елліністичних війн професор Прінстонського університету США Ангелос Ханіотіс резонно звернув увагу на те, що під час вищезазначених подій податки для громадян полісів трансформувалися за їх правовою природою із добровільних пожертвувань у найголовніший публічний обов'язок перед полісом. У зв'язку з цим дослідження їх правової природи зумовили необхідність переакцентування автором сенсу аксіологічного підходу із пізнання внутрішньої мотивації платників давньогрецьких податків на з'ясування їх зовнішньої мотивації – «мотивації *серед* людей», за його словами [5].

Не менш глибокі якісні зміни сталися у податковому праві України у зв'язку з повномасштабною російсько-українською війною. Якщо спробувати максимально стисло сформулювати їх квінтесенцію, то це був кардинальний перехід від державоцентризму до людиноцентризму в оподаткуванні у поєднанні з кардинальною зміною основоположних пріоритетів держави і платників податків – із альтернативних довоєнних вони трансформувалися в ідентичні безпекові. Держава переслідувала при цьому мету переходу від стану протистояння з платниками податків,

що мало місце у довоєнний період, до повної консолідації їх навколо себе на основі принципово нових цінностей – збереження суверенітету та незалежності Української держави та унеможливлення тотального геноциду Українського народу російськими загарбниками. Це було парадигмально інше, у порівнянні з довоєнним, податкове право України. Його квінтесенцію сповна репрезентує Закон України №2120-IX від 15.03.2022 р. [6]. Воно вимагає для свого пізнання не традиційних, а адекватних його природі пізнавальних інструментів.

Першим зреагували на цей виклик щодо пізнання «воєнного» податкового права України відомі українські вчені-правники Р. Гаврилук та П. Пацурківський у своїй статті «Воєнна матриця податкового права» [7]. Запропоноване ними вищезазначене поняття «воєнної матриці податкового права» насправді є продуктивним й евристично спроможним пояснити такі нові явища воєнного податкового права України, як ще більша залежність від держави юридичної конструкції податку, залежність від платника податку такого елементу цієї конструкції, як об'єкт оподаткування та незалежність від них обидвох в умовах воєнного стану функціональної спроможності платника податку виконати свій податковий обов'язок перед державою у вищезазначених умовах. Вельми резонним є і їх висновок про те, що опорними конструкціями воєнної матриці податкового права України наразі стали розширення міри свободи держави у сфері податкового права і лібералізація податкового права для платників податків. Разом з тим поняття «воєнної матриці податкового права», на нашу думку, недостатньо акцентує увагу на характері та глибині змін, що сталися у податковому праві України в умовах російсько-української війни – а вони насправді парадигмальні як за змістом, так і за суб'єктним складом. Крім того, традиційно сферою застосування терміну *матриця* є математичні та технічні науки [1, с. 652].

У суспільних науках спорідненим йому семантично і водночас незрівнянно продуктивнішим для розкриття природи змін, що сталися у податковому праві України в умовах воєнного стану, є термін *парадигма*. Він уже сам по собі інформує про характер змін, які відбулися у відповідній сфері суспільного життя та допомагає адекватно розкрити їх квінтесенцію [1, с. 884]. Цей термін запровадив у науковий обіг відомий історик науки Т. Кун [8]. Він багаторазово звертався впродовж усього його дослідження структури наукових революцій до інтерпретації поняття *парадигми*. Основний сенс тлумачення ним цього поняття полягає в тому, що під пізнавальною парадигмою слід розуміти усталений набір інструментів дослідження відповідного (якісно виокремленого) предмету пізнання.

Висновки. На нашу думку, наяву достатні підстави охарактеризувати зміни, які сталися в податковому праві України в умовах воєнного стану у порівнянні з їх довоєнним податковим правом як парадигмальні. Їх квінтесенцією є трансформація етатистської моделі податкового права в людиноцентристську, а також перехід від вимушеного компромісу держави і платників податків до співпадіння їх корінних інтересів у цій сфері. Для пізнання природи цього нового податкового права України ми пропонуємо застосовувати у якості ключового дослідницького інструменту поняття «воєнної парадигми податкового права України», яке є інноваційним для української науки податкового права.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн. Уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун». 2009.
2. Кучерявенко М. П. Податкове право України: Академічний курс: Підручник. Київ: Правова єдність. 2008. 701 с.
3. Гаврилюк Р. О. Природа податкового права: антропосоціокультурний підхід: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 2014. 636 с.
4. Пацурківський П., Савкінка О. Податково-правова доктрина України: між Скільлою етатизму і Харібдою людиноцентризму. Право України. 2017. №9. С. 192-204.
5. Angelos Chaniotis. War in the Hellenistic World. A Social and Cultural History. Oxford: Blackwell Publishing. 2005. 336 p.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон України №2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
7. Руслана Гаврилюк, Петро Пацурківський. Воєнна матриця податкового права України. Право України. 2023. №4. С. 106-123.
8. Кун. Т. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.

*Зубицька Ірина Володимирівна,
студентка 2 курсу СО «Магістр»,
Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

*Науковий керівник:
Краковська Анжеліка Євгенівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського
та адміністративного права,
Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4542/>

В умовах децентралізації державної влади в Україні виступає побудова сучасної системи надання адміністративних послуг. Функціонування системи надання адміністративних послуг в Україні поки що помітно відрізняється від роботи аналогічних систем у провідних країнах світу, зокрема, країнах ЄС. Зазвичай у зарубіжній практиці публічно-сервісні послуги спрямовані на забезпечення високого рівня соціальних гарантій та стандартів обслуговування населення, а між органами влади та громадянами під час надання публічних послуг існує належний ступінь прозорості. У нашій державі зазначена система суттєвою мірою орієнтована на державний контроль суспільних відносин, а ефективність взаємодії між споживачами та надавачами послуг часто є явно недостатньою. Зазначене зумовлює важливість розуміння сучасних проблем сервісної діяльності органів публічної влади в Україні та шляхів їх розв'язання з урахуванням практики зарубіжних країн.

Сфера надання адміністративних послуг населенню в зарубіжних країнах формувалася протягом досить тривалого часу. Найважливішим чинником, що дозволяє визначати ефективність надання таких послуг, вважається рівень їх якості, який оцінюють безпосередньо самі споживачі.

Так, у Великобританії механізм надання адміністративних послуг населенню вирішує питання за зверненнями у сфері реєстрації виборців, у житловій сфері, планування податків із земельної власності, ліцензування, ліцензій в автодорожній сфері, щодо загальної та місцевої інформації та

питань, запроваджених радою податків і бізнесових ставок. Одним із основних ланцюгів системи державних послуг у межах проведених реформ у Великій Британії стали центри послуг для громадян, мережа яких працює на основі таких принципів, як: рухаються не громадяни, а документи (move the file not the citizen); постійне підвищення якості (the quality movement); в одному місці – одне звернення (one stop shops on local level). Центри послуг для громадян працюють за принципом «єдиного вікна» та слугують підвищенню рівня доступу громадян до державних послуг. Стратегія формування електронного уряду також входить у програму реформування державних послуг (government services), зокрема створення електронних державних послуг у країні. Урядова стратегія передбачає розвиток і використання всіх електронних видів сервісу. Велика Британія стала одним із лідерів серед інших європейських країн у напрямі створення в державі системи «електронного уряду» (E-government) [1, с. 46].

У Бельгії усю потрібну документацію громадяни мають можливість подати дистанційно через комп'ютер. Для цього вони повинні мати персональну карту, за допомогою якої можна певні персональні дані не заносити до визначених форм, а завантажити із загальної бази. Так, громадяни Бельгії мають можливість дистанційно отримати довідку про місце проживання, довідку про склад сім'ї, карту місцевого жителя, поліцейські витяги, паркувальні талони, свідоцтво про народження, шлюб, розлучення тощо [2, с. 51].

У Франції діють інноваційні Центри публічних служб, у яких зосереджені послуги, що належать до компетенції різних установ, зокрема, органів місцевого самоврядування чи приватних організацій, що працюють за державним замовленням, державних агентств, соціальних органів. Ці Центри містять більшість затребуваних послуг в одному місці, також інформацію щодо зручного і доступного вибору місця розташування центрів послуг для відвідувачів; формування графіка роботи центрів, який був би зручним для відвідувачів; створення комфортних умов для громадян, які перебувають в універсамі послуг; забезпечення спеціальних умов для осіб із обмеженими фізичними можливостями; формування систем е-урядування для отримання великої кількості послуг у онлайн-режимі тощо [3, с. 296].

В Естонії ефективно функціонують уніфіковані реєстри, поширені е-послуги (школа, земельний реєстр, податки, банк, пацієнт, поліція), діють Державний портал е-послуг, електронні бази даних, е-документообіг, в обігу електронна та мобільна ID-карти. Запроваджено цифровий підпис за допомогою ID-карти і технології «Перехрестя» – використання кількох баз різних установ через один портал [4, с. 282].

Найповнішу класифікацію спектру публічних послуг розроблено у Німеччині. Саме Німеччина є тією країною, яка однією з перших запровадила модель єдиного вікна для громадян з метою забезпечення одного візиту за адміністративною послугою. Відповідно до цієї моделі кожен центр послуг ухвалює рішення про спектр послуг, які вони надаватимуть. Основне завдання реформ у галузі публічного управління в країні зводилося до створення нової адміністративної моделі гарантованих сервісних послуг, суть якої полягає в тому, щоб доручити надання найдорожчих послуг приватним організаціям, а державні установи повинні забезпечити гарантії належного виконання цих послуг.

Таким чином, в Німеччині існує два типи універсамів послуг (кол-центри та центри надання адміністративних послуг). Формування системи надання державних послуг у країні здійснюється місцевими органами влади в основному через центри обслуговування, внаслідок чого всі контакти між громадянами і державними органами відбуваються на рівні місцевого органу державної виконавчої влади. Зазвичай це охоплює такі сфери, як реєстрація громадянства, транспортних засобів, більшість послуг соціального захисту, отримання дозволу на будівництво, реєстрація бізнесу тощо. Полегшення доступу громадян до адміністративних послуг і деяких послуг приватного сектора за допомогою їх поєднання було основним задумом у створенні мережі сервісних центрів для громадян. Внаслідок усіх здійснених адміністративних реформ у Німеччині було організовано багатоканальний доступ до різних послуг за принципом «єдиного вікна», зокрема: кол-центри (довідкові центри), що надають інформацію щодо звичайних послуг та здійснюють записи на прийом; центри надання адміністративних послуг (сервісні центри), які надають обмежену кількість щоденних послуг громадянам; інтернет-портали, що надають детальну інформацію щодо пропонованих онлайн-послуг. Особливість здійснених адміністративних реформ у Німеччині базується на сутності культури національної ідентичності, яка вирізняється як «культура державності» [6, с. 280].

Попри різні підходи до законодавства про надання адміністративних послуг у різних країнах, цей механізм є досить розвинутим і громади вирішують понад 80% питань, якщо громадянин звертається за послугою в органи влади.

Отже, для наближення ЦНАП до європейських стандартів необхідно розв'язати низку конкретних проблем їхньої роботи, серед яких – недостатня інтеграція адміністративних послуг, різниця у графіках роботи ЦНАП для різних послуг, відсутність у низці випадків електронного документообігу між ЦНАП та органами влади, недостатні умови для осіб з інвалідністю та відвідувачів з дітьми тощо. З погляду нормативно-

правового забезпечення першочергове значення має набрання чинності Закону України «Про Адміністративні послуги» як основоположного законодавчого акту для сервісної діяльності органів публічної влади. Крім того, на території Донецької та Луганської областей, АРК Крим та м. Севастополь, враховуючи збройний конфлікт і тимчасову окупацію частини території регіонів, гостро відчувається проблема обслуговування людей похилого віку, інвалідів та інших маломобільних груп населення. Дієвим засобом забезпечення доступних та якісних послуг для громадян, які проживають поблизу «лінії зіткнення», є збільшення кількості мобільних офісів, що будуть пересуватися населеними пунктами біля контрольних пунктів в'їзду / виїзду. Щодо організації надання адміністративних послуг доцільним є перехід від моделі «посередник» до моделі «універсаму послуг» («one-stop-shop»), що в зарубіжній практиці виступає найсучаснішою стадією розвитку таких сервісних центрів.

Література:

1. Одінцов О. М., Ільченко Н. В., Ляшов Д. О. Міжнародний досвід надання адміністративних послуг. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. № 60. С. 41-51. URL: https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/2157/1/41-51_Одінцов.pdf (дата звернення: 20.10.2023)
2. Сидоренко Н. О., Шкурат І. В. Іноземний досвід у сфері надання адміністративних послуг. *Публічне урядування*. 2021. №2. С. 48-55. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/1088/1599> (дата звернення: 20.10.2023)
3. Сита Є. М., Александрюк В. С., Пульча Д. О. Дослідження надання адміністративних послуг у Франції та перспективи впровадження в Україні. *Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів*. Матеріали III Міжнар. Наук.-практ. конф. Одеса. 2020. С. 295-297. URL: https://economics.net.ua/files/science/admin_men/2020/tezy.pdf#page=295 (дата звернення: 20.10.2023)
4. Ільчанінова Н. І. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду формування механізму надання адміністративних послуг в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №10. С.130-134. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/28.pdf (дата звернення: 20.10.2023)
5. Чечель А. О., Омелянович Р. А. Державне управління у сфері надання адміністративних послуг: європейський досвід. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 279-284. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/43.pdf (дата звернення: 20.10.2023)

*Пацурківський Петро,
студент IV курсу
Навчально-наукового
інституту права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-3137-5046*

ПРИРОДА ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОМІРНОСТІ ПРАВОЧИНУ (ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4547/>

Вступ. У ст. 204 «Презумпція правомірності правочину» Цивільного кодексу України (далі – ЦК) йдеться про наступне: «1. Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним» [1]. Як приклад встановлення недійсності правочину дослідники приватного права нерідко називають ч. 3 ст. 614 ЦК, відповідно до якої правочин, яким скасовується або обмежується відповідальність за умисне порушення зобов'язання, є нікчемним [1]. Тобто, образно кажучи, законодавець у подібних випадках здійснює функцію негативного правотворця, вивільняючи правове поле від нікчемних правочинів. При цьому правочини правомірні залишаються непорушними і продовжують породжувати, змінювати чи припиняти цивільні права і обов'язки. Інакше кажучи, презумпція правомірності правочину як феномен не перестає бути фактом дійсності.

У якості промовистого прикладу спростування презумпції правомірності правочину судом можна навести рішення Касаційного господарського суду Верховного Суду від 05.08.2020 р. в справі №921/384/19 (далі КГС ВС). У ньому КГС ВС висловився про істотність місця розташування ст. 204 у загальній структурі ЦК, а також зіслався на квінтесенцію її змісту. Як перше, так і друге, зазначив Суд, стосується загальних положень про правочини, а тому повинні застосовуватись у всіх без винятків випадках, коли має місце спір про право, яке виникло з оспорюваного правочину. При цьому, як було зазначено у Постанові КГС ВС у вищезазначеній справі, відповідно до чинного законодавства України суд зобов'язаний передусім виходити «не із формальних ознак спору, а із суті права, що базується на правочині і яке підлягає захисту чи оспорується» [2]. При цьому презумпція правомірності правочинів як явище само по собі судом не оспорується. У чому ж тоді полягає сутність, інакше кажучи, правова природа презумпції правомірності правочинів,

якщо вона як явище чи феномен дійсності не піддається сумніву ні законодавцем, ні судом?

З'ясування вищезазначеного питання і є **метою цього дослідження**.

У якості **методологічної основи дослідження** нами обрано антропосоціокультурний підхід, оскільки право належить до людиномірних об'єктів і предметів пізнання.

Виклад основних результатів дослідження вважаємо за необхідне розпочати з еволюції уявлень правознавців про природу презумпцій у праві. Передусім зазначимо, що презумпції належать до ряду найдавніших і найпоширеніших явищ права в цілому. Проте їх справжнім пристанищем виявилось саме приватне право. Зокрема, системний та функціональний аналіз ЦК, на нашу думку, дає достатні підстави для судження про те, що презумпції у приватному праві являють собою якісно виокремлений пласт правової матерії.

У зрілих формах це проявилось ще у давньоримському праві. У ньому сформувався та викристалізувався перший (давньоримський) архетип розуміння природи презумпцій у праві як проявів неминучої повторюваності подібних правових явищ у подібних правових ситуаціях. Згодом це дістало назву буттєвої фактичності права [3, р. 103], а на початку ХХІ ст. знайшло свою другу назву – «римського шаблону» права [4, с. 45]. До цих презумпцій («римських шаблонів» права) належали максими про справедливість і розумність права, добросовісність правокористувачів (поки не буде доведено у суді в правомірний спосіб протилежне). Вони згодом трансформувалися у загальновизнані принципи права. До їх числа належали також презумпції добросовісності набувача права власності, добросовісності фактичного володільця річчю. Професор римського права Одеського університету Семен Пахман дослідив, що давньоримському праву була властива також презумпція приватної автономії індивіда. Вона проявлялася в тому, що він сам визначав свої відносини з іншою особою із врахуванням такого ж її права [5, с. 181]. Усі вищезазначені, а також чимало інших презумпцій давньоримського права мають джерелом свого походження давньоримський судовий процес. Вони були своєрідними його формулами, які убезпечували справедливість *res judicata* (остаточних судових рішень).

Один з основоположників вчення про природне право давньоримський філософ Марк Тулій Цицерон писав про презумпції у праві як про технічний прийом для врахування повторюваності буттєвої фактичності права в подібних правових ситуаціях. На його думку, презумпції у праві ніколи не були винайдені кимось спеціально, а з'явилися та розвинулись самі по собі, спонтанно у відповідь на

злободенні буттєві потреби суб'єктів права у найрізноманітніших їх повсякденних ситуаціях. Як і природне право, його презумпції були «дані всім». Вони «справедливі і чесні самі по собі» [6, с. 170, 171].

Зі зміною історичних епох змінювалися у суспільствах уявлення про основоположні цінності, а заодно з ними еволюціонувало розуміння природи презумпцій у праві. Парадигмально протилежний давньоримському архетип розуміння презумпцій у праві в цілому та у приватному праві зокрема сформувався з утвердженням юридичного позитивізму як нової панівної доктрини праворозуміння у XVIII – на початку XIX століть.

Найбільш концентроване та системне втілення цей архетип розуміння природи презумпцій у праві в Новий час людської історії знайшов у Французькому цивільному кодексі 1804 р. (Кодексі Наполеона). У ньому, зокрема, цей термін знайшов своє закріплення у назвах аж дев'яти розділів та у змісті багатьох десятків статей Кодексу. У них йдеться про те, що презумпціями є висновки, які закон або суддя роблять на основі відомого факту про факт невідомий [7]. Французький правознавець Боньє наступним чином прокоментував ці положення Французького цивільного кодексу: «Мотиви, які спонукають законодавця встановлювати ту чи іншу презумпцію, **швидше всього стосуються права, ніж факту** (виділено нами – П.П.). Законодавець досліджує головним чином не те, чи володіє відомий факт властивостями, достатніми для того, щоб зробити ймовірним невідомий факт, а тільки те, чого потребує суспільний інтерес, щоб з констатації одного факту зробити висновок про існування іншого факту» [8, с. 22-23].

Згодом юридичний позитивізм те, що в інтерпретації Боньє прозвучало як *припущення*, витлумачив як *аксіому*, а саме що законодавець за власною волею *творює* презумпції в праві. Зокрема, таке розуміння природи презумпцій ще зовсім недавно було притаманним й українській загальнотеоретичній юриспруденції [9, с. 71]. Українська цивілістична доктрина наразі виходить з того, що законодавець *закріплює* презумпцію [10, с. 209]. Яка із цих двох позицій є більш обґрунтованою?

Якщо вдатися до системного тлумачення ст. 204 ЦК, інших його статей, у яких де-факто йдеться про явище презумпції, то можна зробити лише один неупереджений висновок – про незрівнянно більшу обґрунтованість тверджень української цивілістичної доктрини про природу презумпцій в ЦК. Про це свідчить й етимологія терміну *презумпція* в українській мові – у юридичному сенсі він означає «закріплення в законі припущення про існування певного факту, реальність якого вважається істинною і не потребує доказів» [10, с. 1105].

Отже, законодавець не творить презумпції, а закріплює їх в законі. Однак чи належать вони до правової матерії ще до закріплення їх у законі? Фахівці, які впродовж тривалого періоду часу з'ясовували природу презумпцій у праві, дійшли переконливих висновків про наявність у них спільних властивостей з аксіомами права, правовими гіпотезами, юридичними фактами, нормами права і навіть з принципами права. Усі вищезазначені феномени безспірно належать до роду правових явищ.

Висновки. Презумпції в приватному праві являють собою особливий пласт правової матерії. Вони репрезентують буттєву фактичність права. Їх основоположними властивостями є: буттєва укоріненість в правовій дійсності; історична тяглість, пластичність і водночас стійкість (незмінюваність впродовж тривалого періоду часу у своїй суті); атрибутивний взаємозв'язок та взаємозумовленість з іншими буттєво укоріненими явищами права. Квінтесенцію правової природи презумпцій незрівнянно глибше та повніше «схопив» і втілив у собі давньоримський архетип розуміння їх природи у порівнянні з позитивістським архетипом їх розуміння. ЦК України в принципі втілив у собі перший з цих архетипів.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV в редакції 05.10.2023, підстава – 3265-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 05.08.2020 р. в справі №921/384/19
3. Abbot F. F. A history and description of Roman political institutions. 3-ed. New York. 1963. 486 p.
4. Джонсон Б. Омріяний Рим. Пер. з англ. Б. Превіра. Харків: Віват. 2020. 256 с.
5. Антологія української юридичної думки: в 6 т. Т. 6: Цивільне право. Відпов. ред. Я. М. Шевченко. Київ: Видавничий дім «Юридична книга». 2003. 583 с.
6. Марк Тулій Цицерон. Про державу. Про закони. Про природу богів. Пер. з лат. В. Литвинов. Київ: Основи. 1998. 483 с.
7. Code civil. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000032042222
8. Бабін І. І. Презумпції та фікції в податковому праві. Навчальний посібник. Чернівці: Рута. 2009. 320 с.

9. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5. П-С. Київ: Вид-во Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана. 2003. 736 с.
10. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Т. 2. Харків: ЕКУС. 2021.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) Уклад. і головн. ред. В. Т. Бусела. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2005. 1728 с.

*Турченко Ігор Вікторович,
аспірант кафедри цивільно-
правової політики, права
інтелектуальної власності
та інновацій Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-6127-7968*

*Науковий керівник:
Яроцький Віталій Леонідович,
доктор юридичних наук,
професор, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

**ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ВИЗНАЧЕННЯ
ВИДІВ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ ЗА ДОГОВОРОМ ПІДРЯДУ НА
БУДІВНИЦТВО (КАПІТАЛЬНИЙ РЕМОНТ, РЕКОНСТРУКЦІЮ)
АВТОМОБІЛЬНОЇ ДОРОГИ В УКРАЇНІ**

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4565/>

1. На сучасному етапі розвитку цивілістичної доктрини, з урахуванням розпочатого процесу рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України, правове визначення категорії будівельних робіт має істотне значення для удосконалення механізму регулювання цивільних відносин у сфері будівництва автомобільної дороги. Чітке та нормативно-визначене правове регулювання цивільних відносин в цій сфері сприятиме уникненню правових колізій та зменшенню юридичних спорів, що можуть з'являтися у процесі виникнення, зміни та припиненні цивільних правовідносин у сфері будівництва автомобільних доріг.

2. Відповідно частині 2 статті 875 Цивільного кодексу України договір будівельного підряду укладається на проведення нового будівництва, капітального ремонту, реконструкції (технічного переоснащення) підприємств, будівель (зокрема житлових будинків), споруд, виконання монтажних, пусконаладжувальних та інших робіт, нерозривно пов'язаних з місцезнаходженням об'єкта [1]. Отже, кінцевим наслідком переважної більшості будівельних робіт є досягнення індивідуально-визначеного матеріального результату у вигляді створення нового або переробки та/чи удосконалення існуючого об'єкта матеріального світу. Категорія «будівництво» відповідно нормативних положень Закону України «Про архітектурну діяльність» [2] та Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [3] охоплює нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт будівель і споруд. Абзацом другим пункту 2 Порядку виконання підготовчих та будівельних робіт, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 466 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2015 р. № 747), передбачено, що будівельні роботи – роботи з нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту; у формі заяви про надання дозволу на виконання будівельних робіт передбачено зазначати вид будівництва (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт). Тобто поняття «будівництво» та його види «нове будівництво», «реконструкція», «реставрація», «капітальний ремонт» співвідносяться як ціле і частини, а отже терміном «будівництво» охоплюються всі його види.

3. Найбільш повне визначення поняття «будівництво автомобільних доріг» закріплено в абзаці 2 частини 2 статті 39 Закону України «Про концесію», відповідно до якого під будівництвом автомобільних доріг слід розуміти «комплекс дорожньо-будівельних та проєктних робіт, пов'язаних із новим будівництвом та (або) реконструкцією, та (або) капітальним ремонтом автомобільної дороги» [4]. З цього можна зробити висновок, що термін «будівництво автомобільних доріг» охоплює більше, ніж просте будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт автомобільної дороги. Він охоплює комплекс дорожньо-будівельних та проєктних робіт. Такий підхід вітчизняного законодавця суттєво впливає на формування змісту договірної конструкції будівельного підряду автомобільної дороги, оскільки спектр будівельних та пов'язаних із будівництвом робіт, які можуть бути включені до обсягу робіт «будівництва доріг», є значно ширшим.

4. Відповідно до положень нормативно-технічних норм п.3.1.24 Державних будівельних норм України В.2.3-4:2015 «Автомобільні

дороги» реконструкція автомобільної дороги це «перебудова існуючої автомобільної дороги, що пов'язана із підвищенням її техніко-економічного рівня та пропускної спроможності шляхом зміни її основних технічних параметрів. У результаті реконструкції дороги її категорія обов'язково підвищується (крім доріг I категорії, де I-б переводиться в I-а або збільшується кількість смуг руху)» [5]. Це означає, що основною метою реконструкції автомобільної дороги є зміна технічних параметрів для поліпшення якості дорожньої інфраструктури.

5. Що стосується ремонту автомобільної дороги, як виду будівельних робіт, то тут ситуація виглядає певною мірою суперечливо. З 01.01.2022 набрав чинності ДСТУ 8747:2017 «Автомобільні дороги. Види та переліки робіт з ремонтів та експлуатаційного утримання» (далі – ДСТУ 8747) [6], який імперативно встановлює лише два види ремонтних робіт автомобільної дороги: капітальний та поточний. Поряд з цим, залишаються чинними ГБН Г.1-218-182:2011 «Ремонт автомобільних доріг загального користування» (далі – ГБН) [7]. Аналіз положень вищезазначених ГБН свідчить, що нормативно передбачено проведення капітального ремонту та поточного ремонту. При цьому, поточний ремонт поділяється на поточний середній та поточний дрібний ремонти (п. 4.2 ГБН). Згідно пункту 3.2 Розділу 3 вказаних ГБН до капітального ремонту належить «запланований обсяг робіт без підвищення категорії дороги з комплексного відновлення чи підвищення транспортно-експлуатаційних характеристик автомобільних доріг і інженерних споруд або приведення геометричних параметрів і технічних характеристик окремих елементів, з врахуванням зростання інтенсивності руху та осьових навантажень, до діючих нормативних вимог з урахуванням категорій і значення доріг». Своєю чергою відповідно п. 3.4 ДСТУ 8747 визначення капітального ремонту за своїм змістом збігається з визначенням, що зазначене у ГБН.

6. Аналіз чинних актів законодавства України свідчить, що вітчизняний законодавець відмовився від таких видів будівництва як поточний середній ремонт та поточний дрібний ремонт, адже чинними нормативно-правовими актами не врегульовано процедури, які застосовуються до його виконання. Однак, описана вище ситуація, зумовлює правову невизначеність і породжує складнощі у регулюванні цивільно-правових відносин у сфері будівництва автомобільної починаючи з моменту формування чітких вимог замовника до моменту прийняття виконаних будівельних робіт. У зв'язку з вищезазначеним можна зробити висновок про існуючу нагальну необхідність термінологічного узгодження та уніфікації чинних законодавчих актів України щодо видів будівництва відповідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» та узгодження видів

робіт у дорожньому господарстві із їх переліком, наведеним у ДСТУ 8747:2017 «Автомобільні дороги. Види та переліки робіт з ремонтів та експлуатаційного утримання».

Список літератури:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відом. Верхов. Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356 (із змінами).
2. Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20.05.1999 р. № 687-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>.
3. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 07.02.2011 р. № № 3038-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.
4. Про концесію: Закон України No 155-IX від 03.10.2019 р. із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20>
5. Державні будівельні норми України В.2.3-4:2015. Автомобільні дороги України. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво. Київ, Державне підприємство «Укрархбудінформ». 2015. 104 с.
6. ДСТУ 8747:2017 Автомобільні дороги. Види та переліки робіт з ремонтів та експлуатаційного утримання https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_8747_2017.pdf
7. ГБН Г.1-218-182:2011 Ремонт автомобільних доріг загального користування. Види ремонтів та перелік робіт file:///C:/Users/user/Downloads/GBN_G12181822011.pdf

*Шебаніц Діана Миколаївна,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри права Маріупольського
державного університету
ORCID: 0000-0002-8897-9721*

*Шебаніц Віталій Федорович,
здобувач 2 курсу спеціальності
«Право» Маріупольського
державного університету*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТЕЛЕГРАМ КАНАЛІВ ЯК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4545/>

Безперечно роль будь-яких джерел інформації у суспільстві значно зростає в період загострення політичної ситуації та соціально-економічних криз, коли саме різноманітні засоби масової інформації

здійснюють безпосередній та легітимний вплив на вибір та свідомість громадян.

При цьому, варто зауважити, що сучасні медіа (зокрема мова йде про інтернет ресурси, блогерів, телеграм канали тощо) в силу недосконалої юридичної конструкції, конституційної правосуб'єктності та деліктоздатності залишаються вразливими суб'єктами відповідних правовідносин. У такому випадку мова йде про певну недосконалість чинного національного законодавства у сфері регулювання сучасних джерел інформації. Саме тому доцільно вказати на те, що будь-яка правотворча та правозастосовна діяльність вимагає свого належного та комплексного теоретико-методологічного обґрунтування [1, с. 112].

Зазначена проблематика є досить новою для національної юридичної наукової спільноти, проте дослідженням питання правового статусу джерел інформації займалися такі вітчизняні науковці як Афанасьєва К.О., Баранов О. А., Каплій О. В., Новицький А. М., Шевченко Т. С. та інші.

Інтернет наразі є найбільшою всесвітньою інформаційною системою загального доступу. Провідним принципом та правилом його існування і наразі залишається теза щодо вільного вираження думок та свободи творчості. Разом із цим, в умовах сьогодення постає необхідність у правовому врегулюванні правовідносин у цій сфері, адже свобода творчості часто межує з відсутністю будь-якої з відповідальностей [2, с. 28].

Фундаментом, на якій необхідно спиратися при розгляді питання щодо визначення правового статусу телеграм каналів, має бути Конституція України, а саме стаття 34, яка вказує на те, що Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [3]. Зазначена норма дає підстави стверджувати, що діяльність будь-якого медіа ресурсу, в тому числі телеграм каналів, які безпосередньо поширюють інформацію для великої аудиторії, піднесена до найвищого законодавчого рівня. Відтак, саме реалізація гарантованих конституцією прав на інформацію через функціонування засобів масової інформації надає правові підстави для визнання їх важливими суб'єктами конституційного права України, звідки і походить нагальна необхідність у сучасному та вичерпному законодавчому врегулюванні питань правового статусу телеграм каналів як найпопулярніших джерел інформації сьогодення.

Національний законодавець у 2022 році ухвалив Закон «Про медіа». Згаданий нормативно-правовий акт є не тільки об'єктивною необхідністю, викликаною сучасними проблемами урегулювання питань у сфері медіа, а ще й виконанням зобов'язання перед Європейським Союзом.

Ретроспективний огляд стадій прийняття Закону «Про медіа» дозволяє вказати на те, що його розробка та прийняття тривали понад десяти років, а зобов'язання в ухваленні такого нормативно-правового акту було анонсовано в Угоді про Асоціацію України з Європейським Союзом. Саме тому, такий закон є обов'язковим в умовах євроінтеграційних процесів в нашій країні [4].

Незважаючи на великий поступ та врегулювання багатьох проблемних питань у сфері ЗМІ та медіа, зазначений закон, на жаль, не висвітлює нагальних питань врегулювання правового статусу онлайн-медіа, соціальних мереж, вебсторінок, месенджерів, зокрема і предмету дослідження – телеграм каналів.

Безперечно, сьогодні не є складнощами створення особистого блогу, зокрема у вигляді телеграм каналів для освітлення подій з власного життя людини та/або суспільства. При цьому рівень відповідальності за розповсюдження інформації залишається неврегульованим чинним національним законодавством. Цікавим видається досвід Сполучених штатів Америки. Так, зокрема, Верховний суд штату Нью-Йорк виніс рішення, відповідно до якого будь-які Інтернет-сайти, незалежно від їхнього змісту та професійного рівня слід вважати за засоби масової інформації, а будь-якого автора, який публікує свої матеріали у мережі інтернет слід вважати журналістом, незалежно від наявності у такого відповідного посвідчення або приналежності до редакції [5]. Таку аналогію, на нашу думку, можна застосовувати і до телеграм каналів як джерел інформації у сучасному інтернет просторі.

Говорячи про питання правового статусу телеграм каналів, варто пригадати, що останні зазвичай мають автора (або колектив авторів), яких подеколи можна ототожнити з блогерами. Натомість, у національному законодавстві теж відсутнє врегулювання діяльності блогерів, що унеможлиблює застосувати аналогію права та розтлумачити правовий статус телеграм каналів.

Отож, підсумовуючи вищевикладене, варто констатувати, що наразі національним законодавством не закріплено правового статусу телеграм каналів як джерел інформації. Це вказує на те, що законодавець не встигає за розвитком суспільних відносин у Інтернет-середовищі. Зазначене питання потребує додаткових доктринальних досліджень та практичних доопрацювань з дотриманням норм Конституції України та Закону «Про інформацію» у частині вільного одержання, використання, поширення та зберігання інформації, необхідної для реалізації прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина.

Література:

1. Людвик І. В. Конституційно-правовий статус ЗМІ: поняття, структура та юридичні ознаки. Інтернет ресурс. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=bmju_2011_1_18.
2. Мацкевич О. Правовий статус інтернет-ЗМІ. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. №1. 2011. С. 28-36.
3. Конституція України: Закон України №254к/96-ВР від 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
4. Про медіа: Закон України №2849-ІХ від 13.12.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.
5. Афанас'єва К. Інтернет-видання: обсяг прав та ступінь відповідальності. *Наукові записки Інституту журналістики*. Т. 27. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=book.index&book=253>.

*Шигаль Денис Анатолійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри історії
держави і права України
і зарубіжних країн Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-5087-4951*

ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА ІСТОРИКО-ПРАВОВОГО ПОРІВНЯННЯ ДЕРЖАВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4558/>

Держави є одними із найчастіше порівнюваних об'єктів у історико-правовій науці. Пояснюється це передусім яскраво вираженою актуальністю таких порівняльних досліджень, а також інформаційною насиченістю висновків, які можна отримати з компаративних робіт подібного виду.

Самі по собі держави є об'єктами макрорівневих історико-правових досліджень, що обумовлюється передусім складністю їх структури, багатокомпонентним складом самого поняття, необхідністю враховувати під час проведення наукової роботи численні історичні аспекти їх функціонування в часі і просторі. Компаративне дослідження, в якому

предметом порівняльного аналізу є історичні держави, характеризується своєю масштабністю і значним обсягом роботи, пов'язаної з підготовкою до зіставлення цих об'єктів. Тим не менш, незважаючи на очевидні труднощі, які чекають на історика-компаративіста, порівняння держав є ледь не найцікавішими історико-правовими науковими дослідженнями. Що є цілком зрозумілим: кількість і якість «прихованого» в них історико-правового матеріалу є настільки значними і виразними, що новизна і евристичність висновків переважають всі можливі ускладнення, що можуть виникати під час порівняльного аналізу.

У теорії держави і права існує велика кількість визначень поняття держави, які, незважаючи на певні авторські новації, мають низку спільних ознак і характеристик. Якщо їх узагальнити, то можна виокремити наступні елементи, за якими слід проводити зіставлення цих об'єктів: територія, населення, механізм державної влади, обсяг суверенітету, право, державна символіка, вид і тип грошової одиниці тощо. Зазначені елементи порівняння є базовими, які дозволяють більш точно встановлювати, а згодом і проводити зіставлення держав за формою правління, формою територіального устрою, типом державно-правового режиму та ін. По суті, можна вести мову про дворівневі реконструкцію і порівняння держав: на першому – нижчому – рівні відбувається своєрідна компаративна історико-правова конкретизація базових елементів, на другому – вищому – рівні уточнені знання про основні елементи стають підставою для проведення більш масштабних зіставлень з високим ступенем абстрактно-теоретичних узагальнень.

Обов'язковим при порівнянні держав є визначення на початку самого дослідження хронологічних рамок функціонування кожної з них. Якщо в компаративній роботі не планується зіставлення держав на декількох хронологічних етапах їх розвитку, то бажано обмежуватися лише одним часовим періодом, у який відбувався повний цикл державної еволюції, або розгорталася ключова для державного ладу історико-правова подія. Інакше кажучи, на початку дослідження повинна бути здійснена максимальна конкретизація предмета дослідження. Наприклад, порівнювати державу Франції, що існувала протягом XIX ст., з Другою Німецькою імперією буде методологічно невірним, оскільки у XIX ст. Франція переживала неодноразову трансформацію своєї державності, що проявлялася в послідовній зміні форм правління і типів державно-правового режиму. І навпаки, компаративний аналіз буржуазних революцій в Англії та Франції є методологічно коректним.

При обранні держав у якості об'єктів порівняльного історико-правового дослідження слід враховувати також те, що це вкрай

неоднорідні об'єкти з точки зору співвідношення «історичного» і «правового», що само по собі досить сильно ускладнює роботу з ними. Одна справа – порівняння права та його елементів, де «правове» є домінуючою категорією, інша – зіставлення держав, під час якого доводиться досліджувати як організацію владних відносин і правове життя конкретно-історичного соціуму, так і його культуру, економіку, рівень науково-технічного розвитку тощо. В останньому випадку вчений-компаративіст, окрім суто фахової юридичної підготовки, повинен бути досить гарно обізнаний і в методології інших гуманітарних наук.

Вказана специфіка держав як об'єктів будь-якого історико-правового дослідження суттєво впливає і на етап добору та вивчення джерел компаративного аналізу. Цілком зрозуміло, що серед останніх, окрім власне відповідних історико-правових документів, таких як конституції, закони, інші нормативно-правові акти, які регламентували в свій час організацію та функціонування державної влади тієї або іншої країни, досить широко будуть представлені різноманітні статистичні звіти, мемуари учасників політичних і соціально-економічних відносин, рішення по судових справах, листи і щоденники найбільш впливових історичних постатей та ін. Дослідницька робота з кожним з цих видів історичних джерел є доволі специфічною, містить низку обмежень і приписів методологічного характеру, а тому значно ускладнює просування вченого-компаративіста до етапу отримання і систематизації результатів компаративного дослідження.

Важливим питанням методики компаративного дослідження держав є й кількість компонентів, за якими буде відбуватися їх порівняння. З одного боку, чим більша кількість елементів поняття «держава» буде залучена до історико-правової реконструкції, тим повніше і якісніше буде відновлено «тіло» історико-правового об'єкта. Однак, з іншого боку, реконструкція об'єктів є не самоціллю компаративного дослідження, а лише попереднім підготовчим етапом до подальшого їх зіставлення. Тому і обсяг реконструктивної роботи, і обсяг порівняльного аналізу прямо залежатиме від кінцевої мети, яку перед собою поставив дослідник. Якщо згрупувати всі науково-дослідні завдання, що можуть виникати у процесі компаративної роботи, можна виокремити наступні цілі порівняння держав:

1) масштабне зіставлення з метою отримання найширшої палітри висновків. У даному разі порівняльний аналіз матиме яскраво виражену евристичну спрямованість, а сам дослідник може рухатися в будь-якому напрямку, не будучи обмеженим конкретно-предметними цілями своєї

роботи. Переваги даного вектору компаративної роботи є очевидними й пов'язані передусім з широким простором для наукової творчості. В такому випадку чим більша кількість елементів буде обрана для порівняння, тим більше знань про порівнювані об'єкти вчений-компаративіст зможе отримати, включаючи відкриття нових історико-правових категорій, нових закономірностей функціонування держав, формування нових типологій держав та їх елементів;

2) зіставлення з метою реконструкції тієї частини однієї з порівнюваних держав, у знаннях про яку в історичній науці існували серйозні прогалини. Цілком зрозуміло, що в даному випадку головним методологічним інструментом буде не лише порівняння як логічний прийом, а й аналогія. Саме за допомогою аналогії після попереднього встановлення максимального ступеня схожості порівнюваних об'єктів буде відбуватися перенос ознак з держави, знання про яку є відносно повними, на державу, знання про яку містять прогалини. Звичайно, висновки отримані в ході порівняльного дослідження з такими цілями і з таким широким використанням аналогії матимуть відносно достовірний (імовірнісний) характер.

3) зіставлення держав з яскраво вираженими утилітарно-прагматичними цілями. Передусім мова йде про отримання за результатами порівняльного історико-правового дослідження інформації, що може містити знання про способи вирішення того або іншого конфлікту в сфері владних відносин, подолання певних кризових явищ у діяльності інститутів державної влади, налагодження більш ефективної роботи державного апарату та ін. Очевидно, що в якості одного з порівнюваних об'єктів у даному разі виступатиме сучасна держава, у функціонуванні якої намітилися серйозні проблеми. Державою же, з якої буде зніматися інформація з потенційними «рецептами» вирішення схожих проблем, являтиметься історична держава. Тобто сам порівняльний аналіз у такому випадку матиме виключно діахронічний характер, на відміну від двох попередніх варіантів, де порівняння може бути як синхронічним, так і діахронічним.

*Кривоніс Анастасія Євгеніївна,
здобувачка освіти, 1 курс,
медичний факультет,
Полтавський державний
медичний університет*

КОЛЕКТИВНІ ПСИХО-ТРАВМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4532/>

Досліджуючи історію українського народу, ми зустрічаємося з невідповідністю реалій та джерельного фактажу. Соціо-політичні сили того чи іншого періоду диктували свою історію та не давали можливості комплексно вивчати причини, наслідки та перебіг матеріально-духовного стану українців. В умовах гібридної війни травматизація переважно носить не лише фізичний, проте і психологічний характер, що за умови масовості дії чинника перетворюється на колективну психотравму. За подальшого замовчування та відсутності досліджень у напрямку колективної психологічної травматизації можливі різючі наслідки в психіці наших нащадків. Наразі є нагальна потреба в систематизації та комплексній оцінці психотравм, оскільки саме їх ґрунтовне дослідження дасть можливість побудувати майбутню програму не лише реабілітації, а й подолання психологічних загроз нашого суспільства.

На мій погляд сьогодні є актуально чітко дослідити поняття "колективна психотравма", її особливості, характер передачі. Систематизувати періоди травматизації, їх причини, наслідки та подальші прояви. Розглянути конкретні приклади травматизації нашого народу та оцінити їх динаміку спираючись на статистичні дані та результати вузько направлених досліджень.

Робота над дослідженням проходила у кілька етапів: перший – збір даних, вивчення джерел та систематизація отриманої інформації; другий-обробка даних, порівняння результатів досліджень та конкретизація; третій етап-аналіз та систематизація отриманих результатів шляхом використання загальнонаукових методів(аналізу та синтезу). Проаналізовано праці Горностай П. П., Суший О. В. та інших.

Особливу увагу приділено статистичним результатам міжнародних науково практичних конференцій. Для оцінки сучасного психологічного стану українських громадян використовувалися результати загальнонаціональних опитувань: "Психологічні маркери війни", аудиторією якого було населення України віком від 18 і старші у всіх областях, крім тимчасово окупованих регіонів. Результати зважені із використанням актуальних даних Державної Служби Статистики України.

Що ж є колективною травмою чи то психічною травмою? Це травма отримана групою людей будь-якого розміру внаслідок соціальної, техногенної чи екологічної катастрофи або злочинних дій терористичних чи інших соціальних суб'єктів. Причиною нинішньої колективної травми є те, що вона зачіпає людей прямо не причетних до травмуючих причин, що є наслідком ведення гібридної війни. Жертвами КПТ стають соціальні групи і саме вони вважаються об'єктами травматизації та суб'єктами травматичних переживань.

На даний момент можна виявити кілька основних психотравм українців а саме: голодомор – наслідки якого почали активно опрацьовувати, лише після його визнання як геноциду у 2006; Друга світова війна – психологічний вплив якої був не однорідним для всього людства не лише українців; Чорнобильська катастрофа – вплив якої треба вивчати спираючись на конкретні приклади, проте була більшою мірою подолана через можливість населення оплакувати героїв та відсутністю умисності; російська агресія та військові дії – оцінити повноцінно вплив гібридної війни зараз неможливо, проте саме зараз необхідно ретельно аналізувати дані соціологічних досліджень, щоб розпочати побудову програми реабілітації населення.

Важливими поняттями при аналізі КПТ є її динаміка, що визначається через порівняння впливу на соціальні групи у різні проміжки часу, та трансгенераційний механізм передачі, який полягає у тому, що представники травмованої групи, що залишилися в живих, та їх нащадки відчують потребу емоційного відреагування, що є умовою зцілення. Саме ґрунтовний розгляд цих аспектів дає можливість у майбутньому, після закінчення прямої та опосередкованої дії стресового чинника, спрогнозувати вектор наслідків для нашого суспільства. Які умовно поділяються на конструктивні та деструктивні. До деструктивних форм подолання або компенсації КПТ ми віднесемо: створення соціальною групою агресивної, расистської, тоталітарної ідеології, яка формує подальший вектор взаємодії з іншими групами

за допомогою агресії, війни, тероризму та переслідувань. КПТ може породжувати не лише деструктивні тенденції, але й конструктивні. Однією з яких є – консолідація групи. Наразі необхідне чітке розуміння, що і конструктивні, і деструктивні наслідки можуть перебувати як і в активному, так і в пасивному полюсі. Та саме питання визначення полюсу є вкрай важливим для подальшої стратегії реабілітації, оскільки пасивний полюс може існувати у вигляді сповідування ідеї колективної меншовартості, формування психології жертви та постійного прагнення зовнішнього патронату або приєднання до певних груп, де можливо відчувати захист.

В ході дослідження було розглянуто поняття колективна травма, опрацьовано інформацію про її особливості та систематизовано головні психотравми українського народу за останнє сторіччя. Визначено їхні особливості та динаміку, деякі із них потребують додаткових вузькоспеціалізованих досліджень. Спираючись на дані опитувань визначено динаміку розвитку КПТ в умовах російсько-української війни.

Психотравма, що формується зараз є особливою оскільки це перший для нашого народу приклад впливу подразників для психіки на рівні свідомого та несвідомого. Високо специфічною є вікова відповідність реакції населення на події, оскільки молоде покоління переважно адаптується через сепарацію від політичних подій у майбутньому це може мати катастрофічні наслідки для формування політичної свідомості нашої нації.

Переважаюча більшість показників потребують детального вивчення, для розроблення плану подальшої реабілітації нашого населення не лише у напрямку психології, проте і в руслі формування здорових політичних поглядів та об'єктивної оцінки політичних процесів без подальшої спекуляції тригерами набутими в умовах військових дій.

Література:

1. Горностай П. колективна травма та групова ідентичність. Психологічні перспективи. – 2012. – С. 89-90.
2. БДМУ. Психологічні наслідки трансгенераційних травм поколінь. На прикладі Голодомору в Україні. – 2020. <http://psychology.bsmu.edu.ua/home/novini/psihologicninaslidkitransgeneracijnihtravmpokolinnaprikkladigolodomoruvukraieni>.

*Прокопенко Олексій
Володимирович,
доцент, Східноукраїнський
національний університет
імені В. Даля*

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПЛЮРАЛІЗМ У РОЗУМІННІ ФІЛОСОФІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4535/>

Розмірковуючи над сучасним станом філософії можна безпомилково стверджувати лише одне: і безмежний філософський плюралізм, і думки про «смерть філософії» – результат кризової ситуації, в яку потрапила філософія через досить високий рівень свого розвитку. Такі кризові ситуації виникали в філософії регулярно. Але якщо раніше вони стосувалися лише окремих типів філософування, то сучасна криза – глобальна і пов'язана із застарілим розумінням самої сутності філософії як специфічної сфери духовності. Тому і вихід з кризи можливий лише через критичне переосмислення застарілих уявлень про філософію. Причому критичне переосмислення має бути глобальним і всебічним, а починати його доцільно з етимологічного тлумачення самого терміну «філософія».

При подібному розумінні філософія характеризується такими художньо-образними інтуїціями як мудрість, премудрість, любомудрування, софійність. Важливо підкреслити, що і при такому звуженому розумінні філософія не втрачає повністю своєї евристичної цінності і дає певні позитивні результати. Саме тому таке тлумачення філософії досить широко використовується навіть сьогодні і не лише у довідниковій, а й науковій літературі. Проте етимологічне витлумачення філософії насправді досить абстрактне, неконкретне, а його уявна простота і призводить до значних труднощів при визначенні специфічності філософії та її відмінностей від інших духовних феноменів – науки, релігії, світогляду. Справа в тому, що до філософії, при такому підході, кожний мислитель може віднести, не утрудняючи себе аргументацією, ті прояви духовності, котрі йому більше імпонують. Довільне тлумачення філософії, яке випливає з етимології слова, закарбувалося зокрема на рівні буденної свідомості. Якщо людина говорить щось не зовсім зрозуміле для інших, то їй часто приписують ознаку – філософствує. Ясна річ, що таке «філософування» ніякого відношення не має до справжньої філософії, але ж воно зустрічається не лише на рівні буденної свідомості. Таким «філософуванням» грішать і вчені мужі. Воно і є однією з причин внутрішнього «плюралізму» філософії.

Філософія – це не просто мудрість, а специфічна мудрість. Так розуміє філософію Платон. Тому Сократ у його вченні виступає не мудрецем, а філософом, адже він володіє специфічною мудрістю – пізнанням самого себе. Сократ – це не просто мудрець, а ідеал мудреця.

За часів «перебудови» партійні лідери усвідомили, що зведення філософії до науки явно застаріло. Вихід же з цього догматичного тупику вони почали вбачати у зведенні філософії до світогляду.

Філософія є особливим, теоретичним видом світогляду – ось суть цього «нового» підходу. Проте в порівнянні з Гегелем цей підхід нічого принципово нового не дає, адже Гегель також виділяє практично – духовний і теоретичний типи світогляду. Міфологія у нього виступає практично – духовним світоглядом, а філософія – теоретичним. За змістом міфологія і філософія у Гегеля тотожні. Вони відмінні лише за формою. Міфологія носить синкретичний, практично – духовний характер, а філософія – теоретичний.

Свою філософську систему Гегель вважає завершальним етапом в розвитку філософії. Тому він прирікає на страту не своїх попередників, а своїх наступників. Проте його думка про завершеність філософії цілком закономірна і доречна. Все залежить від розуміння сутності філософії тим чи іншим мислителем. Однак вона чи не найбільше піддавалася критиці. У чому тільки не звинувачували Гегеля, замість того, щоб збагнути хід думок генія.

Головний же недолік гегелівського розуміння філософії полягає у тому, що вона є не лише самоусвідомлюючи мислення. Ніякі уточнення, пояснення, котрі даються у філософській літературі при обґрунтуванні тези, що філософія – це само пізнавальне мислення, неспроможні заперечити основний аргумент протилежної точки зору: філософія не зводиться лише до само пізнавального мислення. Філософія – це свідомість, що самоусвідомлюється.

Література:

1. Бичко А. К. Українська філософія. Докласична доба // Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник / Бичко І. В., Табачковський В. Г., Горак Г. І. та ін. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1984. – 576 с. – С. 219-245.
2. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підруч. // Г. І. Волинка, В. І. Гусев, І. В. Огородник, Ю. О. Федів. – К.: Вища школа. 1999. – 624 с.
3. Грушевський М.С. Як жив український народ. Коротка історія України. Вид. 2-е. – Репринтне відтворення. – К.: РОВО «Укрвузполіграф». РВЦ «Орбіта», 1991. – 112с.
4. Горський В. С. Історія української філософії. Навч. посібник. 4-те доповнене видання. – К.: наукова думка, 2001. – 276 с.

*Бичук Ірина Олександрівна,
кандидат філософських наук,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНОЮ СІМ'ЄЮ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4548/>

Неблагополучні родини – сім'ї, які через об'єктивні або суб'єктивні причини втратили свої виховні можливості, внаслідок чого в них виникають несприятливі умови для виховання дитини [4, с. 125].

Соціальна робота з неблагополучною сім'єю спрямована на створення умов для подолання нею причин і наслідків свого неблагополуччя. Завдання фахівця в роботі з неблагополучною сім'єю такі:

- виявлення випадків порушення прав людини в сім'ї, причин неблагополуччя, інформування про них органів влади;
- профілактика девіантної поведінки в сім'ї та суспільстві, рецидивів порушень прав членів сім'ї в родині та суспільстві;
- пропагування ідеальної моделі сімейного життя, здорового способу життя, статеве виховання;
- правова й психолого-педагогічна просвіта батьків із питань сім'ї та шлюбу, прав дитини;
- організація предметного спілкування членів неблагополучної сім'ї між собою, з іншими сім'ями для подолання причин неблагополуччя;
- різноманітна допомога в організації життєдіяльності сім'ї, самореалізації й розвитку її членів.

Соціальну роботу з проблемними сім'ями прийнято визначати за такими напрямками:

- екстрені дії, спрямовані на виживання родини (термінова соціальна допомога, надання притулку, негайне вилучення з родини дітей, що зазнають жорстокого ставлення, перебувають у небезпеці чи залишені без піклування батьків);
- діяльність, спрямована на підтримку стабільності родини;
- заходи, спрямовані на соціальний розвиток родини та її членів [2, с. 53].

Основною технологією соціальної роботи з неблагополучними сім'ями є соціальний супровід. Соціальний супровід є формою соціальної підтримки та передбачає надання конкретній особі чи сім'ї комплексу соціальних послуг.

Соціальний супровід – цілеспрямована діяльність соціальних працівників із створення необхідних умов для оптимального функціонування сім'ї та гармонійного розвитку дитини.

У межах технології соціального супроводу сім'ї виділяють такі напрями роботи:

- 1) соціальна опіка;
- 2) соціальний патронаж;

3) соціальна допомога сім'ї передбачає надання соціальними службами, кризовими центрами, соціальними працівниками соціальних послуг відповідно до Закону України «Про соціальні послуги».

Критеріями ефективності супроводу неблагополучної сім'ї як системи є:

1) відновлення виконання сім'єю своїх функцій (репродуктивної, соціалізуючої, економічної, комунікативної, рекреативної, психотерапевтичної);

2) відновлення внутрішньо сімейних зв'язків та їх стабілізація (емоційна близькість членів сім'ї, їх спільне проживання, спільне ведення господарства, виховання дітей, юридична реєстрація шлюбу);

3) відновлення зв'язків сім'ї з мікросередовищем (родичами, сусідами, колегами по роботі, вчителями);

4) відновлення зв'язків сім'ї з макросередовищем [1].

Трубавіна І. М. виділяє конкретні етапи здійснення супроводу неблагополучної сім'ї:

I. Виявлення неблагополучної сім'ї для подолання кризової ситуації.

II. Знайомство з сім'єю, збір інформації про неї, визначення її проблем, формування позитивної мотивації до участі в роботі з соціальним педагогом.

III. Подолання опору з боку окремих членів сім'ї соціальної роботи через опосередкований вплив інших членів сім'ї, розв'язання необхідності такої роботи, завершення до позитивних чинників у сімейних стосунках, інформування про наслідки бездіяльності, показ перспектив роботи.

IV. Отримання згоди сім'ї на соціально-педагогічну роботу, укладання контракту про обов'язки сторін у процесі діяльності.

V. Подолання наслідків неблагополуччя, стабілізація й корекція стосунків, усунення причин із неблагополуччя, розв'язання проблем сім'ї.

VI. Профілактика рецидивів неблагополуччя, спрямування сім'ї на самовизначення й самостійне розв'язання проблем, перевірка результатів роботи через опосередкований чи безпосередній нагляд.

VII. Вихід із сім'ї соціального педагога; закінчення дії контракту; аналіз отриманих результатів; розробка рекомендацій щодо подальшого самостійного життя родини [3, с. 12].

Соціальна робота з сім'єю спрямована на поліпшення матеріальних та побутових умов життя сім'ї, забезпечення повноцінного фізичного, морального й духовного розвитку усіх членів сім'ї.

Список літератури:

1. Гергелюк А. В. Теоретичні аспекти вивчення супроводу неблагополучних сімей. URL: <http://intkonf.org/gergelyuk-av-teoretichni-aspekti-vivchennya-suprovodu-neblagopoluchnih-simey/> (дата звернення: 23.10.2023 р.).
2. Сичова В. В. Соціальна робота з багатодітними сім'ями в м. Харкові. *«SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи»*. 2018. № 7. С.50-60.
3. Трубавіна І. М. Соціальний супровід неблагополучної сім'ї. К.: ДЦССМ, 2003. 208 с.
4. Шевців З. М. Основи соціально-педагогічної діяльності: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 248 с.

*Дубова Олена Віленівна,
кандидат біологічних наук,
біологічний факультет,
Запорізький національний
університет
ORCID: 0009-0007-0886-8663*

РЕАЛІЗАЦІЯ STEM-ПРОЄКТУ «ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ҐРУНТІВ м. ЗАПОРІЖЖЯ» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4536/>

Сьогодні STEM є одним з головних трендів інноваційної освіти, на який покладаються величезні надії. Метою STEM-освіти є формування і розвиток природничо-наукової компетентності як такої інтегральної характеристики особистості учня, що визначає його здатність вирішувати

типові завдання та проблеми, що виникають у реальних життєвих ситуаціях або під час діяльності у різних сферах [2, 3].

При виконанні STEM проєктів учні отримують можливість не просто вивчати в теорії, наприклад, склад та властивості ґрунтів, а одразу зможуть випробувати це на практиці, створюючи справжні наукові проєкти. STEM об'єднує всі природничо-математичні науки в одне ціле [1]. І що найбільш важливо, саме такий підхід дозволяє зацікавити наукою навіть тих учнів, які раніше вважали, що не мають до неї жодного хисту.

Актуальність і перспективність проєкту «Дослідження фізико-хімічних показників якості ґрунтів м. Запоріжжя», започаткованого учнями та вчителями 10-х класів Запорізького ліцею № 105 обумовлена кількома причинами. По перше, забруднення ґрунтів є серйозною проблемою для багатьох міст на всьому світі, і Запоріжжя не є винятком. Забруднення ґрунтів може мати негативний вплив на здоров'я людей, рослинність та тваринний світ. Також, забруднення ґрунтів може бути наслідком промислової діяльності, і, отже цей дослідницький проєкт може допомогти з'ясувати ступінь впливу промисловості на довкілля в Запоріжжі. По-друге, ґрунти вивчаються в різних предметах природничого циклу: географії, хімії, біології, екології з різних аспектів, а виконання проєкту допоможе учням поєднати всі отримані знання.

Провідна педагогічна ідея проєкту полягає в тому, щоб допомогти учням зрозуміти важливість ґрунту для життя рослин та людей, а також показати, як можна застосувати знання про хімічні та фізичні властивості ґрунту в реальному житті.

Цей проєкт може допомогти учням розвинути навички дослідження, аналізу та інтерпретації даних, а також сприятиме розвитку їх критичного мислення та здатності роботи в команді. Проєкт може бути використаний як засіб інтеграції навчальних предметів, таких як біологія, географія, хімія та фізика, що дозволить учням отримати комплексне розуміння проблеми та вирішувати її з різних поглядів.

Мета: провести дослідження фізико-хімічних показників якості міських ґрунтів Запоріжжя, запропонувати заходи для поліпшення стану ґрунтів та запобігання негативному впливу людської діяльності на довкілля.

Завдання проєкту:

1. Дослідити фізичні показники міських ґрунтів: удільну та об'ємна вагу, порізність ґрунту;
2. Зробити аналіз механічного складу ґрунту з різних ділянок: співвідношення глини, піску та пилу.

3. Проаналізувати агрохімічні показники якості ґрунту: процент гумусу, органічних речовин, карбонатів, визначити показник рН;

Технологія реалізації інноваційного досвіду роботи авторів.

Шкільний проєкт був реалізований власними силами учнів 10-х класів з методичною допомогою викладачів біологічного факультету Запорізького національного університету. Учні досліджували якість ґрунтів з різних місць міста Запоріжжя та проводили дослідження в лабораторії ліцею та лабораторіях біологічного факультету ЗНУ.

В результаті роботи учнями ліцею №105 дослідження фізико-хімічні показники якості ґрунтів м. Запоріжжя на чотирьох ділянках. На основі аналізу фізико-хімічних властивостей якості основних підтипів міських ґрунтів зроблено висновок, що в порівнянні з зональними, практично всі ґрунти м. Запоріжжя значно змінені. Простежується певна послідовність “погіршення” властивостей міських ґрунтів: слабопорушений урбоґрунт (паркова ділянка) → культурозем (присадибна ділянка) → сильнопорушений урбоґрунт (будівельний майданчик) → урбанозем (промислова зона). Результати досліджень ліцею № 105 рекомендується застосовувати при вивченні тем «Ґрунт складова біосфери», «Ґрунт як складова неживої природи» (Біологія 9 клас); «Ґрунт як складова екосистем», «Характеристика ґрунтів України» (Екологія 10-11 клас), «Вплив забруднення ґрунту на навколишнє середовище» при вивченні хімії в 11 класі.

Література:

1. Вольянська С. Є. STEM-освіта. *Довідник сучасного педагога*. Харків, вид. група «Основа». 2016. С.124-125.
2. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). // Збірник матеріалів «STEM-школа – 2021» / уклад.: Н. І. Гущина, І. П. Василяшко, О. О. Патрикєєва, О. В. Коршунова, Л. Г. Булавська. К.: Видавничий дім «Освіта», 2021. 155 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-a960r>
3. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2020/2021 навчальному році. // Збірник матеріалів «STEM-школа – 2021» / уклад.: Н. І. Гущина, І. П. Василяшко, О. О. Патрикєєва, О. В. Коршунова, Л. Г. Булавська. К.: Видавничий дім «Освіта», 2021. 155 с. URL: <https://cutt.ly/FjXNivg>

*Моргун Олександр Олександрович,
здобувач III курсу факультету
технологічної та математичної
освіти, Університет Григорія
Сковороди в Переяславі*

*Великдан Юлія Віталіївна,
старший викладач кафедри
теорії і методики технологічної
освіти та комп'ютерної графіки,
Університет Григорія
Сковороди в Переяславі*

НАСТУПНІСТЬ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ БАЗОВОЇ ШКОЛИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4540/>

На сьогоднішній день проблема розвитку творчих здібностей не нова, але до сих пір актуальна. В останні роки проблеми теорії та практики творчого розвитку приділяють все більше уваги. Це пов'язано з тим, що навчання у базовій школі являється важливим період інтенсивного розвитку творчих можливостей учнів.

Найважливішим у навчанні школярів на уроках трудового навчання у процесі розвитку творчих здібностей є забезпечення наступності. Наступність у навчанні полягає у встановленні необхідного зв'язку, послідовності та правильного співвідношення між частинами навчального предмета, у єдності вимог, що пред'являються до знань, умінь, навичок учнів, форм, методів та прийомів навчальної роботи.

Використання в навчальному процесі наступності допомагає успішно розвивати здібності учнів, у тому числі і творчі. Таке навчання впливає на розвиток гнучкості мислення, вчить дітей мислити самостійно, творчо, формує у них навички дослідницької діяльності. Через зміст навчального матеріалу, з використанням наступності йде розвиток інтересу до предмета, виховання навичок самоконтролю і взаємоконтролю, а також виховується культура спілкування, вміння працювати в колективі, вміння не розгубитися в проблемній ситуації.

При проведенні уроків трудового навчання в базовій школі доцільно використовувати наступність. Забезпечуючи наступність на уроках трудового навчання розвиваються творчі здібності, вміння використовувати теоретичний матеріал при виконанні завдань. Потрібно давати можливість кожному учню проявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї навчально-пізнавальної діяльності.

Ключових аспектів важливості наступності розвитку творчих здібностей учнів на уроках трудового навчання в базовій школі:

Поступовий розвиток навчання та знань: Наступність в уроках трудового навчання дозволяє педагогам створити послідовну та логічну структуру навчального процесу. Учні починають з основних навичок та знань, а потім поступово переходять до більш складних завдань і проектів. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу і розвитку творчого мислення.

Підвищення мотивації: Коли учні бачать, що їхні знання та навички розвиваються та стають більш складними з кожним роком, це може збільшити їхню мотивацію для навчання.

Розвиток творчості, критичного та системного мислення: Наступність допомагає учням розуміти взаємозв'язки між різними поняттями та процесами у трудовому навчанні. Це сприяє розвитку системного мислення, яке є важливим аспектом творчості, а також відкривати двері для творчого мислення та заохочувати учнів до власних досліджень і творчих проектів.

Отже, наступність на уроках трудового навчання виступає не як випадковий процес, а як необхідне закономірне явище, що забезпечує поступальний характер розвитку, як відображення «найважливішого типу зв'язків між різними якісними станами реальності, що розвивається, сутність якої полягає в єдності збереження, відтворення і модифікації граничного змісту з системи, що заперечується» [62, с. 286].

Література:

1. Ризванюк О. Наступність у навчанні // *Вісник Львівського університету. Серія: Мистецтвознавство*. 2014. Вип. 14. С. 286-295.

*Омельченко Марина Сергіївна,
доктор психологічних наук,
професор, Державний
вищий навчальний заклад
«Донбаський державний
педагогічний університет»*

*Головко Катерина Миколаївна,
здобувач магістерського (другого)
рівня вищої освіти, Державний
вищий навчальний заклад
«Донбаський державний
педагогічний університет»*

РОЛЬ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4539/>

Цілями освітнього процесу завжди були навчання та виховання згідно з інтересами та цінностями суспільства й держави, а також створення сприятливих умов для гармонійного і всебічного розвитку особистості дитини.

В умовах повномасштабної війни, яку розгорнула на території України російська федерація, виховання підростаючого покоління має особливе значення, оскільки майбутнє нашої країни у багатьом залежить від того, чи виконує освітній заклад своє призначення, яке полягає у гуманізації, особистісної зорієнтованості та долученні до духовно-моральних цінностей [2].

Відтак зростає значущість формування в учнів, в тому числі спеціальних закладів освіти, інтересу до національної культури, поняття історичних традицій нашої держави та розвитку їх особистісних морально-духовних якостей. Даним питанням присвячено наукові праці вчених Н. Бабич, А. Висоцької, Т. Костенко, М. Супруна та ін.

Загальновідомо, що передати дітям накопичений духовно-моральний досвід – культуру, традиції, цінності – є прямим обов'язком закладу освіти. Не випадково проблема духовної особистості визначається як одна із загальнонаукових проблем у Законі України «Про освіту» і Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті.

Так у однією із ключових засад державної політики у сфері освіти, відображених у Законі про освіту, постає «...виховання патріотизму,

поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій» [2].

Цей принцип повністю відповідає сформульованій у Національній доктрині розвитку освіти меті державної політики щодо розвитку освіти, одним із аспектів якої є «...вихованні покоління людей, здатних... оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства» [4].

Також вираженням державної політики у цій галузі стала розробка Міністерством освіти і науки України ціннісних орієнтирів сучасної української школи із рекомендаціями щодо їх виховання у молодого покоління. В даному контексті сучасні орієнтири морального виховання представлено у яскравому, простому та цікавому форматі [5].

Згідно Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, яка була затверджена Міністерством освіти і науки у 2022 році, «формування нового українця ... діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); активна участь у громадсько-політичному житті країни; верховенство права, повага до прав людини; готовності до природоохоронної діяльності; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України» [3].

Від школи сьогодні очікується не лише розширення кола завдань у навчанні й збільшення кількості компетенцій сучасного школяра. В умовах прискорення темпів розвитку суспільства зростають потреби адаптуватися й виживати в реаліях сьогодення. Тож заклад освіти має готувати своїх учнів до самостійності та моральної відповідальності щодо свого вибору та життєвої позиції.

Оскільки педагогічний процес духовно-морального розвитку та виховання учнів із порушеннями інтелектуального розвитку має дещо іншу спрямованість, ніж звичайне засвоєння знань та умінь, О. Вержиковська наголошує на необхідності створення спеціальних умов і принципів у певній системі корекційно-виховного впливу, який доповнюється правильним вихованням дитини у сім'ї [1].

Аналітичний огляд результатів наукових пошуків вчених, серед яких Т. Кузнецова, О. Мякушко, Я. Співак, М. Супрун, Д. Шульженко, дозволяють виділити наступні впливи духовно-морального виховання на розвиток дітей із порушеннями інтелектуального розвитку:

- підтримка емоційного благополуччя: у дітей з інтелектуальними порушеннями часто підвищений рівень стресу та тривожності;

- моральна відповідальність: духовне виховання навчає дітей моральним цінностям та принципам, допомагаючи їм розвивати власну систему цінностей та приймати морально обґрунтовані рішення;
- розвиток соціально-комунікативних навичок: моральне виховання та вчення про духовність може сприяти розвитку соціально-комунікативних навичок, таких як співпереживання, толерантність, повага до людського розмаїття та співпраці;
- усвідомлення життєвих пріоритетів: діти розуміють свою роль і місце у світі, а також усвідомлюють життєві пріоритети, що особливо важливо для їхнього психологічного розвитку;
- формування моральних установок та переконань, які можуть бути важливою опорою у житті дітей з інтелектуальними порушеннями, допомагати їм долати життєві труднощі та розвивати внутрішню стійкість.

Таким чином, формування моральної культури особистості ототожнюємо з її моральним розвитком, що відображає ступінь засвоєння людиною морального досвіду суспільства, здатність керуватися у поведінці та відносинах з іншими людьми суспільними цінностями, нормами, принципами. Рівень моральної культури чинить суттєвий вплив на стан емоційної, чуттєвої та особистісної сфер розвитку дитини із порушеннями інтелекту. При цьому важливо пам'ятати, що моральне, як і духовне виховання не обов'язково матиме релігійну спрямованість. Його ключовими складовими є такі аспекти, як роздуми про цінності, етику, мораль і пошуки життєвих пріоритетів. У системі освіти дітей із порушеннями інтелекту формування моральної культури має бути особистісно-орієнтованим та індивідуально спрямованим процесом, адаптованим до конкретних потреб та можливостей кожної дитини.

Література:

1. Вержиковська О. Моральне виховання дитини з порушеннями інтелекту молодшого шкільного віку в сім'ї. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. № 2. 2019. URL: <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/163225>.
2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації до 2025 року. {Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 586 від 23.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>.

4. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. 2002. № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.
5. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. 2019. [Електронне джерело]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf>

*Прокопенко Ольга Михайлівна,
т.в.о директора, закладу
дошкільної освіти №2*

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМ'Ї В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4534/>

На сучасному етапі буття українська сім'я має багато проблем, які впливають на її нормальну життєдіяльність, порушують її функції. До актуальних проблем сім'ї в сучасному соціумі можна віднести погіршення матеріального становища родин у зв'язку зі світовою економікою та війною в країні, вплив таких негативних явищ, як алкоголізм, наркоманія, злочинність та інших явищ на стійкість сімейних стосунків на стійкість сімейних стосунків. Зазначені проблеми призводять до зменшення кількості благополучних сімей, тобто сімей, які повноцінно виконують свої функції, призвело до появи сім'ї соціального ризику – соціально незахищені сім'ї, що самостійно не можуть вирішити проблеми, які виникають у процесі їх життєдіяльності і потребують соціальної підтримки та супроводу.

Як бачимо, проблема захисту та супроводження сім'ї існує і загострюється, а відсутність продуманої, педагогічно обґрунтованої системи соціального супроводу призводить до того, що офіційна система виховання неспроможна впливати на свідомість та поведінку батьків.

Так, у роботах філософів і психологів велика увага приділяється змісту цінностей і соціальних ідеалів родини, характеру і тенденцій змін смисложиттєвих орієнтацій молодих батьків, факторів і умов, що впливають на ці орієнтації (І. Кон, К. Платонов, М. Каган).

У сучасній психолого – педагогічній літературі спостерігаємо розвиток проблеми родинного виховання, визначення сім'ї як фактора соціалізації особистості дитини, як «комплексу умов і засобів» (В. Олексійв, В. Титаренко, О.Харчев).

Соціальний супровід базується на індивідуальному підході до кожної окремої сім'ї, вивченні її потреб та визначенні спільно з усіма членами родини шляхів вирішення чи пом'якшення проблем. Соціальний супровід як напрямок педагогічно-просвітницької діяльності педагогів розглядається з позицій активізації процесу соціалізації за рахунок всіх її основних функцій. А це передбачає різке підвищення уваги до сім'ї з боку всіх соціальних інститутів виховання за рахунок зміни взаємовідносин між ними, модернізації змісту та форм роботи.

Показником і певною мірою результатом процесу соціального супроводу сім'ї є соціально-педагогічна компетенція батьків.

Соціальний супровід сім'ї, будучи процесом цілісним, повинен здійснюватися на основі єдиного комплексу умов урахуванням особливостей та самотутніх рис сім'ї та взаємостосунків між членами цієї соціальної групи.

Насамперед потрібно звертати увагу: матеріальні і побутові умови; чисельність і структуру сім'ї; моральну, емоційно-психологічну й трудову атмосферу; психологічні вікові особливості розвитку дитини; розвиток сімейного колективу і взаємин між його членами; життєвий досвід; освіту і професійні якості батьків; національні традиції сім'ї та релігійне виховання; характер спілкування в сім'ї та її спілкування з навколишнім світом; рівень педагогічної культури дорослих, що визначає рівень їх педагогічної діяльності в сім'ї.

Тому очевидно, що без створення певних соціальних умов, без підвищення статусу матері, без здорової сім'ї, без зміни ставлення до особистості, без самопізнання, самоповаги, а відповідно, без поваги до інших, без любові до ближнього вирішити проблему статусу сім'ї, батьків у родині – просто неможливо.

Література:

1. Жаровцева Т. Г. Теоретико – методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями. – Одеса.: ПНЦ АПН України – СВД М. П. Черкасов. – 2006. – 367с.
2. Зверева І. Д. Соціально педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 394 с.
3. Арцишевська М. Р. Теоретико – методичні засади інтеграції знань про суспільство у змісті шкільної освіти: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. – Луцьк, 2000. – 188с.

*Чертів Владислав Ігорович,
викладач кафедри педагогіки,
психології та менеджменту
Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти
Державний заклад вищої
освіти «Університет
менеджменту освіти»
ORCID: 0009-0004-2031-4979*

СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4537/>

Вступ. Через повномасштабне вторгнення росії в Україну система освіти суттєво постраждала: багато викладачів і учнів або виїхало, або мотивація до навчання пропала – на її місце прийшла тривожність. Попри суттєве ускладнення процесу втілення змін у сфері освіти, МОН почало процес цифрової трансформації. Про це свідчать численні заходи, здійснені у сфері інформаційних освітніх технологій, наприклад, почало приділятися більше уваги розвитку платформи для онлайн-навчання, посилилась увага до цифрової грамотності учнів, гігієни в інтернеті, протидії кіберзагрозам [1].

З перших днів військової агресії росії МОН за підтримки міжнародних партнерів забезпечено сталість освітнього процесу шляхом широкого застосування ІТ-інструментів. Також за підтримки міжнародних партнерів забезпечено фінансову й матеріально-технічну підтримку освітян, продовжується інтенсивна діяльність із розроблення дієвих сценаріїв розв'язання проблем щодо забезпечення освітнього процесу цифровим контентом, пристроями, технологіями; удосконалює та уніфікує в цьому контексті багато освітніх програм і централізованих інформаційних баз [2].

Основна частина. Цифрова трансформація освіти в Україні стала необхідністю не лише через військовий конфлікт, але й у контексті глобальних трендів та загальнодержавної політики щодо цифрової трансформації. Уряд передбачив ряд завдань щодо підвищення рівня цифрової грамотності населення та впровадження сучасних освітніх програм для розвитку навичок використання цифрових технологій. Цифровізація всіх сфер суспільного життя є актуальним напрямом не лише через військовий стан, а й через глобальні тренди сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектору цифрової трансформації держави.

Зокрема, у межах Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695, передбачено ряд операційних цілей та завдань щодо підвищення рівня цифрової грамотності населення, упровадження сучасних освітніх програм для ефективного формування навичок користування цифровими технологіями [3].

Також, відповідно до Концепції розвитку цифрових компетентностей, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р., передбачено розроблення методичних рекомендацій щодо застосування рамок цифрових компетентностей; створення системи індикаторів моніторингу розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей в суспільстві; запровадження правового регулювання з питань формування державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей громадян з урахуванням досвіду країн ЄС [4].

Важливим аспектом неперервної освіти дорослих в умовах війни є психологічна підтримка та соціальна реабілітація для тих, хто пережив травматичні події внаслідок конфлікту. Освіта може бути важливим інструментом для допомоги людям адаптуватися до нових умов і знайти нові можливості. На даний момент Україна вже отримала підтримку від міжнародних партнерів у розвитку цифрової освіти.

Тому продовження співпраці з міжнародними організаціями та країнами, що мають досвід у сфері цифрової освіти, зможе допомогти Україні збагатити свій досвід та ресурси.

Для успішного впровадження цифрової освіти, важливо забезпечити належну інфраструктуру та доступ до сучасних технологій. Це включає в себе розвиток інтернет-інфраструктури в місцях, де це є проблемою, та забезпечення необхідними засобами навчання. Також проведення інформаційних кампаній та навчальних заходів з цифрової грамотності для дорослих громадян є не менш важливим завданням. Це допоможе людям впоратися з цифровими технологіями не лише в освіті, а й у повсякденному житті та професійній діяльності.

Тому сучасний процес цифровізації освіти вимагає комплексного підходу як до пріоритетної складової частини реформи освіти: визначення конкретних ініціатив підключення класів до ширококутового інтернету; створення та реалізація сучасних моделей забезпечення учнів та освітніх закладів комп'ютерним та мультимедійним обладнанням; підготовку, адаптацію та організацію доступу до мультимедійних технологій та створення відповідних цифрових освітніх платформ для використання в освітньому процесі.

Розвиток цифрової освіти забезпечується через налагодження співпраці в освітньому процесі між представниками закладів освіти та академічними науковими установами, державними органами влади, бізнесом, підприємствами, громадськими та іншими організаціями.

Особлива увага приділяється створенню середовища для навчання з використанням цифрових технологій. Результатами такої співпраці є створення регіональних цифрових коаліцій (об'єднання державних органів влади, бізнесу, освіти та зацікавлених сторін на ринку праці) для розвитку цифрових навичок та компетентностей.

Цифрова освіта в Україні, навіть в умовах воєнного конфлікту, може слугувати ключовим інструментом для забезпечення неперервної освіти дорослих, підвищення цифрової грамотності та сприяння розвитку країни в глобальному цифровому світі.

Висновок. Отже, впровадження цифрової освіти в освітній процес надасть можливість:

- підвищити якість освіти, інтегрувати систему освіти регіону до європейського та світового освітнього простору;
- формувати й розвивати цифрові навички та компетентності; розвиток навичок та компетентностей у науково-дослідницькій та інженерній діяльності, стимулювання творчості та винахідництва, а також формування здатності до ранньої професійної самовизначеності та готовності до свідомого вибору майбутньої професії.
- популяризувати «цифрові» професії (відповідно до вимог ринку праці, «цифрових» трендів);
- надавати дітям з обмеженими можливостями доступ до використання сучасних цифрових технологій;
- поширювати інновації у сфері освіти.

Література:

1. Бурцева Ю. О. Управління інноваційною та проєктною діяльністю в освітній сфері в умовах воєнного стану. Системи управління освітою під час воєнного стану та перспективи оновлення освіти в повоєнну добу: матеріали Всеукр. наук. – практ. конф., м. Краматорськ, 5 грудня 2022 р. / редкол.: Ю. О. Бурцева, М. О. Кириченко, П. С. Малєєв [та ін]; Донецький ДонОблППО. 2022.
2. Топузов О. М. Інформаційно-аналітичний збірник «Освіта України в умовах воєнного стану». Київ, 2022. 358 с.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Каб. Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text> (дата звернення: 13.10.2023).
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 03.03.2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

*Angelina Ivanivna Ferkaliak,
student, State University
of Trade and Economics*

WHY IDIOMS ARE USED?

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4557/>

Every language contains words or expressions that require more explanation. Understanding the meaning of an idiomatic phrase might be challenging even if you are familiar with all the words and their meanings. It can be not easy to comprehend sayings, phrases, and colloquialisms. Idioms are used to liven up speech and writing by adding variety and color. Additionally, they can be utilized to highlight a concept or increase the recall of a phrase.

An idiom is a widely used saying or expression containing a figurative meaning that differs from the phrase's literal meaning. The word "idiom" comes from the Greek word "idioma," meaning peculiar phrasing [1]. Understanding the difference between idioms and phrases is crucial. An idiom is a phrase that has a figurative meaning, whereas a phrase is a group of words that have a literal meaning. For example, "kick the bucket" is an idiom that means to die. While "the cat sat on the mat" is a phrase that has a literal meaning. Idioms are often created by native speakers of a language and they can be specific to a certain region or culture. They can be difficult for non-native speakers of a language to understand as the meaning is not literal [2].

The usage of idioms might be troublesome since many of them are fairly informal. If we want to read English literature, newspapers, or magazines, as well as comprehend TV shows, movies, and music, we must become familiar with idioms.

Normally, Idioms are derived from popular culture, such as movies, books, or songs. For example, the phrase "I'm not going to sugarcoat it" is derived from the book *The Catcher in the Rye*. Idioms can also be based on historical events. For example, the phrase "it's all downhill from here" is based on the Battle of Bunker Hill, where the American colonists were forced to retreat after suffering heavy casualties. Finally, idioms can be based on common human experiences, such as birth, death, or love. For example, the phrase "that's life" is based on the fact that life is full of ups and downs [3].

Idioms are commonly used in everyday speech without any consideration for their origin or definition. These “sayings”, however, can actually reveal a lot about a culture and its historical roots.

According to the Cambridge Dictionary, an idiom is “a group of words in a fixed order that has a particular meaning that is different from the meanings of each word on its own”. For example, “to bite off more than you can chew” is an idiom that means you have tried to do something too difficult for you [4]. Another example, “it’s raining cats and dogs” doesn’t mean that felines and canines are falling from the sky. Rather, it’s used to describe heavy rain [3].

It’s a fundamental skill to know how to employ idioms in writing. Idioms are a type of figurative language writers can use to add dynamism and character to otherwise stale writing. According to [1], writers can also use idioms to:

Add humor: Idiomatic expressions can help transform flat descriptions with the help of a funny turn-of-phrase. For instance, rather than describing someone as not very smart, you could say they are “not the sharpest tool in the shed” or “not the brightest star in the sky.” In addition to conveying that the subject in question is not intelligent, the inherent comparison of a person’s brain to a toolbox or a star is unexpected and humorous.

Engage the reader: By inserting an idiomatic phrase into your writing, you force the reader to shift from thinking literally to abstractly. This can help focus and excite the reader, as they must activate a more conceptual part of their brain to comprehend the idiom’s meaning. Using the previously mentioned idiom “biting off more than they can chew” can encourage the reader to conjure a visual image in their head.

Evoke a specific region: Certain idioms can be unique to a particular group of people or world area. For instance, “that dog won’t hunt” is a common idiom in the Southern United States that means something doesn’t work or makes sense. On the other hand, if someone were to refer to a mess or a debacle as a “dog’s dinner,” they are likely British. In fiction writing, the strategic employment of specific idioms can often add a regional flavor and authenticity to your characters.

Share a point of view: Idioms can express commonly shared or universal ideas, so there are often dozens of idioms that apply to the same concept. However, depending on which idiom you choose, you can convey an entirely different attitude or point of view about the subject.

Simplify complex ideas: Often, idioms can help express a large or abstract idea in a way that is concise and easy to understand. For instance, you could say that two things are impossible to compare to one another because they possess different traits or meanings. Or you could say it’s like “comparing apples to oranges.” In this case, using an idiom helps express the same idea in a much simpler way.

In all languages, there are thousands of idioms that we use without thinking about their historical origins. The majority of the time, their explanations are truly educative and give us a glimpse into a time when people's lives were dissimilar from our own.

References:

1. What Is an Idiom? 24 Idiom Examples. [Електронний ресурс] URL: <https://www.masterclass.com/articles/what-is-an-idiom-learn-how-to-use-idioms-in-writing> (дата звернення: 22.10.2023).
2. What are Idioms and phrases? [Електронний ресурс] URL: <https://unacademy.com/content/clat/study-material/english/idioms-and-phrases/> (дата звернення: 23.10.2023).
3. Why Idioms Are Used And The Origins Of Idiom Use In History. [Електронний ресурс] URL: <https://www.linkedin.com/pulse/why-idioms-used-origins-idiom-use-history-learnlaughtspeak#:~:text=Idioms%20are%20often%20derived%20from,be%20based%20on%20historical%20events> (дата звернення: 23.10.2023).
4. Cambridge Dictionary. [Електронний ресурс] URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/idiom> (дата звернення: 23.10.2023).

***Dariia Oleksandrivna Vernyhora,
student, State University
of Trade and Economics***

EQUIVALENCE THEORIES IN TRANSLATION PRACTICE

Internet address of the article on the web-site:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4560/>

Translation is a complex and intricate process. Different texts, languages, cultures, and translation objectives require different approaches to achieve meaningful and effective communication. Equivalence theories, developed by different translators and language experts over centuries, now provide a very valuable guidance for translators researchers in the field of translation. Essentially, these theories provide principles to delineate the various approaches that translators employ when confronted with the task of translating one language into another, enabling them to make more informed decisions.

In the modern world, one of the most widely recognised theories of equivalence distinguishes between literal (word-for-word) translation and free (sense-for-sense) translation. This theory is believed to have originated with the ancient Roman orator, politician, philosopher and writer Cicero, who discerned the distinction between translating as an interpreter and as a public speaker [2].

Cicero strived for equivalence in terms of ideas and forms, emphasizing that he did not engage in word-for-word translation. Instead, his aim was to capture the essence and eloquence of the original speeches in the target language.

Cicero's approach to translation can indeed be described as "sense-for-sense" because he primarily dealt with translating public speeches of famous and eloquent orators. As he mentioned in one of his works, Cicero aimed to preserve the sense, ideas, and eloquence of the original speeches during translation.

Conversely, there were translators who worked with a broader range of languages and texts, which were not necessarily elite or eloquent speeches. In these cases, a more "word-for-word" approach might have been necessary to accurately convey the content, even if it sacrificed some of the eloquence of the original.

According to Juliane House, a German linguist and translation expert, the opposition between the two types can be found not only in European practice, but in Chinese and Arabic translation traditions as well.

Although the concept is widely accepted, sometimes there isn't always a clear distinction between the two types, as the perceptions of what is "free" and what is "literal" may differ.

The concept of foreignization and domestication was first introduced by the German theologian and translator Friedrich Schleiermacher. In his works he presented the idea of the opposition of these processes: foreignizing (*verfremdend*) and domesticating (*verdeutschend*) [2].

In the modern approach these types are usually described as follows:

- Foreignization refers to the adjusting the text while preserving some of the foreign elements from the original
- Domestication involves making the foreign text more familiar to readers of the target language [3, p. 77].

Another theory that gained popularity in the mid-20th century, particularly during the 1950s and 1960s, is Eugene Nida's and Charles Taber's view of translation. It discerns two types of equivalence: formal and dynamic.

In the case of formal equivalence, the translation aims to maintain the structural and linguistic elements of the original text as closely as possible. In contrast, dynamic equivalence means that the focus of the translation is on conveying the meaning of the original text. This approach may involve more flexibility in terms of form and structure to ensure that the translation effectively communicates the intended message to the target audience [1, p. 2].

It could be argued that this classification closely resembles the opposition between literal and free translation.

In summary, there are various approaches to characterizing the intricate process of translation. Each of these approaches provides valuable insights into the science of translation, empowering translators to make informed decisions. These theories have significantly contributed to the development of the field and are recognized to be extremely important in the area of translation.

References:

1. Despoina Panou. "Equivalence in Translation Theories: A Critical Evaluation". *Theory and Practice in Language Studies*, 2013. 3 (1), 1-6. doi: 10.4304/tpls.3.1.1-6.
2. Pym, Anthony. "Exploration of Translation Theories". Taylor & Francis, 2023. Retrieved 25 October 2023 from: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=T3y6EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT6&dq=key+translation+theories&ots=hr7KhfwMFx&sig=DZYGUpYUWi8FSFz4Ne-WdeZghGA&redir_esc=y#v=onepage&q=key%20translation%20theories&f=false
3. Wenfen Yang. Brief Study on Domestication and Foreignization in Translation. *Journal of Language Teaching and Research*, 2010. 1 (1), 77-80. doi: 10.4304/jltr.1.1.77-80.

***Oksana Cherniak,
PhD in Philology, Associate professor,
Associate professor at the
Department of Foreign Languages
and Translation, Lesya Ukrainka
Volyn National University
ORCID: 0000-0002-3848-0690***

PECULIARITIES OF AUSTRALIAN ENGLISH

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4553/>

English is an official language in a lot of countries, but it has been exposed to a wide range of transformations depending on the region of using. Australian English is considered to be one of the most different from the original British version. Nevertheless, nowadays Australian language experiences more and more influence from British and American versions of English.

Talking about regional differences, there are two schools of thought on this. One is anxious to suggest that different regional dialects are emerging in Australia. The others say that Australia is remarkable for its linguistic

uniformity. Both schools are partly right. There's increasing evidence of regional differences, but compared to other English-speaking countries such differences are still not very numerous and not very major. This might seem surprising in terms of the large distances between Australian cities, but Australia was settled mainly along the coast in a rather short period and the mix of origins in the various cities was apparently fairly similar.

There are some aspects that differ the sound of Australian English from other versions: 1) nasality – it is often argued that compared with other Englishes Australian speech is very nasal; 2) flatness – Australian speech is flat, and at its extreme, characterised by a drawl; there is less range between highest and lowest pitches; 3) elision of syllables – the omission of sounds or syllables when speaking; 4) high rising tone – a high intonation pattern, usually associated with the asking of a question, is used for what is merely a statement or declaration [1].

As the Australian English is just a version of English, the most of its vocabulary is the same. But this similarity is relative. A lot of historical and cultural factors of Australian version of English development has found the reflection in the vocabulary. One of the brightest phenomena of Australian language is the adoption from the aboriginal languages. The most famous examples are *boomerang*, *kangaroo* and *dingo*, that have become the symbols of Australia.

Australian English has also experienced a great influence from American version. A so called americanization began during the period of gold prospectors and continued with the arrival of American troops during the II World War. American influence is obvious in the emersion of such words as *sedan* (the British version is *saloon*), *station wagon* (*estate car*), *truck* (*lorry*), *high school* (*secondary school*). One of the most notable adoptions from American English is *kangaroo court* (an irregular court, esp one set up by prisoners in a jail or by strikers to judge strikebreakers).

What makes Australian English different from other versions are so called *australianisms*. A lot of them come from criminal, prison argot, as one should not forget that in XVIII – the beginning of XIX century population of Australia consisted of prisoners, ex-prisoners or their descendants. One of the most famous extant lexemes is *swag* (personal belongings). Another one is *plant*. According to the thieves' cant it meant "stolen things hidden in a secluded corner in order to get them after the racket is over". In modern Australian English it transformed into a verb *to plant* and it means "to hide Christmas presents from children". There are a lot of other unique *australianisms* formed on the basis of English material: *outback*, *sundowner*, *digger*, *grass tree*, *backstation* [2].

In conclusion, Australian English has become a unique national language. Nevertheless, it has not been studied as comprehensively as British or American English. So the phenomenon of Australian language is necessary to be explored more because it can enrich scientists with wider knowledge of English on the whole.

References:

1. Moore Bruce. Speaking Our Language: The Story of Australian English. Oxford University Press. 2008. 260 p.
2. Smitz P. Australian Language and Culture. Lonely Planet. 2007. 256 p.

*Sofiia Olehivna Panchuk,
student, Kamianets-Podilskyi
Ivan Ohienko National University
ORCID: 0009-0004-2930-1904*

*Науковий керівник:
Панчук Наталія Петрівна,
кандидат психологічних наук,
доцент, Кам'янець-Подільський
національний університет
імені Івана Огієнка*

PROFESSIONAL AND PERSONAL COMPETENCES OF THE SPECIALIST - POLONIST

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4533/>

The formation of professional and personal competencies is a leading component, as they contribute to success in future professional activities, ensure competitiveness in modern society. Studies [1], [2] studying the motivation for choosing a profession and the awareness of higher education students of the requirements for a modern specialist showed a decline in the reasons for the prestige of the teaching profession due to the social situation in the country; shift of professional motives for choosing a profession before graduating from a higher education institution to low ranks; a superficial awareness of the requirements for a modern teacher.

With the aim of forming professional and personal competencies, awareness of problematic situations, struggle of motives, reassessment of values and their use in specific real situations, active learning methods were used during the study of the main components of professional

training. When conducting practical classes, the system-forming factor of self-knowledge was taken into account as a leading component of the integration of theoretical knowledge into the consciousness of the future teacher, on the basis of which the transfer of meanings and values to one's own actions and deeds, increasing self-activity and, as a result, personal growth takes place. The forms of practical classes were conversations, debates, discussions of pedagogical situations, training exercises, introspection, role-playing games, etc. The system of exercises, disputes, problem situations were selected taking into account their gradual formation in the image of "I"-professional. After all, in each lesson, students of higher education specified their own ideas about themselves, had the opportunity to expand the territory of "I", to realize the importance of the formation of professional values. Within the framework of classes, the teacher should help the student "acquire exactly the kind of competence that will help establish contacts with representatives of other cultures, and in situations of misunderstanding or intercultural conflict will enable him to act as a mediator. Foreign language classes should also form openness to other cultures, the ability to overcome stereotypes and a way of thinking that is ready to accept other cultural models while preserving one's own identity" [3, p. 137]. Students of the third year of the faculty of foreign philology of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University took part in the survey. The following value orientations received the highest indicators: health (76.1%), financially secure life (67.4%); family (65.2%); freedom (23.9%); social recognition (21.7%); to be useful for society (19.6%); teacher profession (19.6%); love for the Motherland (19.6%); presence of friends (13.0%); love for children, parents (13.0%); cognition (13.0%); self-improvement (10.9%); kindness (10.9%); upbringing (10.9%); ability to communicate, professionalism (8.7%); honesty, justice (8.7%); loyalty (6.5%); love (6.5%).

Therefore, the development of the internal position of the future specialist, providing a professional direction to the life aspirations and behavioral motives of the higher education seeker is an important moment in the formation of the personality of the future polonist, the formation of stable life views and professional beliefs.

Literature:

1. Beh I. D. Selected scientific works. Personality education: in 2 volumes: Volume 1. Chernivtsi: Bukrek, 2015. 840 s.
2. Dolynska L. V., Maksymchuk N. P. Expansion of the system of value orientations of the future teacher by active teaching methods. *Psychology: a collection of scientific works*. Kyiv: Drahomanov National Pedagogical University, 2000. Issue 3(10). S. 273-283.

3. Stakhniuk N. O., Rynda V. V. The role of the foreign language learning coursebook in the formation of the multicultural European competence (on the basis of the coursebook “Polski, krok po kroku”). Scientific journal of M. P. Dragomanov National Pedagogical University. Series 5 Pedagogical Sciences: realities and prospects. Collection of scientific works / Ministry of Education and Science of Ukraine, M.P. Dragomanov National Pedagogical University. Special issue. Vol. 2. Kyiv: Publishing house "Helvetyka", 2022. S. 137-142.

*Колінько Олена Петрівна,
доктор філологічних наук,
професор, Мелітопольський
державний педагогічний
університет імені
Богдана Хмельницького*

ХУДОЖНІЙ ДІАЛОГ: «СВОЄ» / «ЧУЖЕ» В МИСТЕЦТВІ СЛОВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4546/>

Кінець XX і початок XXI століття принесли з собою нову реальність, де багатомірність життя стала звичайністю. Буття сучасної людини визначається такими основними рисами, як гетерогенність, багатомірність і децентрованість. Політичні, економічні та культурні зв'язки розширюються та зміцнюються, відображаючи глобальну спрямованість розвитку. Однак головним явищем є не просто зростаючий інтерес до різних форм “Інакшості”, але і її прийняття та визнання як цінності при збереженні національної й особистісної ідентичності.

Інакшість – це досить критичний концепт, що потребує ґрунтовного обговорення й розроблення методологій його розуміння. Не заперечуючи обґрунтування теоретичних основ Інакшості в межах філософського дискурсу, можна стверджувати, що ця проблема є міждисциплінарною і знаходиться на перехресті гуманітарних і соціальних дисциплін сучасності – етики, психології, літературознавства, семіотики, онтології, постколоніалізму тощо. У галузі літературознавства багато видатних дослідників, таких як Жан-Поль Сартр, Жиль Делез, Жак Лакан, Деніс Дідьє Пажо, Мішель Фуко й інші, зверталися до цієї теми, розглядаючи її в контексті літературних творів та їх інтерпретації. Ці дослідники допомогли розширити уявлення про літературознавство, показавши, що Інакшість є важливою складовою компаративного вивчення літератур. Вони внесли вагому інтелектуальну спадщину в галузь літературознавства

та допомогли розкрити глибокий зміст цієї концепції, розробляючи гіпотези, які дозволяли розглядати Інакшість як важливу категорію в літературознавстві. Зокрема, французький дослідник Дені Дідьє Пажо дуже точно описав особливості компаративного підходу до літературного процесу. Він вказав, що в кожному акті, який визначає межу між двома культурами, в будь-який момент, коли людина намагається зрозуміти Іншого, вона розпочинає діалог із ним і з самим собою [11]. Його підхід спрямований на розуміння відмінностей і взаємодії між культурами, які відображаються в літературних текстах.

Концепт Інакшості в суб'єктно-об'єктних відносинах відкриває можливість досліджувати опозицію “Я – Інший” і працювати з такими категоріями, як “своє - чуже,” “національне - іншонаціональне.” Опозиція “своє – чуже” є близькою до дихотомії “Я - Інший,” і її можна розглядати як похідну від останньої, оскільки “своє” розташоване в області “Я”. Наприклад, Т. Теличко до бінарної опозиції „своє – чуже” відносить національне й іншонаціональне, наголошуючи, що «еволюція сприйняття національного й іншонаціонального відбувається за формулою “своє – чуже”, “ми – вони”, “я – він”,... “я – ти”» [8, с. 4]. Це стосується особистого, приватного, значущого, відомого і осмисленого. У цій опозиції “своє” є тим, що нам відомо, з чим ми ідентифікуємося, і що знаходиться в межах нашої сфери комфорту. Воно представляє собою нашу ідентичність і те, що ми розуміємо найкраще. Натомість “чуже” має потенціал для загрози, оскільки воно представляє інший аспект, інший досвід, який може викликати незручність чи навіть страх. Ця опозиція відображає співвідношення між тим, що нам знайоме та близьке, і тим, що інше та невідоме. З цими концепціями легше розуміти, як суб'єкти сприймають і взаємодіють з іншими, і як ці опозиції впливають на формування культурної, національної та особистої ідентичності. Вони допомагають аналізувати відносини між індивідами і групами в контексті різних культур та сприяють розумінню ролі Інакшості у сучасному суспільстві.

Про дихотомію “своє” / “чуже” писав О. Веселовський, який цінував національну самобутність, з великою довірою ставився до здатності національного, “свого” протистояти впливу, не відкинувши “чуже”, а засвоївши його, втіливши собі на користь. “Своє” – основа національної культури, але все ґрунтовне тяжіє до уповільнення, до втрати динаміки. “Чуже” ж здатне загострити рух, “схвилювати уяву культури”, що сприятливо вплине на “зустріч культур” [3, с. 284-285]. Вивчення та розуміння інших культур та літератур може сприяти глибшому розумінню власної культури та ідентичності. Через порівняння та контрастування

вияскравлюється схожість і різниця між ними. Очевидним є те, що пізнаючи “чуже”, ми пізнаємо “своє”. Рух до “чужої” літератури (культури) є водночас і рухом до “своєї”. Зіставлення та порівняння “свого” та “чужого” створює інтеркультурну область, де можна вивчати спільність та відмінність між культурами. Це сприяє глибшому розумінню себе та навколишнього світу, витворюючи, в розмислах Г. Шпетта, “вимогу нового контексту”.

І. Франко у свій час висловлював думку про необхідність розширення меж художнього виразу та літературної творчості. Він вбачав важливість виведення вітчизняного мистецтва та літератури за національні кордони, вірив у необхідність подолання обмежень національної іманентності, усунення стереотипів, які перешкоджають співпраці та взаєморозумінню між національностями: “Кожний чільний сучасний письменник – чи він слов’янин, чи німець, чи француз, чи скандинавець, – являється неначе дерево, що своїм корінням впирається якомога глибше і міцніше в свій рідний національний ґрунт, намагається ввіссати в себе і переварити в собі якнайбільше його живих соків, а своїм пнем і короною поринає в інтернаціональній атмосфері ідейних інтересів, наукових, суспільних, естетичних і моральних змагань. Тільки той письменник може нині мати якесь значення, хто має і вміє цілій освіченій людськості сказати якесь своє слово в тих великих питаннях, що ворухають її душею, та заразом сказати те слово в такій формі, яка б найбільш відповідала його національній вдачі. І тільки такий письменник буде рівночасно зрозумілий і цікавий не тільки для своїх найближчих земляків, але й для цілого цивілізованого світу...” [10, с. 34-35].

Леся Українка теж переконувала, що потрібна не відчуженість, а щоб “рідне і чуже поєдналося щільно”, щоб “навік затихнули ворожнеча і болі”, щоб “не діяла вже ганьба неволі” (вірш “Legende des siecles” – в перекладі з французької “Легенда віків”) [9, с. 348].

Ці ідеї підкреслюють важливість багатокультурного підходу та відкритості до впливу інших культур для розширення розуміння та збагачення власної культурної спадщини.

Таким чином, ми щільно підійшли до проблеми Інакшості в культурі / літературі у межах опозиції “своє” / “чуже”, переживання чужого як свого, і навпаки. У світовій та українській літературі відомо чимало творів, прочитавши які ми разом з персонажем / автором поступово відкриваємо певні аспекти Інакшості світових культур і тих аспектів, які ставлять особистість у категорію Інакшості. Вона по-різному інтерпретується митцями. Звернімося до конкретних прикладів творів та авторів, які досліджують тему Інакшості в літературі та інтерпретують її по-різному.

У романі Франса Кафки «Процес» головний герой Йозеф К. стикається з несправедливістю та бюрократичною системою, яка для нього є “чужою”. Через призму Йозефового переживання чужості читач відчуває напругу та відчуженість в сучасному суспільстві. Чинуа Ачебе (“Річка, що не повертається”) досліджує зіткнення індігенної африканської культури та культури колонізаторів. Головний герой, Оконкво, відчуває Інакшість, і крізь його призму ми бачимо вплив іншої культури на традиції та життя його народу. Джордж Оруел у романі “1984” показує суспільство, де індивідуальність придушена та кожен є “своєю” частиною загальної маси. Тут головний герой відчуває себе Інакшим у репресивному суспільстві.

В українській літературі також є багато творів, які відображають різні аспекти Інакшості та різні способи її інтерпретації авторами. Кожен з цих творів допомагає читачеві краще розуміти природу Інакшості та її вплив на індивідуума і суспільство.

Так, у листі-памфлеті Івана Багряного “Чому я не хочу вертатись до СРСР?” (інша назва – “Чому я не хочу вертатися на “родіну”?”) концепт “своє” / “чуже” має своєрідне вираження. Автор, перебуваючи на чужині, в Європі, потерпає від “вічної нужди”, “никає, як бездомний пес”, утікає від “репатріаційних комісій з СРСР, що хочуть повернути його на “родіну”, але не хоче туди повертатися. Тут маємо опозицію “чуже і ще чужіше”: цивілізована, але чужа Європа і “найдемократичніший”, але чужий СРСР. Щоб світ зрозумів позицію І. Багряного, він прагне розповісти правду про “родіну”, про “країну сталінського соціалізму і про нашу українську трагедію в ній”, а якщо називати все своїми іменами, то про сталінський геноцид, про голодомор, про постійні репресії, про переслідування, ув’язнення і цілеспрямоване знищення мільйонів українців як “куркулів”, вояків національної армії Української Народної Республіки, а також під різними гаслами й бідняків, інтелігентів і робітників. Відтак, з’являється ще одна опозиція національного й іншонаціонального: “Вітчизна (Україна) і сталінська “необ’ятна родіна”, усі “шляхи й нетрі якої вимощені кістьми тих українських дітей і матерів”, яких за наказом вождя усіх часів і народів висилали з рідних місць і гнали етапами “до понурої Печори чи Мурманська, в далеку Колиму, Соловки, на землю Франца-Йосифа і т.д.” [1].

Для автора ця опозиція чужа, неприйнятна, непримиренна, нездоланна, бо російський імперіалізм свідомо і послідовно займався і продовжує до сьогодні займатися знищенням українців як нації. Його відмова від діалогу та відкрите висловлення про неприйняття російського імперіалізму вказують на глибокий роздрібнюючий вплив

історичних та політичних подій на культурний та ідентичний розвиток. Ця позиція може бути важливою для розуміння багатокультурної динаміки та історичних контекстів, які вплинули на формування такого ставлення.

Проблема “свого” і “чужого” дуже важлива в процесі процесі дослідження літератури еміграції. Як зазначає Олена Кицан, її “можна вивчати в різних аспектах, на різних рівнях” і досліджує саме опозицію “батьківщина-чужина”, яка є наскрізною в творчості українських поетів зарубіжжя і стверджує, що митці вже не роблять вибору між “своїм” і “чужим”, а намагаються поєднати ці полюси і більше того, спостерігається зміщення акцентів, коли “чуже” стає “своїм” і навіть відбувається заперечення “свого” аж до перетворення його в “чуже” [6, с. 140].

Поети Нью-Йоркської групи відразу наклали своєрідне вето на тематику своєї творчості: жодного патріотизму, жодної політики, жодних сліз за бідною Україною. Ю. Тарнавський через назву своєї збірки “Без Еспанії” висловлює відчуття відокремленості від традиції і звичаїв, що співвідносяться з “батьківщиною.” Це може вказувати на пошук нових ідей і ідентичності в постмодерному контексті. Богдан Рубчак відобразив рідну землю як абстракцію, що віддалена від нього і стала лише невизначеною пам'яттю. Це демонструє відчуття віддаленості та розчарування у ставленні до батьківщини. Богдан Бойчук пов'язав долю свого ліричного героя з долею краю, що відчутно переживає катаклізми і людські трагедії. Його творчість відображає загальний дух епохи. Віра Вовк відзначилася відданістю українській культурі, але не використовувала вульгарний етнографізм. Її поезія включала у себе елементи різних культур і місць, одночасно позитивно сприймаючи українську спадщину.

Ця різноманітність підходів вказує на складність літературного процесу, особливо в контексті міграції та втрати батьківщини, і відображає різні шляхи асиміляції та відношення до культурної спадщини як своєї, так і чужої. Важливою рисою цього процесу є зміна сприйняття “свого” та “чужого”. Українське стає “чужим” в новому середовищі, а американське стає “своїм” та “рідним”. Ця трансформація індикативна для багатьох емігрантів, які стикаються з викликами асиміляції і відтворення своєї ідентичності в іншій культурі. Такий процес може бути результатом постійного переосмислення та адаптації до нового середовища, а також спроби знайти баланс між збереженням культурних коренів та інтеграцією в нову культурну реальність.

Творчість молодшої поетки Оксани Максимчук, яка сприймає Чикаго як подарунок нового життя і відчуває себе затишно на чужині, відображає індивідуальний підхід до концепту Інакшості. Для неї Чикаго стало новим місцем можливостей і перспектив, де вона може розвивати свою творчість та відкривати нові горизонти. Ця позитивна інтерпретація Інакшості свідчить про те, як індивіди можуть знайти у новому середовищі натхнення та розвиток, а також як вони можуть відчувати себе комфортно в іншій країні, зберігаючи при цьому зв'язок зі своєю культурною спадщиною та ідентичністю. “Для нас подібна відчуженість є також свого роду благом, каталізатором подальшої активності, підґрунтям усвідомлення власної свободи. І це – один із витоків нашої творчості” [7, с. 15], – зазначає ще одна представниця молодшої поетичної генерації зарубіжжя Дана Рудик.

Марія Шунь, яка є україномовною мисткинею, має важливу роль у сприянні взаємозв'язку між материковим і еміграційним літературними процесами, а також у поєднанні американського і українського культурних та мовних світів. Її робота сприяє зближенню цих двох світів і обміну ідеями та творчістю між ними.

Тарас Девдюк, поет із Чикаго, сприймає чужу країну, ймовірно, більш позитивно і винаходить для цього okazіоналізм “нечужина”. Це свідчить про його здатність бачити і цінувати спільні риси та спільні цінності обох культур, не обмежуючись абсолютним поняттям “своє” або “чуже”. Такий підхід сприяє взаєморозумінню і взаємовпливу культур.

Справді, багато митців, особливо ті, які живуть або творять у чужій країні, демонструють в своїй творчості гармонійний злагоджений підхід до опозиції “своє” і “чуже”. Вони не ставлять одне проти одного, а намагаються поєднати їх, показати спільні риси та цінності, і визнати “чуже” як цінний і важливий аспект “свого”. Цей підхід сприяє розумінню і співпраці між різними культурами та світами, а також збагачує творчість митців і розширює їхнє розуміння світу. Такі історії демонструють різноманітні способи сприйняття інакшості та адаптації до нового середовища в рамках еміграції.

У творах сучасних материкових українських письменників також присутня проблема “свого” і “чужого”. Як приклад, звернімося до травелогу Лесі Ворониної “У пошуках Огопого (Нотатки навколосвітньої мандрівниці)” (2010). Мандруючи різними країнами – Канадою, Польщею, Єгиптом, Туреччиною, Угорщиною, Грецією, Естонією, авторка не тільки описує побачене і почуте, а й пропускає все те крізь призму свого вразливого і чутливого серця справжньої українки. Закономірно у творі з'являється проблема “свого” і “чужого”. Так, відвідини “дива-міста” Санкт-Петербургу в період білих ночей у травні місяці викликають

силу-силенну думок, що надає інша реальність – минула, яка асоціюється з літературними й історичними подіями: в уяві авторки постає Петербург Достоевського з “вічними сутінками й садомазохістськими експериментами Федора Михайловича”, а “пам’ятник божевільного царя” Петра викликає природне бажання як свідомого українця запитати: “Це ти – той Перший, що розпинав нашу Україну” й будував місто, де загинуло безліч людей, серед яких і “наших козаків 60 тисяч”, які “лежать під фундаментами вишуканих палаців і, певно, символізують нерозривну дружбу двох братніх народів” [4, с. 9-10]. Ця цитата відображає глибоке внутрішнє ставлення авторки до “чужого” і її української ідентичності. Вона не сприймає “чуже” як щось природне або позитивне, але замість цього відчуває негативні емоції та антипатію. Авторка співставляє історію Росії та України через свої відчуття та асоціації, але залишається свідомою українкою, позиціонуючи, що її справжня українська ідентичність і трагедія українців, пов’язана з російською державою, роблять її нездатною сприймати чужу державу, чуже місто з його пам’ятками дружньо і позитивно.

Леся Воронина, спостерігаючи і розмірковуючи над різними пам’ятками і красами в інших країнах, виходить за межі простої естетичної насолоди. Вона намагається зрозуміти і відчути єдність світового культурного спадку, апелюючи до загальнолюдських аспектів іншості різних культур. Так, працюючи в Канаді й подорожуючи нею, дивується “нетиповим пам’ятникам” (грибам-опенькам або велетенській писанці, збудованими давним-давно) як символам присутності українців у цій країні. Це підкреслює її здатність розглядати “чуже” в контексті своєї української ідентичності і розуміти важливість цих символів для спільноти українців в Канаді.

Авторка, подорожуючи і сприймаючи різні аспекти “чужого” у культурі й житті інших країн, залишається вірною своїй українській ідентичності. Вона не розлучається з Україною і залишається зв’язаною з нею через свій погляд на історичну пам’ять, національну ідентичність і патріотизм. Її спостереження, порівняння та діалог з іншими культурами розширюють її горизонти і допомагають збагатити свій світогляд. При цьому важливою є та обставина, що вона залишається патріоткою і оптимісткою, дбаючи про свою культурну спадщину та розуміючи її важливість для неї і для інших.

Так, Леся Воронина мандруючи Польщею, особливо захоплюється Вроцлавом-Бреслау та його культурною спадщиною. Враження від архітектурних пам’яток і чудернацьких назв вулиць демонструють її задивування культурним спадком цього міста. Також її спостереження про День усіх святих 1 листопада вказують на те, що вона вивчає місцеві

традиції й усвідомлює культурну спадщину Польщі в контексті своєї подорожі.

Споглядання і спостереження мандрівниці викликають не тільки захоплення і подив, а й серйозні думки про “спільну пам’ять”, яка об’єднує народ будь-якої країни і потверджує, що “ще не все на цьому світі втрачено” [4, с. 13]. Це відкриває перед читачем “нові смислові пласти й примушує задуматися над своєю історією, пов’язуючи етнообраз не лише з національною, а з родовою, загальнолюдською ідентичністю, навіюючи думку про те, що ми – українці і євреї, англійці і китайці, чорні, білі й жовті – нащадки Адама і Єви” [2, с. 383]. У цьому випадку “чуже” поступово стає “своїм”, що проймається духовною близькістю з Іншим, витворюючи нову реальність, в якій маловідомі образи та події отримують додаткову інтерпретацію під впливом пам’яті та уяви.

Подорож до Талліна з його чистими узбіччями доріг, ідеальними шосейними трасами, чудовими лісами й ошатними віллами, оточеними ідеально підстриженими газонами, переконала авторку в тому, що “Естонія – велика країна, бо люди, які в ній живуть, ставляться до своєї землі, як до найбільшого скарбу”, й навіяла сумну згадку про українські ліси з купами різного сміття, від чого виник простий рецепт збереження матінки-природи – “треба ставитися до своєї країни, як до власного дому” [4, с. 45]. Леся Воронина приймає та утверджує Інакшість як цінну якість, яка сприяє збереженню національної та особистісної ідентичності. Її подорожі та сприйняття чужих культур та пейзажів дійсно відображають важливу роль розширення світогляду через зустріч з Інакшим. Травелог як жанр дозволяє їй акцентувати свою авторську позицію та сприйняття світу, водночас підкреслюючи важливість взаємодії між різними культурами та природою. Все це сприяє розвитку її індивідуальності і глибокому розумінню відношень між “своїм” і “чужим” у сучасному світі.

Подорожі Ірени Карпи разом із її дітьми, висвітлені в травелозі “Baby travel. Подорожі з дітьми, або як не стати куркою”, представляють цікавий погляд на тему Інакшості. Подорожувати з маленькими дітьми може бути викликом, і ця творчість дозволяє авторці дослідити, як інші країни і культури ставляться до дітей та сімей, і яку вони відзначають різницю в сприйнятті материнства та батьківства. Такий погляд допомагає читачам зрозуміти, як інші культури вирішують схожі проблеми і можуть забезпечити додаткову перспективу на тему сімейних відносин і виховання дітей у різних частинах світу. Ірена Карпа з гордістю заявляє: “Але рідко буває щось приємніше за те, коли бачиш свою дитину зненацька враженою гірською панорамою чи вогнями старого європейського міста. Коли не за твоєю підказкою, мовляв, що зараз всі по команді милуємося, а сама для себе ця зовсім нова гостя нашого світу

вирішує: “Краса ...” [5, с. 89]. Зустріч з іншою конфігурацією світу є своєрідним проникненням в чужий культурний універсум, а образне його відображення є символом зустрічі двох різних культурних систем і демонстрацією діалогу культур.

Наведені приклади відображають різні аспекти теми Інакшості в літературі, а опозиція “своє / чуже” знаходить різні способи її інтерпретації авторами. Кожен із згаданих творів допомагає читачеві краще розуміти природу Інакшості та її вплив на індивідуума і суспільство, вказує на важливість художнього діалогу між письменниками з діаспори та тими, хто залишилися на материку. Такий діалог допомагає глибше розуміти різноманітні аспекти культурної різноманітності та їх взаємодії між різними культурними групами.

Література:

1. Багряний Іван. Чому я не хочу вертатись до СРСР? Вінніпег: Накладом Ком. Українців Канади, 1946. 38 с.
2. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.
3. Веселовский А. Н. Историческая поэтика. М. : Высшая школа, 1989. 404 с.
4. Воронина Леся. У пошуках Огопого («Нотатки навколосвітньої мандрівниці»). К. : Нора-Друк, 2010. 176 с.
5. Карпа І. Baby travel. Подорожі з дітьми, або як не стати куркою. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 208 с.
6. Кицан Олена. Опозиція «своє»/«чуже» в сучасній українській літературі зарубіжжя. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2014. Вип. 60. Ч. 1. С. 139-146.
7. РАЗ, два, три... дванадцять – лист у пляшці : антологія / упоряд. : М. Шунь, В. Габор. Львів : ЛА Піраміда, 2010. 312 с.
8. Теличко Т. Г. Поетика іншонаціонального в англійському романі початку ХХ століття: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.04; Дніпропетровськ, 2006. 22 с.
9. Українка Леся. Твори: у 12 т. Т. 10. К. : Наукова думка, 1978. 542 с.
10. Франко І. Зібр. тв.: у 50 т. К. : Наукова думка, 1979. Т. 31: Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах. С. 34-44.
11. Pegeaux D. H. Literature comparee et comparaisons. Vox Poetica, 15 septembre <<http://www.vox-poetica.org/sflqc/biblio/comparaisons.htm>> 2005.

*Мосієвич Лариса Василівна,
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри
іноземних мов професійного
спрямування, Запорізький
національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПЕРЕКЛАДУ БУДІВЕЛЬНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4564/>

Зі зростанням кількості міжнародних будівельних проєктів, розвитком міжнародного ринку будівельних матеріалів та інтеграцією України до Європейського Союзу зростає потреба у гармонізації загальної термінології в цій сфері. У епоху штучного інтелекту та комп'ютерних технологій проблема перекладу може втратити актуальність, але у технічних перекладах можуть виникнути складнощі, пов'язані з відмінностями від Єврокодів. На державному рівні були прийняті закони та резолюції, щоб наблизити законодавчу базу України до європейської. У 2014 році механізм одночасного впровадження будівельних норм, заснованих на національних технологічних традиціях та будівельних нормах, був гармонізований з регуляторними документами Європейського Союзу (Єврокоди) і вступив в силу в Україні. Єврокоди – це європейські стандарти для проектування будівельних конструкцій, розроблені Європейським комітетом зі стандартизації на підставі угоди з Європейською комісією Співтовариства. З огляду на складний характер будівельної індустрії перекладачі повинні враховувати Єврокоди під час роботи з будівельною термінологією. Проте, не лише студенти, але й багато викладачів та спеціалістів не ознайомлені зі словником Єврокодів, якими слід керуватися при перекладі будівельних термінів.

Стандартизація термінології – це процес визначення та унормування термінології в межах однієї країни (якщо це національний стандарт) або в межах групи країн (якщо це міжнародний стандарт). Стандартизована термінологія є обов'язковою для вживання в офіційних наукових, ділових, виробничих текстах. Зрозуміло, що, для вивчення і подальшого застосування Єврокодів, надзвичайно важливо, щоб використовувана в них термінологія була зрозуміла українським інженерам. Проте при проведенні робіт з гармонізації європейських норм із вітчизняними виникла серйозна проблема в цьому питанні, оскільки багато термінів,

використаних в Єврокодах, далеко не завжди відповідають змісту аналогічних термінів української нормативно-технічної документації."

Через розбіжність у перекладі будівельних термінів у різних словниках, перекладачі можуть запропонувати різні варіанти перекладу одних і тих самих термінів. Сучасні експерти з усього світу визнають, що Єврокод – це останній і найбільш передовий інструмент для регулювання у будівництві. У будівельній індустрії Єврокоди застосовуються лише до проектування будівельних конструкцій. Структурні Єврокоди – це неперевершений набір єдиної міжнародної практики для проектування будівель та споруд цивільної інженерії [2, с. 14]. Цей набір стандартів охоплює основні будівельні матеріали (бетон, сталь, деревина, мурашка та алюміній), всі аспекти конструктивного проектування (навантаження, механічна міцність та стабільність, вогнестійкість, сейсмічний дизайн тощо). У 72% країн більше 80% опублікованих частин Єврокодів доступні національною мовою або однією з офіційних національних мов.

Словник Єврокодів, розроблений Гордєєвим В. М., створений для уніфікації перекладу текстів Єврокодів з англійської на українську мову. При цьому автор, базуючись на сучасній українській технічній термінології, врахував усталені терміни та намагався наблизити національну термінологію до західної, уникаючи зайвих неологізмів. У випадках суперечок автор надавав перевагу термінам, які містяться у словнику наукової термінології, що підготовлений під егідою Комітету наукової термінології Національної академії наук України та затверджений до друку вченою радою Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. На жаль, машинні перекладачі, такі як Chat GPT та інші, не можуть адекватно перекласти українські будівельні терміни на англійську мову відповідно до Єврокодів. Тому фахівець повинен уважно оглянути документ і, за необхідності, вносити правки, керуючись Єврокодами.

Наведені приклади показують, як по-різному можуть бути перекладені терміни англійською мовою відповідно до Єврокодів: термін 'мостовий кран', відповідно до Єврокоду 1.3.11, перекладається як 'overhead travelling crane', однак Chat GPT вказує варіант 'bridge crane'. Термін 'опорний кран', що відповідає Єврокоду 1.3.14, перекладається як 'top-mounted crane', але Chat GPT пропонує варіант 'gantry crane'. У будь-якому технічному перекладі виникають труднощі з багатокомпонентними термінами. Наприклад, термін 'еквівалентна поверхня сипкого матеріалу' був дослівно перекладений Chat GPT як 'equivalent surface of bulk material', хоча в Єврокоді 1.4.8 він відповідає двокомпонентному терміну 'equivalent surface' [1].

Термін "структура потоку" у Chat GPT перекладається як "flow structure", тоді як в Єврокоді 1.4.11. вказано відповідність "flow pattern".

Слід зауважити, що один і той самий компонент у термінологічній фразі може бути перекладений на українську мову по-різному. Наприклад, слово "design" в Єврокодах 1.1.2.27 і 1.1.2.29: design fire scenario – проектний сценарій пожежі; design fire – температурна модель пожежі. Однак в Єврокоді 1.1.2.28. термінологічна фраза "design fire load density" відповідає українському терміну "розрахункова густина вогневого потоку", тобто "design" перекладається як прикметник "розрахункова" [1]. Не варто використовувати Chat GPT для перекладу терміну "сталезалізобетонний елемент". Варіант, який надає штучний інтелект "reinforced concrete element", не відповідає Єврокоду 4.1.1.1. "composite member". Однак Єврокод 4.1.1.8. "composite joint" відповідає українському "комбінований узол", тобто "composite" має зовсім інший переклад [1].

Слід зауважити, що друковані двомовні технічні словники мають розбіжності з Єврокодами: наприклад, "bulk weight density" в технічному словнику перекладається як "щільність насипної ваги", тоді як в Єврокодах це вказано як "об'ємна вага" [1]. Фразу "розрахунок будівельних конструкцій" можна перекласти англійською мовою машинними перекладачами як "structural calculation". У Єврокодах 0.64 та 0.65 "розрахунок" перекладається як "analysis": structural analysis, global analysis (загальний розрахунок). Термін "анализ" має ширший зміст, що може викликати плутанину у перекладі. Важливо враховувати контекст та намір терміну для надання точного перекладу [3, с. 35]. Машинні перекладачі можуть неправильно передавати слово "element": наприклад, термінологічна фраза "зовнішній елемент" у Єврокоді 1.1.2.2. перекладається як "external member", а не "external element". У Єврокоді 1.1.2.11. вказано значення терміну "member" у будівельній термінології: основна частина конструкції (така як балка, стовп, а також виріб, наприклад, стіновий блок, ферма), яка розглядається як ізольований з відповідними граничними та опорними умовами [1].

Слово "коефіцієнт" також може викликати труднощі у перекладі: згідно з Єврокодами, воно повинно бути "factor", наприклад, opening factor – коефіцієнт врахування отворів (1.1.2.38), configuration factor – коефіцієнт впливу форми (1.1.2.42.). Однак це слово транскрибується у наступному Єврокоді: коефіцієнт конвекційної теплопередачі – convective heat transfer coefficient (1.1.2.43.) [1].

Отже, при перекладі будівельної термінології англійською мовою спеціаліст повинен узгоджувати кінцевий результат зі словником Єврокодів. Проте, найважливіше, щоб спеціаліст був обізнаний із існуванням такого словника. На практиці, не лише перекладачі, але й будівельні фахівці нерідко не мають інформації про його існування.

Література:

1. Гордеев В. М. Термінологічний словник для перекладу Єврокодів. Донецьк. 2013. 210 с.
2. ДСТУ 3966 :2009. Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. Київ, 2010. 30 с.
3. Малевич Л. Д. Багатокомпонентні термінологічні одиниці і проблема їх кодифікації. *Українська термінологія і сучасність*. Київ, 2009. Вип. VIII. С. 35-38.

*Попович Наталія Михайлівна,
кандидат філологічних наук,
доцент, Чернівецький
національний університет
ім. Ю. Федьковича*

*Попович Юлія Олександрівна,
кандидат наук із
соціальних комунікацій,
асистент, Чернівецький
національний університет
ім. Ю. Федьковича*

СЛОВОЗМІНА ЧИСЛІВНИКА «ОДИН» В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ (НА МАТЕРІАЛІ «СЛОВНИКА БУКОВИНСЬКИХ ГОВІРОК»)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4551/>

Вивчення багатоаспектних явищ взаємодії літературної мови і територіальних діалектів є важливою проблемою сучасного мовознавства. В українській мові науковці виділяють такі діалектні одиниці: говірка, говір і діалект. Мінімальною ареальною системою визначають говірку. Чернівецька область належить до галицько-буковинського діалекту.

Вивчення живої народної мови є одним з найактуальніших завдань української мовознавчої науки і має першорядне значення. Багато цінного матеріалу дають діалекти та говірки, які зберегли багато традиційних елементів. Приклади говірок є найкращим матеріалом для пояснення змін, що відбуваються на різних етапах розвитку мови. Помітний вплив на територію Північної Буковини мали й певні історичні умови, які не могли не вплинути на розвиток народної мови цієї території. Буковина – історична назва українських етнічних земель, розташованих між

середньою течією Дністра та Карпатським хребтом у долинах верхньої течії ріки Пруту, а також Черемошу, Серету та Сучави. Сьогодні ця територія входить до складу України (Північна Буковина – Чернівецька область) та Румунії (Південна Буковина – повіти Сучавський та Ботошанський).

У мовознавчому аспекті говірки Північної Буковини становлять значний науковий інтерес. Таку специфіку можна пояснити певними історичними та економічними умовами життя буковинців.

Українські говірки Північної Буковини були предметом дослідження таких мовознавців, як К. Германа, В. Прокопенко, Ю. Карпенка, Н. Гуйванюк, Н. Руснак, Н. Бабич, В. Бузинської, Л. Ткач, І. Зінченко, К. Лук'янюка, Л. Гажук-Котик та ін. Найґрунтовніше дослідження буковинських говірок належить К. Ф. Герману.

Важливу роль у діалектному мовленні буковинців відігравала і відіграє **кількість**, зокрема числівник **один**. Саме ця частина мови – об'єкт нашого дослідження. Кількість в сучасній українській мові досліджували К. Г. Городенська, Г. П. Арполенко, Г. Х. Щербатюк, М. П. Івченко, Н. М. Попович та ін. При аналізі числівників у буковинських говірках дотримуємося поділу їх на кількісні та порядкові, хоч є різні погляди щодо порядкових числівників.

У буковинських говірках існує чимало відмінностей не тільки у фонетичному плані, а й у словозміні.

У сучасній літературній мові є тільки одна форма простого числівника **один**, де початковою літерою є літера **о**. Проте у досліджених говірках наявні різні варіанти використання цього числівника. Загалом числівник **один** у називному відмінку однини має п'ять фонетичних варіантів: **о'ден**, **о'дин**, **і'ден**, **жі'ден**, **во'ден**. Форма **о'ден** найбільш поширена. Її використання зафіксовано у Заставнівському та Кіцманському районах: *Поки довезла з міста в автобусі помідори, то зробивси чисто **о'ден фляк** – підут уже на томат* (Лужани Кіцманський) [7, с. 595]. Форма **о'дин** є літературною нормою, але у буковинських говірках вона менш поширена: *У надвірних дверях **о'дин тафіль** пук, бо дужи дерево ссохлоси на сонци* (Горбівці Глибоцький) [7, с. 540]. У Кельменецькому районі зафіксована інша форма числівника **о'дин** з початковим [і]: **Г'ден год** оресе в розгін, а другий – до складу (Росошани Кельменецький) [7, с. 494]. Варіант **жі'ден** фіксований як паралельна форма у говірці с. Лукачівка Кельменецького району: *Шо старе, шо мале, **жі'ден розум*** [7, с. 177] та у говірці с. Звенячин Заставнівського району: *Чогос **жі'ден клюпак** тріс, траба новий робити* [7, с. 211]. У Сторожинецькому, Кельменецькому,

Хотинському та Новоселицькому районах простежується вживання форми з приставним приголосним [в] – **во'ден**: *Спериду лишився во'ден верхний зуб, і то язиком хилитаю єго* (Рідківці Новоселицький) [7, с. 611].

Форма **їд'ного** зафіксована тільки у с. Коболчин Сокирянського району: *Тетя вчора губ приніс, а гриба їд'ного не знайшов* [7, с. 77].

Називний відмінок однини жіночого роду представлений такими формами: **од'на, јед'на, вод'на**, які поширені майже в усіх районах Чернівецької області. Форма **од'на**, що є літературною фіксується тільки у шести районах. Найбільше вона використовується у Хотинському районі: *В кого є дівок сім, то й є долі усім. А в мене од'на, та й та незгідна* (Атаки) [7, с. 328]. У Заставнівському, Кіцманському та Кельменецькому районах зафіксована форма **јед'на**: *От ти кукавица јед'на* (Заставна) [7, с. 238]. Тільки у Сокирянському, Сторожинецькому, Хотинському, Кіцманському та Новоселицькому районах фіксується форма **вод'на** з приставним [в]: *Уже вод'на курка завокаласа* (Ломачинці Сокирянський) [7, с. 132].

Родовий відмінок однини жіночого роду представлений чотирма формами: **од'ној, од'нојі, јід'нојі, вод'нојі**. Форма **од'нојі** є найбільш поширеною і фіксується у Кіцманському районі: *Ти гадаїш, шо тому лягунови од'нојі порцїї горівки доста?* (Брусниця) [7, с. 258]. Форма **од'ној** фіксована тільки у говірці с. Оршівці Кіцманського району: *Пирид Виликодним од'ној днини йдуть до сповіди, а другой – до закону* [7, с. 132]. У с. Комарів Кельменецького району зафіксований варіант **јід'нојі**: *Треба міні пісти дес у сило до јід'нојі жінки* [7, с. 425]. Це пояснюється впливом наддністрянських говірок на буковинські, в яких присутній протетичний [ј]. Фонетичний варіант **вод'нојі** зафіксований у Заставнівському: *Такого бахура маї пажористого, що вод'нојі мамалигі йому мало* (Ржавинці) [7, с. 376] та Хотинському районах: *А наш сусід жиє без вод'нојі лехкі* (Грозинці) [7, с. 255].

У давальному відмінку однини жіночого роду зафіксовано коротку форму **од'ні** та **од'ніј** у с. Веренчанка Заставнівського району: *Я лиш її од'ні сказала, а вона уже розтарабанила по усім силі* [7, с. 464] та с. Вербівці: *Мині од'ніј і хорімців доста* [7, с. 614].

Орудний відмінок однини характеризується формою **од'нов**: *Мій сусід мав фузію з од'нов люфов* (Старосілля Кіцманський) [7, с. 604].

Місцевий відмінок однини жіночого роду представлений трьома варіантами: (на) **јід'ні, вод'ні, од'ні**. Тільки у населеному пункті Слобода Новоселицького району фіксується форма (на) **јід'ні**: *Стоїть собі дика баба у воді на јід'ні нозі і лови рибу* [7, с. 20]. Варіант (на) **вод'ні** засвідчується у с. Чорнівка Новоселицького району: *Зразу я їхав на вод'ні*

лидві, а тепер навчивси на двох [7, с. 258]. Форма **од'ні** використовується у с. Білівці Хотинського району: *Всі діти, як діти, а цей тупак навіть ни можи пальці на од'ні руці порахувати* [7, с. 555].

Форма середнього роду числівника **о'дин** у називному відмінку має такі варіанти, як: **од'но, од'ној**. Форма **од'но** зафіксована у більшості буковинських говірок, а саме: *Усі йдуть на жнива, лиш у городні бригаді од'но звіно лишаїса* (Зелена Кельменецький) [7, с. 156]. Варіант **од'ној** використовується тільки у с. Старий Вовчинець Глибоцького району: *Али то біда, як чоловік загонистий: ти йму од'ној, а він тобі другой, ти йму сіло, а він тобі впало* [7, с. 128].

У родовому відмінку середнього роду зафіксовано одну форму числівника *о'дин* – **од'ного**. Цей варіант у досліджених джерелах вживається тільки у с. Сербичани Сокирянського району: *Сканав від од'ного лиха, то на тобі други* [7, с. 491].

Давальний, орудний відмінки середнього роду в досліджених джерелах не виявлені.

Отже, числівник **один** у буковинських говірках має свої особливості, які є цінним скарбом для дослідження української мови. Ця лексема має розгалужену систему відмінювання та слововживання.

Література:

1. Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х Числівник української мови. К.: Наукова думка, 1980. 239 с.
2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. К.: Вища школа, 1980. 246 с.
3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Акад. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Вихованця. К.: «Пульсари», 2004. 400 с.
4. Герман К. Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини: Фонетика. Фонологія. Чернівці: Час, 1995. Т1. 410 с.
5. Герман К. Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини: Словозміна. Службові слова. Чернівці: Прут, 1998. Т2. 216 с.
6. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. К., 2017. 752 с.
7. Словник буковинських говірок / за ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.

*Томенко Олеся Миколаївна,
кандидат філологічних наук,
Національна академія
образотворчого мистецтва
і архітектури*

ВИТОКИ ТА ПЕРЕДУМОВИ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4552/>

За останні півтора року від початку повномасштабної війни (лютий 2022) до сьогодні (жовтень 2023) в Україні на мовному фронті точиться дискусія, яка набирає обертів у соцмережах, щоденній практиці, наукових публікаціях, круглих столах, конференціях, дослідженнях публічних людей, політиків: чи займе нарешті українська мова як маркер національної ідентичності своє стовідсоткове місце в Україні? У працях Лариси Масенко, Тараса Марусика [2] та інших науковців та громадських діячів висвітлюються актуальні питання утвердження або нехтування українською мовою під час війни.

Ситуація змінюється. Так, опитування Центру Разумкова 2016 року засвідчило: 55% респондентів вдома тільки або переважно спілкуються українською, 41% – переважно російською. Після повномасштабного вторгнення показники стали збільшуватися на користь української мови: 2023 рік – 68% – українською, 9% – російською, 22% – обома мовами [3].

З нашої точки зору, мовна нестійкість і невизначеність саме цих 22-х процентів створюють загрозливу ситуацію під час війни.

Проте ми хочемо наголосити на важливому моменті, який прояснює витoki формування мовної ідентичності: мовна ідентичність закладається з народження! Це аксіома для батьків або тих, хто виховує дитину в родині: якою мовою ви спілкуватиметеся з дитиною, яка навіть ще не вміє розмовляти, таку мову понесе ця дитина в світ і буде вважати рідною. Тому аргументи сьогоднішніх батьків, які захищають свою російськомовність тим, що так говорили їхні батьки – не достатні. Саме мова в родині сформує носія мови – і частина батьків досі сьогодні це не усвідомлює. Можемо проаналізувати ситуацію в Києві. Так, демографічна ситуація за окреслений період змінилася: частина населення Києва виїхала за кордон, частина внутрішньо переміщених осіб переїхала до Києва. Якщо аналізувати мовне середовище дітей у Києві, зокрема на дитячих майданчиках, у позадошкільному середовищі, то спостерігаються очевидні факти: батьки у міжособистісному спілкуванні продовжують говорити з дітьми російською мовою

У маленькому віці дитина не може зробити самостійний мовний вибір, як, скажімо, це може зробити вже сформована особистість. Яскравим прикладом свідомого вибору мови спілкування та переведення родини на українську мову у щоденному вжитку, розвінчання вагомим фактажем міфологеми «так говорили мої батьки» може бути відомий нині блогер Данило Гайдамаха. Його усвідомлення того, що шістнадцять років він, «народжений в Києві, з українським іменем і прізвищем 16 років ніс у свій простір російську мову, бо був транслятором тих травм, які накладали на нього століттями, і в час Незалежності він народився в Україні російськомовним – це травматичний досвід [1].

Література:

1. Данило Гайдамаха «Я соромився свого імені». Інтерв'ю суспільному телебаченню // <https://www.youtube.com/watch?v=xzPyg2kgAqU> (дата звернення 21 жовтня 2023).
2. Марусик Т. «30 років Незалежності: мовні акти, які змінюють Україну». TOV "Vydavnytstvo Klio». 2022. 462 С.
3. Опитування центру Разумкова <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-traven-2023r> (дата звернення 23.10.2023).

*Харкевич Галина Іліодорівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних
мов та перекладу, Волинський
національний університет
імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0001-6681-5251*

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4563/>

У дипломатичному дискурсі існують стилістично забарвлені тексти, такі як: дипломатичні промови, дипломатичні переговори, телеграми, де емоційне та експресивне наповнення відіграють важливу роль у досягненні прагматичної мети. Експресивність присутня у тій лексиці, яка здатна передавати ставлення мовця до його висловлювання.

Емоційність створює експресію, оскільки емоційні засоби мови завжди експресивні. Експресивність – це ширше поняття, адже воно, окрім різних смислових відтінків, містить також відтінки емоційної забарвленості [1]. Прагматичну категорію експресивності лексики дипломатичного дискурсу реалізовано завдяки використанню епітетів, метафор, метонімії та стилістично різнопланової лексики. Розглянемо найяскравіші приклади цього явища в англомовному дипломатичному дискурсі.

У сучасній дипломатичній комунікації використовують епітети. Наприклад: *gigantic plans, thorny problems, creeping annexation, sweeping actions*. Численними є приклади метафори: *investment vehicle, the brink of collapse, jumping-off place of aggression, the process started to move, shuttle diplomacy, rooftop protest, left/right wing of policy, to curb the corruption, to broaden the borders of understanding*. Згідно з теорією концептуальної метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона, метафора є способом пізнання та концептуалізації дійсності [2, с. 4]. У дипломатичних текстах метафори передають та формують певну ідеологію, спонукають до дії, сприяють встановленню ближчих контактів. Завдяки метафоричному образу дипломатичне послання дозволяє впливати та домінувати.

В англомовному дипломатичному дискурсі присутня також метонімія, коли назви столиць, будинків чи установ використовують у значенні держави та її уряду. Наприклад: *The White House, Paris, Downing Street*.

Насиченість тексту експресивними засобами, які передають загальнотильову атмосферу документа, залежить від його жанру. Існують жанри, зокрема, протоколи і резолюції, де такі елементи майже відсутні. Наведемо приклади вживання експресивної лексики в різних документах, які привертають увагу до гострого питання та допомагають створити цілісне враження про проблему, яку розглядають у документі:

*The objectives of the common agricultural policy shall be: to increase agricultural productivity ... by ensuring the rational development of agricultural production and **the optimum utilization** of the factors of production* [3, с. 11];

*This restriction would be **highly unusual**, as is made clear by the Council of Europe's definition of an ombudsman's role.*

Експресивність лексики дипломатичного дискурсу зазнає певної адаптації у цьому дискурсі і підкоряється його законам функціонування. Лексика з експресивним відтінком значень є нечисленною в англомовному дипломатичному дискурсі, проте вона значно змінює мовну картину документа.

Література:

1. Кащишин Н. Є. Експресивність термінів англомовного дипломатичного дискурсу. *Наукові записки*. Серія “Філологічні студії”. 2014. Кн. 2. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/Nzfn_2014_2_19.pdf (дата звернення: 24.10.2023).
2. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago, 1980. 242 p.
3. *Treaty Establishing the European Community (Consolidated Version)* / ed. by Derick Wyatt. Oxford : Oxford University Press, 1999. P. 3-99.

*Зінюк Анна Володимирівна,
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри прикладної
соціології та соціальних
комунікацій, Харківський
національний університет
імені В.Н. Каразіна
ORCID: 0000-0002-0369-8892*

МЕДІА ЯК ТРАНСЛЯТОР ЦІННОСТЕЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4530/>

У міру розвитку інформатизації суспільства мас-медіа починають мати більший вплив на численні аспекти суспільного життя. У сучасних соціокультурних умовах медіа характеризуються деякими відмітними ознаками: доступність, різноманіття каналів, використання різноманітних технічних засобів, своєрідність зворотного зв'язку, високий ступінь частоти та передачі інформації, універсальність, і виступають специфічним середовищем формування та вираження ціннісних орієнтацій суспільства.

Зв'язок цінностей та медіа презентує соціолог Н. Луман. Він пов'язує цінності з найкращими наслідками дії, називаючи їх «загальними позиціями щодо кращих станів і подій, символізованими як одиниці» [2]. Комунікація створює реальність, а всередині соціальної системи зумовлює формування та функціональні характеристики цінностей на локальному рівні, оскільки ціннісний консенсус неможливий суспільству загалом. Наприклад, у процесі комунікації той, хто володіє владою, здатний спонукати залежних від нього до засвоєння або незасвоєння якихось ціннісних установок.

Луман відзначає таку особливість цінностей, як ізолюваність від верифікації – цінності не можна остаточно спростувати чи прийняти: вони вбудовуються на згадку про соціальну систему, і випадки відхилення тих чи інших цінностей не «забуваються системою», що викликає нове обговорення цих цінностей у відповідний період часу.

Теоретично Лумана медіа формують соціальну пам'ять, вибірково фіксуючи те, що слід пам'ятати, що слід забути. Знання, отримані через медіа, хіба що самі собою складаються в замкнутий каркас, елементи

якого замінюють інші ціннісні орієнтири [1]. У соціальній системі має вироблятися достатній ціннісний консенсус і злагоду, навіщо необхідно створювати ціннісні логічні ієрархії. Як приклад Луман наводить «транзитивність відношення безлічі цінностей... – збереження свободи важливіше за збереження світу, світ важливіший за культуру, культура важливіша за прибуток, причому неможливо було б стверджувати, що прибуток важливіший за свободу» [1].

В наш час соціальні цінності формуються засобами масової інформації, проходячи три етапи. Перший етап полягає у тому, що спостерігаючи за поведінкою і тенденціями суспільства, відбувається представлення певної цінності на основі отриманих фактів. Другий етап – розповсюдження, або популяризація, цієї цінності у суспільстві і вкорінення її в звичний перелік. І заключний етап полягає у пропаганді цієї цінності в маси.

На першому етапі дійсність в медіа відображається когнітивною і обов'язково із презентацією фактів. На думку людини дуже впливають чіткі факти, якій їй пропонують, а якщо ці аргументи ще представлені медіа, тобто назагал, то це більше впливає на ціннісні орієнтації людини, ніж отримання цієї інформації іншим шляхом. Така довіра пішла ще з далеких часів, коли медіа були тільки друкованими, а текст містив в собі, так би мовити, сакральне знання.

На другому етапі виникає аналіз ідеалу. Тобто, в медіа висувається новий ідеал, який прикріплюється аргументами у вигляді статистики, досліджень, експертних думок, які підштовхують соціум на прийняття цієї цінності. У процесі публікації можуть бути отримання, як позитивні, так і негативні відгуки, але в будь-якому випадку у свідомості людини закріплюється новий ідеал.

Після того, як цінність була проаналізована, виявлена, представлена на публіку та критику відбувається процес включення, тобто інклюзія. Цінність починає вносити свої корективи в світогляд суспільства за допомогою засобів масової інформації, після чого вкорінюється в соціумі.

Сьогодні ніхто не зможе поспорити з тим, що роль засобів медіа в формуванні особистості, її цінностей та поглядів, величезна, адже саме медіа присутній в нашому житті кожного дня і несуть авторитетний характер.

Отже, медіа є потужним транслятором сучасних цінностей, як позитивних, так і негативних. Як таке, воно може відігравати вирішальну роль у формуванні ставлення, поведінки та світогляду окремих людей. Таким чином, медіаграмотність і критичне мислення є важливими для

орієнтування в складному та різноманітному медіа-ландшафті та сприяння відповідальній та етичній медіа-практиці. Крім того, творці контенту та виробники медіа зобов'язані просувати позитивні цінності та уникати шкідливих стереотипів і повідомлень, сприяючи розвитку більш справедливого, інклюзивного та сталого суспільства.

Література:

1. Luhmann, N. (1995). Social Systems. Translated by J. Bednarz Jr. with D. Baecker. Stanford, CA: Stanford University Press.
2. Luhmann, N. (2000). The Reality of the Mass Media. Translated by K. Cross. Cambridge: Polity Press.

*Шеляг Владислав Павлович,
студент, Вищий навчальний
заклад «Університет
імені Альфреда Нобеля»,
м. Дніпро, Україна*

*Бідняк Владислав Євгенійович,
студент, Вищий навчальний
заклад «Університет
імені Альфреда Нобеля»,
м. Дніпро, Україна*

ПАРАДОКС ЛАП'ЄРА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4541/>

Анотація: У статті надано теоретичний аналіз та інтерпретації результатів дослідження «парадоксу Лап'єра».

Ключові слова: парадокс Лап'єра, атитюд, поведінка.

Summary: The article provides a theoretical analysis and interpretation of the results of the study of the "Lapierre paradox".

Key words: Lapierre paradox, attitude, behavior.

Актуальність дослідження. Мабуть, кожен у своєму житті був учасником події в якій дії людини повністю або частково обернені її словам. Річард Лап'єр намагався дослідити цей феномен, щоб з'ясувати його причини. Результати його дослідження виявилися досить суперечними саме тому, це явище в майбутньому отримало назву «Парадокс Лап'єра». Результати даного дослідження актуальні й досі, тому що через цей феномен трапляється багато непорозумінь які в свою

чергу несуть за собою наслідки різного ступеню складності та масштабів. Від побутової сварки в родині до непорозумінь міжнаціонального рівня. Для того щоб зменшити імовірність цих подій необхідно розуміти чому і як воно функціонує.

Метою: статі є теоретичне дослідження феномену «парадоксу Лап'єра».

З 1928 по 1938 Річард Лап'єр видав три статі в журналі «Social Forces», що в свою чергу видаються у Oxford University Press. Ці статті порушували проблему упередження і їх оцінці.

Тільки друга з трьох статей привернула до себе увагу, яка розглядала зв'язок відносин і дій та була створена на основі подорожі пари із Китаю з якою був Лап'єр в якості компаньйона. Лап'єр збирав данні і в інший подорожі у 1927 року коли поїхав в Європу. Також він використовував звичайні бесіди, додаючи до них спеціальні питання, у розмовах з людьми в місцях їхньої зупинки. Таким чином науковець порівнював соціальну думку по відношенню до «темношкірих людей» у Франції та Англії [1].

Дослідження Р. Лап'єра тривало на протязі двох років, під час яких він подорожував, з парою китайських молодят, відвідавши в загалом більше 250 готелів. Подорож відбулася в той час, коли в Америці фігурувало стійке упередження проти людей азіатської національності, однак молодятм лише один раз відмовили у поселенні в готелі. Через шість місяців, експериментатор вислав в готелі, де вони успішно влаштовувалися під час мандрівки листи з проханням прийняти його і китайців знову. Відповіді надійшли з 128 місць і 92% з них містили відмову.

Таким чином, проявилась відмінність між атитюдами і дійсною поведінкою господарів готелів по відношенню до китайців.

Віктор Шапар у власному сучасному тлумачному психологічному словнику дає наступне визначення атитюдю.

«Атитюд (від фр. attitude – поза) – за Д. Узнадзе, готовність, схильність суб'єкта до сприйняття майбутніх подій і до дій у певному напрямку; забезпечує сталий цілеспрямований характер перебігу відповідної діяльності, є основою доцільної виборчої активності людини.» [7, с. 556]

Дослідження Лап'єра викликало чи мало інтересу серед наукової спільноти і тому зовсім не дивно, що з'явилося багато тлумачень його результатів.

Фішбейн і Айзен запропонували власну концепцію співвідношення атитюдів і поведінки, що включає елемент соціальних норм як визначальний фактор. Основна гіпотеза теорії полягає в тому, що значна частина поведінки, дослідження в соціальній психології, є підпорядкована

вольовому контролю. Автори гіпотези стверджують, що відносні елементи вкладу і суб'єктивних норм в прогнозування поведінки невизначні завчасно і залежать від конкретного типу поведінки і індивіда [5].

Террі Докер ліцензований бізнес-психолог і Артур Г. Бедеян заслужений професор менеджменту в Університеті штату Луїзіана вважають, що вирішальне дослідження відносин між установками і поведінкою Лап'єр зазвичай невірно тлумачили як вказівку на невідповідність між установками і поведінкою. Фактично, реальне виявлене невідповідність було між істинними установками тобто тенденцією діяти певним чином і тим, що вимірюється за допомогою анкети відносини. Основне завдання Лап'єр полягала в тому, щоб вказати на небезпеку припущення, що «установки», оцінені за допомогою опитувальника, призводять до реальної поведінки в конкретних ситуаціях [2].

Мілтон Рокіч сформулював припущення про те, що у індивіда одночасно присутні два аттитюда і в один момент часу може бути активізований тільки один на об'єкт або обставину. В рамках цієї теорії у персоналу готелів активізувався аттитюд на ситуацію, коли Лап'єр і пара молодят безпосередньо їздили в готелі, даний аттитюд негативним не був. При цьому аттитюд на об'єкт, що активізувався при читанні листів, був різко негативним, чим мотивує вагому розбіжність між реальною поведінкою і відповідями на листи [3].

Усі аттитюди поділяють на дві складові афект та оцінку.

Афект – емоційна реакція яка породжується об'єктом стосунків.

Оцінка – переконання, судження, думки стосовно об'єкта.

Саме через структуру аттитюдів дослідники Давид Кац та Езра Стотленд пояснювали їх механізм роботи. Її теорія базується на тому, що в залежності від ситуації може активуватися як афектна так і когнітивна складова установки, тим самим змінюючи цим рішення суб'єкта [4].

Усі наведені пояснення припускали, що аттитюди так або інакше впливають на поведінку людини, однак були і такі вчені, що шукали зовсім інший підхід до пояснення природи цього явища. Наприклад дослідник Дж. Бем припустив, що аттитюд і поведінка мають зворотні відносини. Причина аттитюда народжується саме з поведінки. Науковець вважав, що людина формує аттитюд впродовж власної поведінки. Саме під час спостережень за своєю поведінкою формується аттитюд [6].

До методу експерименту Лап'єра були висловлені такі критичні зауваження:

➤ Лап'єр застосовував доволі спрощені методи. Приміром, на питання в листах треба було дати відповідь «так» або «ні». Критики засвідчували, що на основі таких спрощених даних складно зрозуміти

змістовні установки щодо певних категорій груп людей, але можливо в дослідженні, респонденти навіть не мали жодної інформації про представників національної групи. Вони могли уявляти носіїв даної етнічної групи зовсім інакшими, ніж реальні привабливі молоді люди, з якими їм довелося спілкуватися.

➤ Експериментатор отримав відповіді лише від половини закладів, які він відвідав. Ці результати можуть вказувати, що ті, хто вирішив відповісти, дійсно мали досить точні негативні атитюди щодо людей азійської національності.

➤ У дослідженні не враховувалося, хто саме давав відповіді на листи. Люди що зустрічалися з мандрівниками або інші співробітники готелів. Лап'єр вважав, що отримував відповіді від тих, хто з ними зустрічався, проте через шість місяців персонал закладу міг кардинально змінитися.

Список літератури:

1. Social Forces, Volume 13, Issue 2, December 1934, Pages 230-237. URL: <https://doi.org/10.2307/2570339>
2. Dockery TM, Bedeian A. Attitudes versus actions: Lapiere's (1934) classic study revisited, Soc Behav Pers, 1989, vol. 17
3. Rokeach M. Belief, Attitudes, and Values: A Theory of Organization and Change. San Francisco: Jossey-Bass, Inc. 1968.
4. Katz D., Stotland E. A preliminary statement to a theory of attitude structure and change. / Ed. S. Koch, Psychology: A study of a science (Vol. 3, pp. 423-475). New York: McGraw Hill.
5. Андреева Г. М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. – М.: Аспект Пресс, 2001.
6. Bem D. J. Self-perception theory. / Ed. L. Berkowitz, Advances in experimental social psychology, Vol. 6. New York: Academic Press, 1972. URL: <https://www2.psych.ubc.ca/~schaller/Psyc590Readings/Bem1972.pdf>
7. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, 2007. – 640 с. – ISBN 966-7880-85-0.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

*Зубрицький Олександр
Володимирович,
кандидат юридичних наук,
докторант Івано-Франківського
національного технічного
університету нафти і газу,
Інститут гуманітарної
підготовки та державного
управління, кафедра публічного
управління та адміністрування
ORCID: 0009-0005-2263-0032*

ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4529/>

Державна політика України у 2023 році спрямована на забезпечення дотримання балансу між забезпеченням національного суверенітету, працездатної економіки та соціальних програм для потерпілих у війні з російським агресором, прав і свобод громадян, а також здійсненням реформ для імплементації положень Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС.

Реалізація державної політики здійснюється різними органами, зокрема, шляхом ухвалення законів та підзаконних актів. При цьому, відповідно до статті 93 Конституції України, право законодавчої ініціативи належить «Президентові України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України» [1]. Перелік суб'єктів законодавчої ініціативи є вичерпним, але фактично таким правом наділені представники законодавчої і виконавчої влади. Натомість органи судової влади, які в силу своєї діяльності безпосередньо взаємодіють з громадянами та виявляють недоліки у законодавчому регулюванні, позбавлені можливості впливати інші гілки влади, які можуть неякісно здійснювати законотворчу роботу.

Судова система України складається з Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції, найвищим з яких є Верховний Суд. Роль Конституційного Суду як суб'єкта законодавчої ініціативи

могла б бути досить ваговою, оскільки Суд може оперативно реагувати на системні порушення законодавства у випадку їх невідповідності нормам Конституції України. Конституційний Суд України, визнаючи певні законодавчі норми неконституційними, встановлює природу відносин та напрямок, у якому суспільні відносини повинні розвиватися. У зв'язку з цим законопроекти Конституційного Суду України могли б бути дуже влучними і доцільними та вирішувати правову проблему не тільки на момент виявлення порушення, а й запобігати виникненню порушень вимог Основного закону та прав і свобод громадян у майбутньому.

Верховний Суд, який діє у складі Великої Палати, Об'єднаних палат та спеціалізованих палат, є найвищим судовим органом серед судів загальної юрисдикції. Історично, правопередник Верховний Суд УРСР був наділений правом законодавчої ініціативи Конституцією УРСР, а з 1995 року це право було надано також Вищому арбітражному суду, який наразі фактично є відповідником Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду [2, с. 5].

Україна зобов'язалася імплементувати положення Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, а тому суди розглядають багато спорів, які стосуються невідповідності застарілого українського законодавства положенням Угоди про Асоціацію. Верховний Суд уже розглядає такі спори і застосовує положення Угоди про Асоціацію як норми прямої дії [3].

Разом з цим, відсутній державний механізм, коли народні депутати, Президент України чи Кабінет Міністрів України аналізують судову практику та ініціюють внесення змін до законодавчих актів у частині приведення їх у відповідність до Угоди про Асоціацію, а тому подібні спори можуть виникати і в майбутньому.

Враховуючи вищевказане, наділення Верховного Суду чи його найвищого органу – Великої Палати Верховного Суду правом законодавчої ініціативи допоможе прискорити євроінтеграційні процеси адаптації українського законодавства до законодавства ЄС та, зокрема, Угоди про Асоціацію. Такі зміни збалансують розподіл влади між трьома гілками та допоможуть оперативно реагувати на виклики, які стоять перед державою у цей складний час.

Література:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 20.06.2023).

2. Конституція України від 20 квітня 1978 р. зі змінами, внесеними згідно з Законами № 404-12 від 24.10.90, № 1213а-12 від 19.06.91, № 1293-12 від 05.07.91, № 171/94-ВР від 21.09.94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09/ed19951210#Text>
3. Ханова Р., Барікова А. Застосування положень Угоди про асоціацію на рівні касаційної інстанції. *Судово-юридична газета*. 2020. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/182464-zastosuvannya-polozhen-ugodi-pro-asotsiatsiyu-na-rivni-kasatsiynoyi-instantsiyi>.

*Лопатін Данило Андрійович,
студент, Харківський
національний університет
імені В.Н. Каразіна*

*Науковий керівник: Самофалова
Тетяна Олександрівна,
кандидат наук з державного
управління, доцент, Харківський
національний університет
імені В.Н. Каразіна*

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4556/>

Розширення підприємницької активності молоді є важливим інструментом для підтримки економічного розвитку. Залучення молодих людей до підприємницької сфери грає ключову роль у підтримці і розвитку сектору малого бізнесу, що в свою чергу сприяє зміцненню цього сектору та створенню реальних передумов для економічного зростання [4].

Молодіжне підприємництво є вкрай складним сектором, що має мати особливий фокус уваги зі сторони державних установ [5]. Отож, актуальність теми визначається необхідністю аналізу та виокремлення проблемних аспектів державної підтримки молодіжного підприємництва.

Президент України 12 березня 2021 року видав Указ, яким схвалив Національну молодіжну стратегію на період до 2030 року (далі – Стратегія) [3]. Цей документ призначений для координації заходів

державних органів влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій з метою сприяння найліпшому розвитку молоді в Україні [2].

Одним із ключових завдань державної молодіжної політики є створення умов для всебічного розвитку молоді. Це включає в себе також розвиток підприємницьких навичок і компетенцій. Програма передбачає ряд заходів, які сприятимуть цьому, зокрема: розробка і реалізація державних програм і проектів у сфері молодіжної політики, які будуть спрямовані на розвиток підприємницьких навичок і компетенцій молоді; створення мережі молодіжних центрів і закладів освіти, які будуть надавати молоді доступ до інформації та освітніх ресурсів; залучення молоді до волонтерства та інших форм суспільної діяльності, які можуть сприяти розвитку підприємницького духу [2].

Реалізація цих заходів може допомогти молоді розвинути підприємницькі навички і компетенції, що, в свою чергу, може сприяти створенню молодіжної підприємницької екосистеми в Україні.

Звернувшись до інших нормативно-правових актів держави щодо роботи з молоддю та підприємництвом, зокрема ЗУ «Про Підприємництво», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді», «Про підтримку малого підприємництва», бачимо, що наразі у законодавстві України не сформульовані поняття «молодіжне підприємництво», «суб'єкт молодіжного підприємництва», «молодіжна підприємницька діяльність». Отож, закони які мають регулювати молодіжне підприємництва прямо його не стосуються. Тобто, молода людина, яка бажає започаткувати власний бізнес, є незахищеною у правовому та економічному полі, не має чіткого розуміння діяльності молодіжного підприємництва.

Спираючись на зарубіжний досвід відмітимо, що Європейський Союз всебічно підтримує молодь у розвитку молодіжного підприємництва [1]. Його програми та стратегії розвитку молодіжної політики виокремлюють цю сферу від інших. Так, Європейська комісія у своїх нормативних актах визначає молодіжне підприємництво як підприємницьку діяльність, що здійснюється молодими людьми віком від 15 до 34 років [7]. Сербська Національна молодіжна стратегія на 2015-2025 роки розуміє молодіжне підприємництво як підприємницьку діяльність молодих людей віком від 15 до 24 років [8].

Так, прийнята 2021 року Стратегія має кореляцію з програмами підтримки молоді в ЄС та все одно не чітко формулює заходи для

розвитку молодіжного підприємництва та його правової підтримки. У цілому, можна зробити висновок, що Національна молодіжна стратегія до 2030 року є прогресивним документом, який спрямований на розвиток молоді в Україні, у тому числі і в сфері підприємництва хоча і має певну невизначеність щодо розвитку самозайнятості молоді, зокрема у таких важливих моментах, як сприяння працевлаштування молоді, розвиток їхніх підприємницьких навичок та забезпечення нормативно-правової регуляції молодого підприємництва.

За даними соціологічного опитування «Становище молоді України – 2021» 39,9% респондентів відзначили, що підприємництво є надзвичайно привабливою професією для молоді в Україні. Відмітимо, що 30,9% респондентів вважають, що сприяння зайнятості та самозайнятості молоді є найбільш актуальним напрямом розвитку державної молодіжної політики. Також важливим є те, що 27,7% респондентів виразили бажання отримати більше знань з підприємництва [6].

Результати опитування свідчать про важливість всебічної підтримки підприємницької активності серед молоді та розвитку програм, спрямованих на підтримку зайнятості та підприємництва серед молодих людей України.

Молодіжне підприємництво має великий потенціал для розвитку економіки України, і відсутність законодавчого визначення цього поняття ускладнює його підтримку з боку держави.

Для розвитку молодіжного підприємництва в Україні необхідні системні заходи, включаючи зміни до законодавства, створення сприятливих умов та підтримки для молодих підприємців.

Законодавче забезпечення щодо молодіжного підприємництва в Україні, зокрема після повномасштабного вторгнення є важливим, оскільки воно сприяє стимулюванню та підтримці молодих підприємців, їх правовому захисту на українському підприємницькому ринку, сприяє їхньому активному включенню в економічний розвиток країни, європейську реінтеграцію та дає можливість створити нові робочі місця для молоді.

Вищевикладений матеріал допоможе науковцям надалі аналізувати проблематику невизначеності нормативно-правового регулювання діяльності молодіжного підприємництва в Україні та може спонукати державу внести зміни до законодавства, щоб офіційно визначити поняття «молодіжне підприємництво» і забезпечити його правову підтримку.

Література:

1. Лопатін Д. Особливості підтримки молодіжного підприємництва у Європейському Союзі. Світ наукових досліджень : Міжнар. мультидисциплінарна наук. конф. 2023. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/4878/> (дата звернення: 23.10.2023).
2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.06.2021 р. № 579 : станом на 8 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-п#Text> (дата звернення: 23.10.2023).
3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (дата звернення: 23.10.2023).
4. Сірий Є. В. Сучасне становище молодіжного підприємництва: статистичний та соціологічний вимір. Демографія та соціальна економіка. 2020. № 1 (39). С. 63-78.
5. Сірий Є. В. Основні проблеми розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості в Україні. *Особливості розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні* : Монографія. Київ, 2021. С. 7.
6. Становище молоді України 2021. Київ : М-во молоді та спорту України, 2022. 42 с.
7. Eurofound (2015), Youth entrepreneurship in Europe: Values, attitudes, policies, Publications Office of the European Union, Luxembourg
8. National Youth Strategy of Republic of Serbia 2015-2025 : Strategy.

*Богачова Ася Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент, Київський
національний лінгвістичний
університет
ORCID: 0009-0004-8487-887X*

*Остапенко Юлія Володимирівна,
студентка, Київський
національний лінгвістичний
університет*

*Конівненко Вікторія Миколаївна,
студентка, Київський
національний лінгвістичний
університет*

СТАТИСТИКА ТА АНАЛІТИКА: СКІЛЬКИ РОКІВ СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ГЕЙМЕРУ?

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4543/>

Близько 63% українців віком від 31 до 35 років грають у комп'ютерні ігри, щоби відключитися від реальності. А ось понад 80% геймерів-підлітків розглядають ігри як дієвий спосіб вбити час. Про це у дослідженні українського ринку відеоігор заявила аудиторська компанія Nielsen [1]. Найчастіше українці проводять в іграх не більше ніж 1-3 години на день. Однак є й ті, хто грає по 12-16 годин на день [2].

Для проведення дослідження було проведено опитування 37 респондентів різного віку для підтвердження або спростування гіпотези: чим старша людина, тим менше вона грає в ігри. Перевіримо наступну гіпотезу, а також результати аналітики аудиторської компанії Nielsen власним статистичним дослідженням.

Маємо наступні результати.

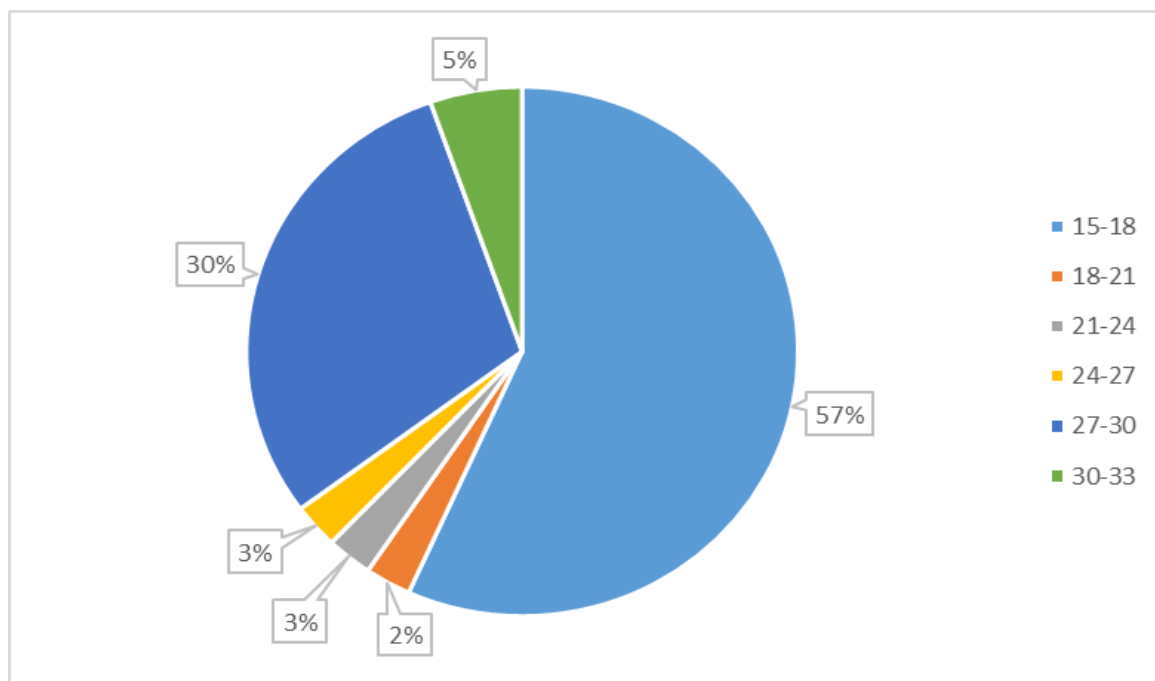

Рис. 1. Структура респондентів статистичного дослідження за віком

Таблиця 1.

Аналітичне групування дослідження залежності між віком та часом, що витрачається на комп'ютерні ігри (год/тиждень)

№ групи	Групи респондентів за віком, років	Кількість респондентів у групі	Вік, років		Час на ігри, год/тиждень	
			разом	середній по групі	разом	середній по групі
1	2	3	4	5	6	7
1	15-18	21	364	17,3	176,6	8,4
2	18-21	1	21	21	4	4
3	21-24	1	24	24	5	5
4	24-27	1	26	26	3	3
5	27-30	11	314	28,5	55,5	5
6	30-33	2	64	32	32	16
Разом		37	813	22	276,1	7,5

Висновок: дані аналітичного групування демонструють відсутність залежності між віком опитаних та часом, який вони приділяють на ігри (відеоігри, ігри на телефоні, приставці, комп'ютері тощо). Але результати дослідження демонструють велику зацікавленість в комп'ютерних іграх не тільки підлітків (вікова група 15-18 років), а й сучасних українців віком 30-33 роки.

Результати дослідження повністю співпадають з аналітикою аудиторської компанії Nielsen: «Варто також відзначити, що всупереч стереотипу у відеоігри в Україні грають не лише діти. Середній вік вітчизняних гравців – 31 рік. Згідно з дослідженням, 65% українських геймерів мешкають у шлюбі, а 7 з 10 гравців мають одну або кілька вищих освіт» [1].

Література:

1. Хмарочос – URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2021/02/19/v-ukrayini-provel-y-pershe-doslidzhennya-gejmeriv-shho-vono-pokazalo/>
2. Ігрова індустрія в цифрах: хто такий сучасний український геймер – URL: <https://glavred.net/techno/igrovaya-industriya-v-cifrah-kto-takoy-sovremennyy-ukrainskiy-geymer-10249286.html>

*Пундєв Володимир Васильович,
кандидат психологічних наук,
Одеський національний
економічний університет
ORCID: 0000-0003-0407-4229*

ПОВЕДІНКОВА ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНІ РІШЕННЯ СПОЖИВАЧІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4531/>

Коли ми говоримо про цільовий ринок та вплив на економічні рішення споживачів, ми починаємо говорити про поведінку клієнтів: їх психологію споживацької діяльності та прийняття рішень. Як узагальнено у [3], три перспективи нової (поведінкової) економіки повинні брати до уваги психологічні та когнітивні фактори, які безпосередньо пов'язані з факторами купівлі споживача, звертаючи увагу на фактори, що впливають на те, як поведуться споживачі у пошуковій активності та вже користуючись товарами чи послугами компанії. У поведінковій економіці існує загальна дискусія з теоретичних позицій: 1) вивчення евристики (наприклад, люди приймають 95% своїх рішень, використовуючи розумові скорочення або практичні правила); 2) фреймового психолінгвістичного аналізу (скриптів, сценаріїв, схем-стереотипів, які формують психічні шляхи-фільтри індивіда в розумінні та реагуванні на ринкові дії); 3) психології маркетингу (це включає питання правильного ціноутворення та раціонального / нераціонального прийняття рішень). Обговорення поведінкової економіки включає всі аспекти споживчої поведінки; вони, згідно до найбільш поширеної класифікації Ж. Ф. Кролара, групуються та мають назву за потребами – SABONE (Securite – безпека, Affection – прихильність, Bienetre – комфорт, Orgueil – гордість, Nouveaute – новизна, Economic – економія) [1].

Та, згідно з оглядом літератури, мотивація, сприйняття і ставлення – це головні психологічні процеси, які впливають на рішення людини придбати продукти чи послуги. 1) Внутрішня мотивація споживача впливатиме на її рішення про покупку, оскільки вона є залежною на заохочення, яке вони мають. Наприклад, мотивація оцінювання якості продукту, підбору ціни та зручності використання. 2) Оскільки кожен

буде сприймати товар по-різному, роль сприйняття споживача також впливатиме на покупку рішення. Тому рішення про покупку будуть прийматися швидко, якщо є вже сформоване сприятливе сприйняття продуктів. Цей погляд може набувати форми судження про особливості продукту, які можуть зробити споживачів щасливими і життя більш комфортним. 3). Можна стимулювати ставлення споживачів до зацікавленості в покупці продукту; природно, ставлення, яке виникає, має бути позитивним ставленням. Це більш свідомо впевненість і думки, які приходять із володінням продукту, усвідомлюючи його переваги та недоліки. Споживачі, таким чином, вибиратимуть продукти на основі технологічного, культурного та економічного контексту.

На підставі проведеного нами дослідження був зроблений висновок про те, що можна будувати різні стратегії впливу на економічні рішення споживачів відповідно до їх поведінкових рис і використовувати це організаціями в маркетингових кампаніях. Зокрема, методика самооцінки ефективності Бандури дозволила встановити зв'язок між соціальними факторами та поведінкою споживача. Така інформація дає можливість визначити цільову аудиторію та розробити ефективну стратегію впливу на неї. Була також застосована методика визначення акцентуації характеру та темпераменту особистості Леонгарда-Шмішека-Хойна (ЛШХ), вона дозволила виявити типові риси характеру, які є важливими при прийнятті варіанту економічного рішення. Наприклад, особи з високим рівнем емоційної стійкості можуть бути більш успішними у прийнятті рішень в умовах невизначеності та стресу, що часто виникає при здійсненні ризикованих економічних операцій [2].

Такі аналізи можуть допомогти виявити певні патерни у поведінці споживачів під впливом різних стратегій та зрозуміти, як ці стратегії впливають різні типи особистості. Ця інформація може бути корисною для розробки ефективніших тактик впливу на споживачів у майбутньому. Наприклад, для того, щоб виявити залежності та патерни у поведінці споживачів під впливом кожної тактики, можна провести кореляційний аналіз між результатами психологічних методик (ЛШХ, Бандури, чи інші) та визначити, чи існує зв'язок між особливостями особистості та рівнем впливу на рішення споживача. Дослідити, чи існує зв'язок між типом акцентуації характеру, рівнем самооцінки ефективності і тим, які стратегії на споживача найбільш ефективні. Також можна дослідити, які групи споживачів найбільш схильні до впливу конкретних тактик, і які аспекти кожної тактики можуть вплинути на економічні рішення розподілених груп споживачів. Якщо було виявлено, що рівень певної акцентуації особистості сильно впливає на реакцію споживача за стратегією

«соціальний доказ», то компанія може використовувати цю інформацію для налаштування своїх маркетингових кампаній, спрямованих на цю аудиторію, включаючи більше соціальних доказів своїх рекламних матеріалів.

Література:

1. Бутко М. П. Економічна психологія. За заг. ред. Бутка М. П. / М. П. Бутко, А. П. Неживенко, Т. В. Пепа. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 232 с.
2. Мозер Е. О., Пундєв В. В. Як тактики цифрового маркетингу впливають на прийняття споживачем економічних рішень. *Сучасні виклики економіки: збірник матеріалів III підсумкової науково-практичної студентської конференції ОНЕУ* (м. Одеса, 20 квітня 2023 р.), Одеса, 2023. С. 216-217. <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16077>
3. Gadzali S. Determinants of Consumer Purchases in the Perspective of Business Psychology. *Apollo: Journal of Tourism and Business*. 2023, Vol. 1(1). P. 23-28. DOI: 10.58905/apollo.v1i1.9.

*Сербова Ольга Вікторівна,
кандидат психологічних наук,
доцентка кафедри психології
та педагогіки, Національний
технічний університет України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

*Спащенко Катерина Сергіївна,
здобувачка освіти 6 курсу, другого
(магістерського) рівня,
Київський університет
імені Бориса Грінченка*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4544/>

Актуальність формування соціально-комунікативних навичок підлітків з особливими освітніми потребами (ООП) в умовах інклюзивного навчання на педагогічному рівні визначена соціальним запитом суспільства – поступовим формуванням особистості, адаптованої

до умов соціального життя. Специфічна проблема підлітків з ООП – утруднення задоволення актуальних соціальних потреб. В умовах сьогодення інклюзія дітей підліткового віку з ООП в суспільство є одним із необхідних напрямів наукових досліджень і роботи різноманітних соціальних інститутів та громадських організацій.

З одного боку, інклюзія дитини підліткового віку в структуру суспільства припускає не тільки і не стільки створення зручних умов, що дозволяють дитині з ООП (а потім і дорослому) існувати, не пристосовуючись до суспільних вимог і не долаючи власного дефекту, скільки підготовку дитини до самостійного вирішення реальних життєвих і соціальних завдань [1; 2; 4]. Тобто, соціалізація вимагає не пристосування зовнішніх умов до особливостей дитини, а зміни її способу існування відповідно до соціальних умов і різних форм культури. З іншого боку, важливе значення для успішної соціалізації дитини підліткового віку з ООП має ставлення до неї суспільства. У цьому контексті представляється важливим розуміння цінності людської особистості незалежно від її соціальної корисності і функціональної значущості.

Слід враховувати, що суб'єктивно соціальна ситуація розвитку може переживатися підлітком з ООП як фрустрація потреб в спілкуванні, позитивної уваги людей та кликати болісні переживання, які стають джерелом специфічних особистісних особливостей, що ускладнюють процес формування комунікативних навичок та включеності в соціум. Дуже важливим і в соціальному, і в психологічному планах є процес формування уявлень підлітка з ООП про певні соціальні ролі. На жаль, здебільшого ці уявлення є розмитими, спотвореними й амбівалентними [5; 6]. Недостатність повноцінних для підлітка контактів (однолітки, друзі по вулиці, сусіди) призводить до того, що образ ролі вибудовується як когнітивний дисонанс, тобто створюється на основі суперечливої інформації, що одержується підлітком з різних джерел.

Для підлітків з ООП характерним є недостатній рівень усвідомлення власного «Я», труднощі або порушення взаємовідносин з навколишнім світом та між окремими психологічними утвореннями (між мотивами та самооцінкою, цінностями та самооцінкою, між «Я-ідеальним» та «Я-реальним», зокрема у соціальному аспекті). Підлітки з ООП найчастіше переживають цілу низку адаптаційних і функціональних деструкцій. На особливості розвитку нашаровуються впливи соціальних чинників (негативне або умовно-позитивне ставлення однолітків та суспільства, недостатня або недосконала залученість в систему соціальних відносин) [4; 6].

Основною метою і провідним завданням інклюзивної освіти є створення оптимальних умов для досягнення соціальної зрілості кожною особистістю з ООП, розвитку тих здібностей, які потрібні їй і суспільству, досягнення доступного рівня освіченості, використовуючи потенціал компенсаторно-корекційних можливостей, включення її в соціально-вартісну активну діяльність, забезпечення адекватних і гармонійних уявлень про навколишній світ, навичок соціальної поведінки, вміння орієнтуватися в системах соціальних норм і правил, здатність взаємодіяти в соціальному просторі [1; 3].

Таким чином, під поняттям «соціально-комунікативний розвиток» нами розуміється здатність дитини забезпечувати власні потреби і цілі шляхом створення партнерських відносин з іншими особами, згідно з їхніми очікуваннями, потребами і цілями в межах суспільно прийнятної поведінки, а також завдяки ефективній комунікації.

Соціально-комунікативний розвиток підлітків в інклюзивному просторі в змістовому відношенні має декілька напрямків: розвиток продуктивної діяльності; патріотичне виховання; формування основ безпечної поведінки в побуті, соціумі та природі; трудове виховання. Розвиток соціально-комунікативних умінь передбачає формування таких компетентності, як технологічна, інформаційна та соціально-комунікативна. Соціально-комунікативна компетентність складається з двох аспектів – соціального та комунікативного. Соціальний – це співвідношення власних прагнень з прагненнями оточуючих і продуктивна взаємодія з однолітками, об'єднаними спільним завданням в процесі навчання. Комунікативний аспект – це уміння отримувати необхідну інформацію в процесі діалогу, готовність представляти і відстоювати власні погляди та вміння використовувати слова в процесі комунікації для вирішення певних завдань.

Актуальним на сьогодні залишається пошук шляхів формування комунікативних навичок, розширення соціальних уявлень і розуміння соціальних стосунків підлітків з ООП як на уроках, так і в позакласній діяльності, а також стимулювання внутрішньої активності підлітків до підвищення своєї соціально-комунікативної компетентності в суспільстві.

Для реалізації завдання створення моделі розвитку соціально-комунікативних навичок підлітків з ООП психологи пропонують велику кількість різноманітних програм і технологій в умовах інклюзивного навчання. Найбільш ефективними вважають ігрові технології, котрі сприяють: спілкуванню на вербальному та невербальному рівні; умінню

визначати емоційний стан інших людей, висловлювати свої почуття, ставити відкриті та закриті питання; вмінно виділяти основну ідею висловлювання, підводити підсумок; розвитку слухового сприйняття; вміння розуміти співрозмовника, вникати в суть отриманої інформації; розвитку вміння встановлювати логічні, причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки; аргументувати свою точку зору, викладати свої думки точно та лаконічно [2; 3].

Відтак, завданнями інклюзивного простору для розвитку соціально-комунікативних навичок підлітків з особливими освітніми потребами визначено: створення постійного комунікативного простору через організацію груп взаємодії підлітків; навчання навичкам соціального самовизначення, підвищення їх соціальної активності, розширення кола діяльності, включення дитини до активного шкільного функціонування, опрацювання можливих ролей, функцій і зон відповідальності.

Список літератури:

1. Бікус О. О., Волошина В. В. Теоретичні засади формування комунікативної компетенції у підлітковому віці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*. 2015. Вип. 1(46). С. 17-23.
2. Дорошко, І. І., Малихіна, О. Є., Туріщева, Л. В. Розвиток комунікативних умінь дітей з ООП в умовах інклюзивного. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 2022 (4). С. 134-138.
3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Сербова О.В. Психологічні чинники економічної соціалізації дітей з обмеженими фізичними можливостями: монографія. Київ: Талком, 2015. 232 с.
5. Сербова О.В. Соціалізація і становлення особистості дитини у несталому і нестабільному середовищі: колективна монографія [Text] / Problems and Prospects of Territories' Socio-Economic Development. Monograph. Opole : Publishing House WSZiA, 2016. P. 193-196.
6. Serbova O., Lopatina H., Aliksieieva H., Tsybuliak N. Features of Economic Socialization of Children with Disabilities. *Journal of History Culture and Art Research*. 2019. Issue 8 (3). P. 162-178.

*Літвінова-Головань
Ольга Павлівна,
кандидат педагогічних наук,
Відокремлений структурний
підрозділ «Економіко-правничий
фаховий коледж Запорізького
національного університету»
ORCID: 0000-0002-2647-8147*

*Безкоровайна Лариса Вікторівна,
доктор педагогічних наук,
професор, Запорізький
національний університет
ORCID: 0000-0001-9502-9604*

*Бородіна Катерина Володимирівна,
студентка 2-го курсу, Запорізький
національний університет*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО МАТЕРІАЛУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4538/>

Фізичне виховання студентів в умовах дистанційного навчання приймає багато викликів, які зазнала освіта України під час воєнного стану. Разом із тим, організація фізичного виховання в дистанційній формі потребує об'єднаних зусиль як викладачів для досягнення необхідних результатів навчання, так і студентів для забезпечення необхідної рухової активності та підтримки рівня розвитку фізичних якостей.

Перехід на дистанційну форму навчання в умовах воєнного стану забезпечив студентів можливістю здобувати вищу освіту незалежно від їх місця поточного перебування, в тому числі закордоном, відповідно до державних гарантій згідно зі ст. 57-1 Закону України «Про освіту» та «Про вищу освіту» [1].

Мета статті полягає у розгляді особливостей розробки навчально-методичного матеріалу з фізичного виховання для закладів вищої освіти.

Головними засобами дистанційного навчання стали відео тренування з комплексами вправ, он-лайн конференції та завдання до самостійного опрацювання. Але, ці засоби не надають повної можливості до більш розгорнутого та детального опрацювання та виправлення викладачем техніки виконання більшості вправ, рухів, технічних прийомів тощо. Також, процес навчання ускладнюється частими повітряними тривогами, під час яких і студенти і викладачі мають перебувати в укриттях, перебоями електропостачання, що в свою чергу впливає на можливість використання інтернет-мережі [2]. І головним викликом в цьому процесі є контроль за здійсненням студентами необхідної рухової активності для підтримки рівня розвитку фізичних якостей. Тож, під час розроблення навчально-методичного матеріалу необхідне: завчасне планування, визначена система оцінювання та креативний підхід задля підвищення зацікавленості студентів до он-лайн занять з фізичного виховання та опрацювання завдань самостійної роботи.

Так, у якості самостійної роботи, під час вивчення методів самоконтролю на заняттях з фізичного виховання, нами було запропоновано студентам виконати пульсометрію та побудувати пульсову криву, відмітивши чотири точки (показники ЧСС) до фізичного навантаження, після фізичного навантаження, за 3 хвилини після фізичного навантаження та за 6 хвилин після фізичного навантаження. До цього завдання студентам надавався відео матеріал щодо самостійного зняття показників ЧСС, а також відео з комплексом вправ, які стали тим фізичним навантаженням, після якого студенти мали зняти показники ЧСС. Оцінка виконання цього завдання відбувалась саме за наявності побудованої пульсової кривої, що і спонукало студентів обов'язково виконати фізичне навантаження з запропонованого відео матеріалу.

Наступним методом заохочення студентів до рухової активності ми обрали електронне тестування в СЕЗН Moodle. Студентам було запропоновано відповісти на питання тесту і обрати правильну відповідь серед декількох варіантів. Але, перед проходженням тесту, студенти мали переглянути відео завдання з фізичними вправами спрямованими на розвиток сили різних м'язових груп (м'язи різних частин тіла). Питання тесту співпадали з послідовністю вправ на відео і пропонували студентам обрати відповідь щодо того, які саме м'язи (або м'язові групи, м'язи яких частин тіла) напружувались під час виконання тієї чи іншої вправи. Тож, для того щоб обрати правильну відповідь, студентам необхідно було виконати вправи і відчувати на собі, які саме м'язові групи напружувались. Оцінювання цього завдання здійснювалось за результатами тесту.

Ще одним з варіантів такого завдання було тестування студентів, де питання складалось з опису вправи та м'язових груп на розвиток яких, спрямована вправа. При цьому студентам потрібно було за описом вправи обрати її назву серед декількох варіантів. Як і в попередніх завданнях, студентам також, надавалось відео з детальним описом вправ.

Висновки. Таким чином, не маючи достатньо засобів та можливостей контролю за здійсненням рухової активності студентами під час самостійної роботи, розробивши певну кількість завдань, надавши відео супровід та застосувавши можливості системи електронного забезпечення було підвищено мотивацію студентів до самостійної рухової активності, а також, надало можливість якісно оцінити результати освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Література:

1. Дистанційне навчання студентів: теорія і практика (2020). *Науково-методичні праці Херсонського державного університету* / відп.ред. С. А. Омельчук. – Херсон : ХДУ, 2020. – 78 с.
2. Троцько, В., Чернозубкін, І. (2023). Досвід використання системи дистанційного навчання в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2 (70), 100-105. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-100-105>

*Мащенко Оксана Миколаївна,
старший викладач, Харківський
національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
ORCID: 0009-0007-2893-9385*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ФІТНЕС АЕРОБІКИ В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ УНІВЕРСИТЕТУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4550/>

Фізичне виховання студентів у вищих навчальних закладах є невід'ємною частиною освіти, елементом гуманітарного виховання, умовою оптимізації фізичного та психічного стану, фізичного розвитку особистості, підготовки до умов життєдіяльності [1].

Протягом останніх років проведено чимало досліджень, присвячених розвитку рухових здібностей саме дівчат-студенток. В освітній процес впроваджено різноманітні засоби й педагогічні методи впливу на фізичну підготовленість студенток. Результати досліджень вказують на одноманітність навчального матеріалу, недостатню ефективність застосування чинних методик і форм проведення занять. Тому перспективним кроком у вирішенні цієї проблеми є використання у процесі фізичного виховання студентів популярних видів рухової активності, залучення студентів до поза аудиторних занять, які можна проводити в різноманітних організаційних формах, наприклад аеробіка [2].

А. Харченко вивчала вплив занять оздоровчим фітнесом на розвиток якостей особистості студентів. У ході її досліджень було встановлено, що рухова активність, яка лежить в основі занять оздоровчим фітнесом сприяє:

- розвитку спостережливості
- розвитку здібностей до орієнтації
- розвитку мислення

Аеробіка впливає на всі системи організму людини і заняття, із погляду здоров'я та фізичної підготовленості, мають позитивний вплив на стан здоров'я [2].

Аналіз занять аеробіки дозволив умовно поділити їх на дві групи, кожна з яких дає можливість враховувати інтереси та мотивацію до занять фізичними вправами студенток, а також вирішувати оздоровчу спрямованість таких занять: перша рекреаційно-танцювального напрямку (чер-данс), що служить для підвищення емоційного характеру занять; друга – оздоровчого напрямку, що направлена на формування статури і покращення рівня їх фізичних здібностей (скіпінг).

Аеробіка є однією із найбільш розповсюджених форм поза аудиторних занять серед студенток. Це пояснюється доступністю засобів, відсутністю необхідності використовувати дороге обладнання, а також високою емоційністю занять і можливістю урізноманітнення комплексів тренувань. Результати досліджень, проведених до і після занять аеробікою, свідчать про покращення самопочуття, настроїв, зняття відчуття психічної напруженості, тривоги, депресії.

Список використаних джерел:

1. Білоус Т. Л. Оптимальний розвиток фізичної підготовленості студентів в процесі занять з фізичного виховання / Т. Л. Білоус // Теорія та методика фізичного виховання, 2008. – № 2. – С. 15-17.

2. Синиця С. В. Використання занять оздоровчою аеробікою в професійно прикладній підготовці студенток педагогічних вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. наук фіз. вих. : 24.00.02 / Сергій Васильович Синиця. – Харків, 2014. – 22 с.

*Парасочка Сергій Віталійович,
викладач, Національний
університет фізичного
виховання і спорту України*

ОЗДОРОВЧИЙ ФІТНЕС, ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4559/>

Анотація. На основі аналізу та дослідження світових, європейських літературних джерел, виникла потреба розглянути фітнес індустрію, як один з найважливіших складових у збереженні і покращенні здоров'я людини. Розглянуті та запропоновані основні методи та методики, які позитивно впливають на стан здоров'я людини.

Ключові слова: фітнес, здоров'я, показники здоров'я, здоров'я людини, оздоровлення, відновлення

Abstract. Based on the analysis and research of world and European literary sources, there was a need to consider the fitness industry as one of the most important components in preserving and improving human health. The main methods and techniques that have a positive effect on human health are considered and proposed.

Keywords: fitness, health, health indicators, human health, recovery, recovery

Вступ: Сучасні умови розвитку суспільства спричиняють ряд негативних факторів, які несуть за собою малоактивний спосіб життя людини. Електронні пристрої, сидячий спосіб життя, стрес, погане харчування, наявність шкідливих звичок та забруднення навколишнього середовища- це все сприяє погіршенню стану здоров'я людини [2, с. 4]. Однією з найпривабливіших форм рухової активності, яка сприяє покращенню здоров'я людини, внаслідок своєї ефективності, доступності та самостійності є оздоровчий фітнес. Його основними пріоритетами є зміцнення здоров'я, покращення фізичного стану організму, корекція

складу тіла, психологічна регуляція, збалансоване харчування, відмова від шкідливих звичок [3, с. 7].

Мета дослідження: дослідити оздоровчий фітнес, як основну складову у збереженні та покращенні здоров'я людини.

Матеріали та методи. Дослідження базується на аналізі джерел літератури, а також думок і висновків спеціалістів в сфері фітнесу та здоров'я людини.

Результати. Сучасний спосіб життя має як позитивний, так і негативний вплив на здоров'я людини [3, с. 30]. Нижче наведено деякі зміни, які можуть відбутися через сучасний спосіб життя:

Фізична активність: Сучасні технології, такі як комп'ютери, смартфони та телевізори, можуть спонукати людину до меншого руху та призводити до сидячого способу життя. Це може зробити людей менш фізично активними, що збільшує ризик таких проблем, як ожиріння, серцево-судинні захворювання і діабет.

Харчування: Все більше людей на сучасному способі життя споживають оброблену та нездорову їжу, що містить багато шкідливих добавок та консервантів. Це може призвести до збільшення ваги, ожиріння, хвороби серця та інших хронічних захворювань.

Стрес: Сучасне життя може бути вкрай стресовим через швидкість, зв'язаний з роботою та особистими зобов'язаннями. Це може негативно вплинути на психічне і емоційне здоров'я людини та збільшити ризик розладів, таких як депресія і тривожність.

Вживання нікотину та алкоголю: Багато людей у сучасному світі споживають нікотин або алкоголь, що може призвести до широкого спектра проблем зі здоров'ям, включаючи хронічний бронхіт, рак, цироз печінки та інші пов'язані хвороби.

Брак сну: Багато людей на сучасному способі життя стикаються зі стресом і пригніченням, що може призводити до недосипання та проблем з якістю сну. Це може призвести до втоми, погіршення когнітивних функцій та зниження імунітету [4, с. 32-33].

Проте, сучасний спосіб життя також може надавати позитивні впливи на здоров'я людини, такі як доступ до нових технологій медичного діагностування та лікування, можливість отримати освіту та навіть розвиток екологічно чистих технологій. Крім того, свідомість про здоровий спосіб життя збільшується серед людей, що може привести до покращення особистого благополуччя та зниження захворюваності на деякі хвороби. До основних методів та методик боротьби та збереження здоров'я, багато спеціалістів посилається на оздоровчий фітнес [5, с. 12].

Здоров'я – це найдорожчий дар, який ми маємо. І, щоб підтримувати його, важливо займатися регулярною фізичною активністю. Фітнес, як один з видів фізичної активності, відіграє ключову роль у збереженні та поліпшенні нашого здоров'я [1, с. 2].

По-перше, фітнес сприяє підтримці нормальної ваги тіла. Заняття регулярними вправами допомагає знижувати вагу, спалюючи зайві калорії. Відповідно, це профілактика від ожиріння, яке є фактором ризику для виникнення таких хвороб, як серцево-судинні захворювання, діабет та інсульт.

По-друге, фітнес покращує фізичне здоров'я. Регулярні тренування сприяють зміцненню м'язів і кісток, покращенню гнучкості та координації рухів. Вони також збільшують витривалість і розвиток серцево-судинної системи.

По-третє, фітнес має позитивний вплив на емоційний стан людини. Під час фізичних навантажень організм виділяє ендорфіни – гормони щастя, які покращують настрій та знижують рівень стресу. Це особливо важливо в сучасному суспільстві, де люди стикаються зі стресом та напругою щодня. По-четверте, фітнес допомагає поліпшити якість сну. Регулярні фізичні навантаження допомагають організму заснути швидше і покращити його відновлювальні функції. Це забезпечує більш якісний сон, що є важливим елементом здорового способу життя. Необхідно також відзначити, що фітнес допомагає підтримувати духовну гармонію та самодисципліну. Заняття руховою активністю вимагає витрачання часу й зусиль, але результати варто кожної з них. Відчуття задоволення та досягнення мети викликає в людини позитивні емоції та підвищує самооцінку [2, с. 4].

Обговорення. Проаналізувавши літературні джерела, публікації, робочі методички та наукові роботи з даної теми ми можемо говорити про те, що оздоровчий фітнес відіграє ключову роль у зміцненні та збереженні здоров'я людини.(щось вставити) Структура оздоровчого фітнесу виділяє ряд основних рухових якостей, безпосередньо пов'язаних з рівнем здоров'я й найважливіших органів і систем, що характеризують функціональний стан людини. Поняття «фітнес» вміщує широкий спектр ознак і охоплює цілу низку спеціальних термінів та визначень «оптимальна якість життя», що становить здоров'я, рівень фізичного стану, спеціалізовані оздоровчі програми, вид спорту тощо [3, с. 8]. Фітнес розглядають як загальну (а не тільки фізичну) готовність людини до виходу з «потoku життя» та забезпечення ефективної природності до дій в

ситуаціях, які вимагають мобілізації фізичних та духовних сил. Це стан психологічної та фізичної підготовленості для досягнення успіху в конкретному завданні. Фітнес – складова здоров'я, яка забезпечує високу якість життя. А висока якість життя дорівнює здоров'я [3, с. 9].

Висновки. Отже, фітнес є необхідною складовою здорового способу життя. Він сприяє підтримці нормальної ваги, поліпшенню фізичного стану, зменшенню стресу і покращенню якості сну. Тому кожна людина має виділяти час на регулярні фізичні вправи та займатися фітнесом для збереження і поліпшення свого здоров'я.

Література:

1. Aftimichuk O. Review: Integrative Coordination Abilities of Coaches in Wellness Types of Gymnastics / Aftimichuk O. // *Baltic journal of sport & health sciences*. 2015; 4(99): P. 2-7.
2. Беляк Ю.І. Класифікація та методичні особливості засобів оздоровчого фітнесу / Беляк Ю. І. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2014. № 1. С. 3-7.
3. Воловик Н. І. Основи оздоровчого фітнесу/Воловик Н.І// Навчальний посібник. – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 240 с.
4. Іванишин, Ірина, Сергій Курилюк, Василь Хлопецький та Олег Вінтоняк. "Корекція негативних психічних станів студентів засобами оздоровчого фітнесу" / Іванишин // *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 2013. № 1. С. 30-36.
5. Пугач Н. В. Загальні основи фітнесу – оздоровчий фітнес / Пугач Н. В. // лекція для студентів III – курсу з дисципліни „Оздоровчий фітнес”. – 2013. – С. 1-13.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>Богачова Ася Володимирівна, Олейнікова Катерина Вікторівна, Проценко Вікторія Станіславівна, Чинча Аріна Ігорівна</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНАЛІТИКА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ. ЩО КРАЩЕ: МІЛЬЙОННА АУДИТОРІЯ ЧИ АКТИВНА?.....	3
<i>Маркова Дар'я Олександрівна</i> ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЙОГО ВАЖЛИВІСТЬ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ	5

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

<i>Бевз Юлія Володимирівна</i> ЩОДО ОСНОВНИХ ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ.....	8
<i>Войно-Данчишина Ольга Леонідівна</i> ЗАКОНОДАВЧИЙ СУПРОВІД ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	12
<i>Дутчак Остап Ігорович</i> ПОНЯТТЯ ВОЄННОЇ ПАРАДИГМИ ПОДАТКОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	18
<i>Зубицька Ірина Володимирівна</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ.....	22
<i>Пацурківський Петро</i> ПРИРОДА ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОМІРНОСТІ ПРАВОЧИНУ (ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ).....	26
<i>Турченко Ігор Вікторович</i> ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ВИЗНАЧЕННЯ ВИДІВ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ ЗА ДОГОВОРОМ ПІДРЯДУ НА БУДІВНИЦТВО (КАПІТАЛЬНИЙ РЕМОНТ, РЕКОНСТРУКЦІЮ) АВТОМОБІЛЬНОЇ ДОРОГИ В УКРАЇНІ.....	30

Шебаніц Діана Миколаївна, Шебаніц Віталій Федорович ПРАВОВИЙ СТАТУС ТЕЛЕГРАМ КАНАЛІВ ЯК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ.....	33
---	----

Шигаль Денис Анатолійович ЗАГАЛЬНА МЕТОДИКА ІСТОРИКО-ПРАВОВОГО ПОРІВНЯННЯ ДЕРЖАВ.....	36
--	----

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Кривоніс Анастасія Євгеніївна КОЛЕКТИВНІ ПСИХО-ТРАВМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	40
Прокопенко Олексій Володимирович ФІЛОСОФСЬКИЙ ПЛЮРАЛІЗМ У РОЗУМІННІ ФІЛОСОФІЇ.....	43

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Бичук Ірина Олександрівна ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНОЮ СІМ'ЄЮ.....	45
Дубова Олена Віленівна РЕАЛІЗАЦІЯ STEM-ПРОЄКТУ «ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ҐРУНТІВ м. ЗАПОРІЖЖЯ» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ	47
Моргун Олександр Олександрович, Великдан Юлія Віталіївна НАСТУПНІСТЬ У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ БАЗОВОЇ ШКОЛИ.....	50
Омельченко Марина Сергіївна, Головка Катерина Миколаївна РОЛЬ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	52
Прокопенко Ольга Михайлівна ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМ'Ї В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ.....	55

Чертов Владислав Ігорович

СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД УКРАЇНИ.....57

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Angelina Ivanivna Ferkaliak

WHY IDIOMS ARE USED?.....60

Dariia Oleksandrivna Vernyhora

EQUIVALENCE THEORIES IN TRANSLATION PRACTICE.....62

Oksana Cherniak

PECULIARITIES OF AUSTRALIAN ENGLISH.....64

Sofiia Olehivna Panchuk

PROFESSIONAL AND PERSONAL COMPETENCES OF THE
SPECIALIST – POLONIST.....66

Колінько Олена Петрівна

ХУДОЖНІЙ ДІАЛОГ: «СВОЄ» / «ЧУЖЕ» В МИСТЕЦТВІ СЛОВА.....68

Мосієвич Лариса Василівна

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПЕРЕКЛАДУ БУДІВЕЛЬНИХ
ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....77

Попович Наталія Михайлівна, Попович Юлія Олександрівна

СЛОВОЗМІНА ЧИСЛІВНИКА «ОДИН» В УКРАЇНСЬКИХ
ГОВІРКАХ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ (НА МАТЕРІАЛІ
«СЛОВНИКА БУКОВИНСЬКИХ ГОВІРОК»).....80

Томенко Олеся Миколаївна

ВИТОКИ ТА ПЕРЕДУМОВИ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....84

Харкевич Галина Іліодорівна

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНОГО
ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....85

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

<i>Зінюк Анна Володимирівна</i> МЕДІА ЯК ТРАНСЛЯТОР ЦІННОСТЕЙ.....	88
<i>Шеляг Владислав Павлович, Бідняк Владислав Євгенійович</i> ПАРАДОКС ЛАП'ЄРА.....	90

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

<i>Зубрицький Олександр Володимирович</i> ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ.....	94
<i>Лопатін Данило Андрійович</i> НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	96

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

<i>Богачова Ася Володимирівна, Остапенко Юлія Володимирівна, Конівненко Вікторія Миколаївна</i> СТАТИСТИКА ТА АНАЛІТИКА: СКІЛЬКИ РОКІВ СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ГЕЙМЕРУ?.....	100
---	-----

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

<i>Пундєв Володимир Васильович</i> ПОВЕДІНКОВА ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНІ РІШЕННЯ СПОЖИВАЧІВ.....	103
<i>Сербова Ольга Вікторівна, Спащенко Катерина Сергіївна</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПІДЛІТКІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....	105

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

<i>Літвінова-Головань Ольга Павлівна, Безкоровайна Лариса Вікторівна, Бородіна Катерина Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО МАТЕРІАЛУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	109
<i>Мащенко Оксана Миколаївна</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ФІТНЕС АЕРОБІКИ В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ УНІВЕРСИТЕТУ	111
<i>Парасочка Сергій Віталійович</i> ОЗДОРОВЧИЙ ФІТНЕС, ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....	113

Наукове видання

Сімдесят дев'яті економіко-правові дискусії

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

Рік заснування – 2014

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 03.11.2023р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

